

Active Braille

Versio 2.5

Horb, lokakuu 2012

(c) Handy Tech Elektronik GmbH

Kaikki oikeudet pidätetään

Handy Tech Elektronik GmbH;

Brunnenstraße 10

72 160 Horb, Saksa

Puh.: +49 7451 55 46 0

Fax: +49 7451 55 46 67

Sähköposti: info@handytech.de

Internet: www.handytech.de

Jälleenmyyjä:

Näköpiste Polar Print Oy

Nuijamiestentie 5 A

00400 Helsinki

Puh.: 09 - 6150 0124

Sähköposti: info@polarprint.fi

Sisällysluettelo

1 YLEISTÄ

1.1 Johdanto

1.2 Active Brailleen ulkoasu

1.3 Käyttöohjeen merkintätavat

2 ASENNUS

2.1 Pakkauksen sisältö

2.2 Ohjelmiston asennus

2.3 Virran kytkeminen

2.4 Kytkeminen tietokoneeseen kaapelilla

2.5 Ulkoisen USB-näppäimistön kytkeminen

2.6 Kantolaukku

2.7 Bluetooth-yhteyden asentaminen

2.7.1 Yhdistäminen Bluetoothilla tietokoneeseen

2.7.2 Yhdistäminen Bluetoothilla matkapuhelimeen

2.8 Tekniset tiedot

3 KÄYTTÖÖNOTTO

3.1 Versiotiedot

3.2 Virran kytkeminen

3.3 Peruskäyttö

3.3.1 Soinnut

3.3.2 Äänimerkit

3.3.3 Järjestelmän ilmoitukset

3.3.4 Valintaruudut

- 3.3.5 Radiopainikkeet (1 of x)
- 3.3.6 Järjestelmätiedostot
- 3.3.7 Virransäästöominaisuudet
- 3.3.8 Rajoitettu käyttö
- 4 PIKAOHJE ALOITUKSEEN
  - 4.1 Active Braille pistenäyttönä
  - 4.2 Active Braille muistiinpanolaitteena
    - 4.2.1 Valikoissa liikkuminen
    - 4.2.2 Muistiinpanon kirjoittaminen
    - 4.2.3 Muistiinpanon tallentaminen
    - 4.2.4 Tiedoston avaaminen
    - 4.2.5 Tietojen siirto Active Brailleen ja tietokoneen välillä
      - 4.2.5.1 Tiedoston siirto Active Braillelta tietokoneelle
      - 4.2.5.2 Tiedoston siirto tietokoneelta Active Braillelle
- 5 ACTIVE BRAILLEN TOIMINTA
  - 5.1 Valikkorakenne
    - 5.1.1 File (F)
      - 5.1.1.1 New file
      - 5.1.1.2 Previous file
      - 5.1.1.3 New Folder
      - 5.1.1.4 Tiedosto- ja kansioluettelo
    - 5.1.2 Calculator (A)
    - 5.1.3 Clock (C)
      - 5.1.3.1 Display date/time (D)
      - 5.1.3.2 set Alarm (A)
      - 5.1.3.3 set Clock (C)
      - 5.1.3.4 Stop watch (S)
      - 5.1.3.5 count down (O)
    - 5.1.4 MusikBraille (M)
    - 5.1.5 games (G)
      - 5.1.5.1 BrailleHunt (B)
      - 5.1.5.2 Hangman (H)
    - 5.1.6 PC mode (P)
    - 5.1.7 Braille character sets (B)
      - 5.1.7.1 Pistetaulukon luominen
      - 5.1.7.2 Pistetaulukoiden lataaminen
      - 5.1.7.3 Pistetaulukoiden valitseminen ja käyttöönotto
      - 5.1.7.4 Valitun pistetaulukon poistaminen (D)
    - 5.1.8 Info (I)
      - 5.1.8.1 Memory usage (M)
      - 5.1.8.2 Battery statistics (B)
      - 5.1.8.3 Keyboard layout (K)
      - 5.1.8.4 Serial number (S)
      - 5.1.8.5 Versions (V)
      - 5.1.8.6 System information
    - 5.1.9 Options (O)

- 5.1.9.1 6 dots braille (6)
- 5.1.9.2 hotkeys Activate objects (A)
- 5.1.9.3 Highlight hotkeys (H)
- 5.1.9.4 show system files (Y)
- 5.1.9.5 Folders first (O)
- 5.1.9.6 Quick entry (Q)
- 5.1.9.7 show file attributes (B)
- 5.1.9.8 auto switch external keyboard (X)
- 5.1.9.9 Bluetooth on (L)
- 5.1.9.10 Switch Bluetooth päälle/pois automatically(W)
- 5.1.9.11 Startup mode (S)
- 5.1.9.12 Tone signals (T)
- 5.1.9.13 Date/time format (D)
- 5.1.9.14 Input indication (I)
- 5.1.9.15 dot firmness (F)
- 5.1.9.16 atc sensitivity (E)
- 5.1.9.17 standby (N)
- 5.1.9.18 Restore factory defaults (R)
- 5.2 Editori
  - 5.2.1 Katsaus Editorin toimintoihin
  - 5.2.2 Keskusteluikkunat ja toimintojen vahvistaminen
  - 5.2.3 Tekstin syöttäminen ja poistaminen
  - 5.2.4 Tekstin lukeminen
  - 5.2.5 ATC Editorissa
  - 5.2.6 Kohdistimen siirtäminen
  - 5.2.7 Muokkaustilat (SPC+2 4 = Sointu i)
  - 5.2.8 Laskin
  - 5.2.9 Tilan näyttäminen (SPC+2 3 4 7 = Sointu S)
  - 5.2.10 Aseta merkki (TU+TD)
  - 5.2.11 Siirry merkkiin (SPC+1 3 4 = Sointu m)
  - 5.2.12 Poista merkki (TU+TD, Select Name, SPC)
  - 5.2.13 Lohkon toiminnot
    - 5.2.13.1 Lohkon alun merkitseminen [SPC+TRC]
    - 5.2.13.2 Kopioi (SPC+1 4 = Sointu c)
    - 5.2.13.3 Leikkaa (SPC+ 1 3 4 6 = Sointu x)
    - 5.2.13.4 Liitä (SPC+1 2 3 6 = Sointu v)
    - 5.2.13.5 Vaihda merkin ja kohdistimen välillä (SPC+7 8)
    - 5.2.13.6 Lohkon poistaminen (SPC+ 1 3 4 6 7 = Sointu X, SPC+1 2 = Sointu b)
    - 5.2.13.7 Lohkon tallentaminen tiedostoksi (SPC+2 3 4 = Sointu s)
  - 5.2.14 Etsinnät
    - 5.2.14.1 Suora etsintä (SPC+1 2 4 = Sointu f)
    - 5.2.14.2 Puskuroitu etsintä
    - 5.2.14.3 Etsintä taaksepäin (SPC+1 2 4 7 = Sointu F)
  - 5.2.15 Korvaa (SPC+1 2 3 5 = Sointu r)
  - 5.2.16 Useiden tiedostojen avaaminen

- 5.2.17 Vaihtaminen avointen tiedostojen välillä (SPC+5 6 8 tai SPC+2 3 7)
- 5.2.18 Editorin käytön keskeyttäminen (SPC+1 2 3 4 5 6)
- 5.2.19 Tiedostojen tallentaminen (SPC+2 3 4 = Sointu s)
- 5.2.20 Tiedoston sulkeminen ja Editorin sammuttaminen (SPC+1 5 = Sointu e)
- 5.2.21 PC-tilan aktivointi Editorista (SPC+1 2 3 4 = Sointu p)
- 5.2.22 Ohje (SPC+1 2 5 = Sointu h)
- 5.2.23 Editorin asetukset (SPC+1 3 6 = Sointu u)
  - 5.2.23.1 Näyttämän vierittäminen (Yleinen)
  - 5.2.23.2 Vieritysaika (Yleinen)
  - 5.2.23.3 Ilmoita tyhjät rivit (Yleinen)
  - 5.2.23.4 Automaattinen vieritys (Yleinen)
  - 5.2.23.5 Keskusteluikkunoiden aikaviive (Yleinen)
  - 5.2.23.6 Varoitusten aikaviive (Yleinen)
  - 5.2.23.7 Tuloksen sijainti [c] tai [e]
  - 5.2.23.8 Näytä laskutoimitus [c] tai [e]
  - 5.2.23.9 Etsi tarkasti (Yleinen)
  - 5.2.23.10 Reunuksen ilmaiseminen (Yleinen)
  - 5.2.23.11 Oikea reunus (Yleinen)
  - 5.2.23.12 Sanojen rivittäminen (Yleinen)
  - 5.2.23.13 Sarkainten näyttäminen (Yleinen)
  - 5.2.23.14 Sarkainkohdat (Yleinen)
  - 5.2.23.15 Sarkaimen leveys (Yleinen)
  - 5.2.23.16 Rivin loppu (Tiedostokohtainen)
  - 5.2.23.17 Lisäytilan kohdistin (Yleinen)
  - 5.2.23.18 Muokkaustila (Tiedostokohtainen)
  - 5.2.23.19 Vieritysnopeus (Yleinen)
  - 5.2.23.20 Saved Position (Tiedostokohtainen)
  - 5.2.23.21 Tekstin näyttäminen (Tiedostokohtainen)
  - 5.2.23.22 Siirtyminen (Yleinen)
  - 5.2.23.23 Etsinnän tuloksen sijoittaminen (Yleinen)
- 5.2.24 Tärkeitä ohjeita Editorin käytöstä
- 5.3 Tietokoneen käyttäminen Active Brailin näppäimistöllä [SPC+1 2 7] (Sointu B)

5.3.1 Näppäinkomennot tietokoneen käyttöön

6 ULKOINEN NÄPPÄIMISTÖ

6.1 Yleistä

6.2 Näppäimistön näppäimet

6.2.1 Alfanumeerisen merkin syöttäminen

6.2.2 Numeronäppäimistö

6.2.3 Funktionäppäimet

6.2.4 Kuuden näppäimen ryhmä ja nuolinäppäimet

6.2.5 Erikoisnäppäimet

6.2.6 Tilailmaisimet

7 ACTIVE BRAILLE PISTENÄYTTÖNÄ

7.1 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkkinä Window-Eyes

- 7.1.1 Yleiskatsaus
- 7.2 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkki JAWS
  - 7.2.1 Yleiskatsaus
- 7.3 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkki Hal/SuperNova
  - 7.3.1 Yleiskatsaus
- 7.4 TALKS&ZOOMS: Matkapuhelimen ruudunlukuohjelma
  - 7.4.1 Pikaohje
  - 7.4.2 Tunnistuskirjainten luettelo
  - 7.4.3 Luettelo pistenäytön komennoista
  - 7.4.4 Vinkkejä TALKS&ZOOMS:n käyttöön
- 8 Handy Tech -pistenäyttöjen toimintojen asetukset
  - 8.1 Kytkennät
  - 8.2 ATC
  - 8.3 Tilasolut
  - 8.4 Näppäinten toiminta
    - 8.4.1 Näppäinlukko
    - 8.4.2 Nopeutettu näppäinpainallus
    - 8.4.3 Toistuvat näppäinpainallukset
  - 8.5 Sekalaista
  - 8.6 Info
- 9 ACTIVE TACTILE CONTROL (ATC)
  - 9.1 ATC lukemisen tai oppimisen apuna
  - 9.2 Vinkkejä ATC:n käytöstä opeteltaessa pistekirjoitusta
  - 9.3 Vinkkejä ATC:n käyttöön kokeneille pistelukijoille
  - 9.4 ATC-Monitorin asetukset
- 10 Paristot
  - 10.1 Paristojen tyyppi
  - 10.2 Paristojen lataaminen
  - 10.3 Paristojen varaustilanteen näyttäminen
  - 10.4 Alhaisen jännitteen automaattinen tunnistaminen
  - 10.5 Paristojen vaihto
- 11 Tärkeitä tietoja turvallisuudesta ja takuusta
  - 11.1 Käynnistysprosessit
    - 11.1.1 Tiedostojärjestelmän testi
    - 11.1.2 Tiedostojen tallentaminen vakavan virheen sattuessa
  - 11.2 Merkinnät
  - 11.3 Lääkintätieteellisten laitteiden turvallisuustiedot
  - 11.4 Yleiset turvallisuusohjeet
  - 11.5 Active Brailleen käsittely
  - 11.6 Takuu

- 11.7 Tekninen tuki
- 12 NÄPPÄINKOMENTOLUETTELO
- 12.1 Liikkuminen valikoissa
- 12.2 Editorin toiminnot
- 12.3 Näppäimet PC-tilassa
- 12.4 Ulkoisen näppäimistön komennot
- 13 Virhesanomamat
- 13.1 Englanninkieliset virhesanomamat
- 13.1.1 Vakavat virheet
- 13.1.2 Yleiset virheet
- 13.1.3 Varoitukset ja ilmoitukset
- 13.2 Ilmoitustiedoston virhesanomamat
- 13.2.1 Yleiset ilmoitukset
- 13.2.2 Tiedostojärjestelmän ilmoitukset
- 13.2.3 Editorin ilmoitukset
- 14 Tekijänoikeudet

#

1 Yleistä

Kiitos Active Braille -pistenäytön valinnasta.

Active Brailleen suunnittelussa kiinnitettiin erityistä huomiota helppokäyttöisyyteen. Käytä hetki aikaa käyttöohjeen lukemiseen. Siten saat pistenäyttösi ominaisuuksista kaiken irti.

1.1 Johdanto

Ennen Active Brailleen ensimmäistä käynnistyskertaa on tärkeä lukea huolellisesti turvallisuusohjeet laitteen käsittelystä. Turvallisuusohjeet löytyvät tämän ohjeen lopusta.

Active Braille on uuden sukupolven pistenäyttö, jolla on mahdollista tehdä muistiinpanoja pistekirjoituksella. Tämä ominaisuus yhdessä yleisen laitteistoyhteensopivuuden ja ATC-tekniikan kanssa ovat Handy Techin patentteja. Pistenäytössä on 4 gigatavun muisti, jonne voidaan kirjoittaa muistiinpanoja koska tahansa ja missä vain. Yhdessä laitteistopakettiin kuuluvan HCom-ohjelmiston kanssa kirjoitettujen muistiinpanojen siirto tietokoneelle ja tietokoneelta takaisin pistenäytölle tapahtuu helposti. Active Braille toimii langattomalla bluetooth-yhteydellä, jolla voit käyttää sekä tietokonetta että mobiililaitteitasi, esimerkiksi matkapuhelinta.

Voidaksesi käyttää Active Braillea pistenäyttönä yhdessä Windows- tai Linux-tietokoneesi kanssa tarvitset ruudunlukuohjelman. Voit hankkia sen jälleenmyyjiltä. Ilmaiseksi on saatavilla ruudunlukuohjelma NVDA, mikäli sille on tarvetta.

Jos sinulla on kehitysideoita tai ehdotuksia tuotteemme kehittämiseksi, ota yhteyttä Handy Tech -jälleenmyyjääsi tai kirjoita sähköpostia osoitteeseen ideas@handytech.de. Mielenpiteesi on meille tärkeä. Nauti Active Braille -pistenäytöstäsi.

1.2 Active Brailleen ulkoasu

Tämä kappale auttaa Active Brailleen ja sen näppäimiin tutustumisessa. Pidä Active Braille käden ulottuvilla, niin voit seurata tässä kappaleessa annettuja ohjeita.

Kaksi välilyöntiä on pistenäytön pisterivin etupuolella keskellä näyttöä. Seuraavassa kuvauksessa vasenta välilyöntiä nimitetään [SPCL] ja oikeata [SPCR]. Jos voidaan käyttää kumpaa tahansa välilyöntiä, merkintä on [SPC]. Pisterivin yläpuolella on 8 ergonomisesti sijoiteltua toimintinäppäintä. Näitä näppäimiä käytetään myös pistekirjoituksen kirjoittamiseen. Niiden sijoittelu on yleisen pistekirjoitusnäppäimistön mukainen ja nimitykset vasemmalta oikealle seuraavasti:

7 3 2 1 4 5 6 8

Pistenäyttörivi laitteen keskellä koostuu 40:stä ergonomisesta piste-elementistä, joihin on integroitu kosketusnastat. Kosketusnastat (CR) mahdollistavat niitä painamalla kohdistimen siirtämisen tekstissä suoraan haluttuun paikkaan.

Pisterivin molemmissa päissä olevat näppäimet ovat kolmitoimisia. Niitä voidaan painaa joko ylhäältä, alhaalta tai keskeltä.

Näiden näppäinten toiminnot ovat:

Vasemman tai oikean kolmitoimisen näppäimen painaminen sen ylälaidasta (Up) siirtää pistenäytön näyttämää tekstissä taaksepäin. Näppäinten nimitykset seuraavassa luettelossa ovat [TLU] tai [TRU]. Vasemman tai oikean kolmitoimisen näppäimen painaminen sen alalaidasta (Down) siirtää pistenäytön näyttämää tekstissä eteenpäin. Näppäinten nimitykset seuraavassa luettelossa ovat [TLD] tai [TRD]. Jos toiminnon suorittamiseksi voidaan painaa joko vasenta tai oikeaa kolmitoimista näppäintä sen ylälaidasta (Up), näppäimen nimitys on [TU]. Jos toiminta tapahtuu vastaavasti painamalla jompaa kumpaa näppäintä sen alalaidasta (Down), nimitys on [TD]. Jos molempia näppäimiä [TU] ja [TD] täytyy painaa yhtä aikaa, kuten esimerkiksi merkin asettamisessa Editorissa, voit painaa näppäinyhdistelmän käyttämällä molempia kolmitoimisia näppäimiä joko [TLU] ja

[TRD] tai [TLD] ja [TRU].

Kolmitoimisen näppäimen keskikohdan painamisesta vasemmalta [TLC] tai oikealta [TRC] käytetään moniin lisätoimintoihin

Alla on luettelo kolmitoimisesta näppäimestä käytetyistä nimityksistä:

Vasen kolmitoiminen näppäin, ylös: [TLU]

Vasen kolmitoiminen näppäin, keskeltä: [TLC]

Vasen kolmitoiminen näppäin, alas: [TLD]

Oikea kolmitoiminen näppäin, ylös: [TRU]
Oikea kolmitoiminen näppäin, keskeltä:[TRC]
Oikea kolmitoiminen näppäin, alas: [TRD]

Jos liikutat kättäsi laitteen oikeassa päädyssä edestä taaksepäin, löydät ensimmäisenä virtakytkimen. Virtakytkimen takana on USB-liitin ulkoisen näppäimistön kytkemistä varten. Tämän jälkeen tulee vielä USB-A-tyyppinen liitin laitteen virtajohdolle.

Laitteen vasemmassa päädyssä edestä taaksepäin löytyy toinen USB-portti ulkoiselle näppäimistölle, mikro-SD -korttipaikka mahdollisia huoltotoimenpiteitä varten ja USB B-liitin laitteen kytkemiseksi kaapelilla tietokoneeseen. Huomaathan, että mikro-SD -korttia ei saa irrottaa laitteen ollessa käynnissä.

Tällöin kortilla olevat tiedot voivat vahingoittua. Kytke laite pois päältä aina ennen mikro-SD -kortin asettamista tai irrottamista.

Laitteen takalaidasta vasemmalta löytyy pyöreä liitin (2.5 mm) kuulokkeiden tai ulkoisen kaiuttimen kytkemistä varten. Active Brailleen mukana tulee adapteri myös 3,5 mm liittimelle.

1.3 Käyttöohjeen merkintätavat

Tässä käyttöohjeessa käytetyt merkintätavat ovat seuraavat:

Active Braille ja tietokone:

Yksittäinen näppäinkomento Active Braillella:

[Näppäin1] ts. [TLU]

Näppäinyhdistelmä Active Braillella:

[SPC + 1 2]

Active Brailleen pisterivin näyttämä:

'Näytöllä oleva teksti' esim. 'File'

Yksittäinen näppäinkomento tietokoneella:

{Näppäin}, ts. {ENTER}

Tietokoneelle kirjoitettava teksti:

{kirjoita teksti}, ts. {HTCOM}

Tietokoneella näkyvä teksti:

"näkyvä teksti" kuten "Done"

#

2 Asennus

Tässä osassa on hyödyllistä tietoa Active Brailleen asennuksesta. Lue osio huolellisesti ennen asennusta.

2.1 Pakkauksen sisältö

Varmista, että Active Brailien pakkauksesta löytyvät kaikki alla luetellut osat. Jos joku osista puuttuu tai on viallinen, ole yhteydessä maahantuojaasi.

Paketin sisältö on seuraava:

- * Active Braille -pistenäyttö
- * Kantolaukku
- * 2 USB -johtoa (pitkä ja lyhyt)
- * 1 adapterijohto kaiuttimille, 2.5 mm:stä 3.5 mm, pituus n. 10 cm
- * Virtalähde johdolla, joka voidaan yhdistää Active Brailleeseen (100-240 V AC; 9 V DC / 1.5 A; FW 7555M/09)
- * 4 NiMH patteria
- * Ajuripaketti ruudunlukuohjelmille ja HTCom-ohjelmisto (CD)
- * Tämä käyttöohje mustavalkoisena
- * Tämä käyttöohje englanninkielisenä Daisy-CD:nä
- * HTCom-ohjelmiston käyttöohje
- * Pikaohje englanniksi pistekirjoituksella
- * Bluetooth-USB -adapteri tietokoneelle, koodi paritukseen pistekirjoituksella ja mustavalkoisena

2.2 Ohjelmiston asennus

Ennen Active Brailien kytkemistä tietokoneeseen asenna pakkauksessa tulleet ohjelmat. Varmista, että ruudunlukuohjelma on asennettu koneeseen ennen ohjelmien asennusta. Sulje myös Microsoft Word, jos se on auki. Laita asennusohjelma-CD tietokoneeseen. Asennusohjelma asentaa koneellesi ruudunlukuohjelmien viimeisimmät ajuriversiot, tiedonsiirrossa tarvittavan HTCom -ohjelman ja pistenäytön käyttöohjeet.

Käynnistä "setup.exe" CD:ltä. Asennusohjelma etenee Windowsin standardien mukaan. Voit valita asennettavaksi seuraavat ohjelmiston osat:

- * JAWS-ajurit: uusin pistenäyttöajuri Jawsille
- * Window-Eyes -ajurit: uusin pistenäyttöajuri Window-Eyesille
- * HAL/Supernova -ajurit: uusin pistenäyttöajuri HAL/Supernova:lle
- * Active Brailien sisäinen ohjelmisto ja käyttöohjeet: Active Brailien omien ominaisuuksien ja sisäisten valikoiden päivittämiseen sekä tämä käyttöohje englanniksi.

* HTCom-ohjelma (Handy Tech Communication Software): ohjelma tiedostojen siirtoon pistenäytön ja tietokoneen välillä

Suosittellemme käyttämään asennuksessa ohjelmiston oletusasetuksia.

Kaikki tarvittavat ohjelmiston osat asentuvat ja HTCom -ohjelmalle luodaan kuvake Työpöydälle. Jos ruudunlukuohjelmaa ei ole vielä asennettu pistenäyttöä asennettaessa, polku ruudunlukuohjelman ajurikansioon täytyy määritellä käsin.

Kun asennus on suoritettu, Käynnistä-valikosta löytyy ohjelmaryhmä "Handy Tech", jossa ovat seuraavat alavalikot:

- * BrailleDriver: sisältää ruudunlukuohjelmasi kannalta tärkeimmät asetukset Active Braillelle.
- * Active Braille, jota seuraa sen versionumero, esimerkiksi "Active Braille 1.0". Täältä löytyvät käyttöohje, asennuksen poisto-ohjelma, päivitysohjelma laitteen sisäiselle ohjelmistolle (firmware) ja muut tärkeät huomiot.
- * HTCom: sisältää HTCom ohjelman, sen kuvauksen ja poisto-ohjelman. Kun Active Braille on asennettu onnistuneesti, se voidaan kytkeä laitteistoon. Active Brailleen sisäisen ohjelmiston (firmware) asennuskansiossa löytyvät seuraavat alikansiot (kun ohjelma on asennettu täytenä asennuksena):
  - * Braille tables: Pistetaulukot.
  - * Firmware: sisältää neljä tiedostoa Active Brailleen ohjelmointiin sekä järjestelmätiedostot.
  - * Manuals: käyttöohje ja muut tärkeät tiedot
  - * KeyboardLayouts: sisältää eri maissa käytettävät näppäimistöasettelutiedostot.
  - * Uninstall: ohjelmiston asennuksen poisto-ohjelma.
  - * USB_driver: USB-ajuri Windows98 - ja Windows-NT -käyttöjärjestelmille

HTCom voidaan käynnistää työpöydän lisäksi myös näppäinkomennolla {Ctrl+Shift+H}. HTComin tarkempi ohje löytyy erillisestä käyttöohjeesta "Tiedostojen siirtäminen tietokoneen ja Active Brailleen välillä", joka sijaitsee "HTCom" -alukansiossa.

2.3 Virran kytkeminen

Pakkauksessa olevaa virtalähdettä käytetään Active Brailleen akkujen lataamiseen. Active Braillea voidaan käyttää normaalisti, vaikka se olisikin latauksessa. Kytke ensin virtajohdon pyöreä, ohut liitin sille tarkoitettuun paikkaan pistenäytön oikeassa päädyssä USB-A -liittimen taakse. Liitin napsahtaa paikoilleen. Kytke vasta tämän jälkeen laite seinäkoskettimeen. Kun lopetat laitteen latauksen, irrota virtajohto ensin seinäkoskettimesta ja vasta sitten laitteesta. Kun kytket laitteen lataukseen sen ollessa pois käytöstä, näytölle ilmestyy teksti 'Battery quick charging'. Tämän jälkeen laite kytkeytyy taas pois päältä.

VAROITUS: Jos jostakin syystä joudut käyttämään laitteessa tavallisia, ei-ladattavia pattereita, ne pitää ehdottomasti poistaa ennen laitteen kytkemistä lataukseen. Pistenäytön latauspiiri ei tunnista, ovatko patterit ladattavia vai eivät, ja yrittää ladata niitä. Tämä johtaa patterien räjähtämiseen, joka vahingoittaa sekä laitetta että sen käyttäjää. Jos et ole varma, ovatko patterit ladattavia vai eivät, voit tunnistaa ladattavat patterit rengasmaisesta syvennyksestä niiden kuoressa lähellä plus-napaa.

2.4 Kytkeminen tietokoneeseen kaapelilla

Active Braille voidaan kytkeä tietokoneeseen joko USB- tai bluetooth-liitännällä.

Jos Active Braillea käytetään lääketieteellisenä apuvälineenä, liitetyn tietokoneen täytyy täyttää lääketieteelliselle laitteelle asetetut säädökset tai sen pitää olla lisämaadoitettu tai liitetty suojamaadoitetun muuntajan kautta. Varmista, että kaikki luvussa 2.2 kuvatut ohjelmistot on asennettu ennen USB-johdon kytkemistä.

Liittääksesi pistenäytön tietokoneeseen USB-liitännällä, käytä pakkauksessa tullutta USB-johtoa. USB-johdon toisessa päässä on pieni, neliönmuotoinen liitin. Toisessa päässä on pieni, litteä liitin. Kytke neliönmuotoinen liitin pistenäytön vasemmassa päädyssä takalaidassa olevaan porttiin. Liitä tämän jälkeen johdon toinen, litteä pää tietokoneen USB-porttiin.

Kun tietokone ja pistenäyttö ovat päällä, tietokone tunnistaa pistenäytön automaattisesti. Kun kytket USB-johdon pistenäytön ollessa pois päältä, näytölle tulee ilmoitus 'Battery charging' ja pistenäyttö menee uudelleen pois päältä.

VAROITUS:

Jos jostakin syystä käytät ei-ladattavia pattereita pistenäytössäsi, ne pitää poistaa ennen laitteen kytkemistä USB-johdolla tietokoneeseen. Pistenäytön latauspiiri ei tunnista, ovatko patterit ladattavia vai eivät, ja yrittää ladata niitä. Tämä johtaa patterien räjähtämiseen, joka vahingoittaa sekä laitetta että sen käyttäjää. Jos et ole varma, ovatko patterit ladattavia vai eivät, voit tunnistaa ladattavat patterit rengasmaisesta syvennyksestä niiden kuoressa lähellä plus-napaa.

2.5 Ulkoisen USB-näppäimistön kytkeminen

Active Brailleen voidaan liittää myös ulkoinen USB-näppäimistö. Liittäminen tapahtuu kytkemällä näppäimistön johto pistenäytön kummassa tahansa päädyssä olevaan USB-A -liitimeen. Lisätietoja on kappaleessa 6, Ulkoinen näppäimistö.

2.6 Kantolaukku

Kantolaukun kanteen on sijoitettu ylimääräinen tasku, joka voidaan sulkea tarranauhoilla. Siinä voi säilyttää pistenäytön johtoja ja esimerkiksi matkapuhelinta.

Kantolaukun vasemmassa ja oikeassa päädyssä on aukot virtajohdolle, USB-liittimille ja päävirtakytkimelle, joten Active Braillea voidaan käyttää myös sen ollessa kantolaukussa. Nämä aukot on suojattu tarrakiinnitteisellä kannella, joka voidaan nostaa ja taittaa ylöspäin. Avataksesi kantolaukun kokonaan avaa myös laukun pohjassa oleva tarranauha. Nyt pääset käsiksi laitteen näppäimistöön. Jos avaat kantolaukun oikeassa ja vasemmassa

takareunassa olevat tarranauhat, Active Braille voidaan työntää takakautta ulos kantolaukusta.

Nyt voit käyttää kaikkia laitteen näppäimiä. Kun laitat Active Brailleen takaisin kantolaukkuun, varmista, että kantolaukun päädyt suojaavat laitetta kunnolla ja että kaikki tarranauhat on kiinnitetty huolellisesti. Muutoin pistenäyttö voi pudota, kun kantolaukun kansi avataan.

2.7 Bluetooth -yhteyden asentaminen

Koska Active Braillessa on bluetooth-ominaisuus, sitä voidaan käyttää langattomasti tietokoneen tai matkapuhelimen kanssa, mikäli myös niissä on bluetooth-ominaisuus. Active Brailleen bluetooth-ominaisuus täytyy ottaa käyttöön valitsemalla asetusvalikosta "Bluetooth on". Tämä on kuvattu tarkemmin luvussa 5.1.7.8. Langattoman yhteyden kantama on noin 10 metriä (10 jaardia tai 33 jalkaa). Active Brailleen langaton yhdistäminen tietokoneeseen onnistuu käyttämällä tietokoneen USB-porttiin laitettavaa Bluetooth-sovitinta, joka tulee pistenäytön pakkauksen mukana, jollei tietokoneessa ole valmiina bluetooth-ominaisuutta.

2.7.1 Yhdistäminen bluetoothilla tietokoneeseen

Windows XP, jossa Service Pack 2:

1. Kytke Active Braille päälle, ota asetusvalikosta käyttöön bluetooth ja varmista, että USB-johto ei ole kytketty pistenäyttöön.
2. Aseta USB-sovitin tietokoneen vapaaseen USB-porttiin. Tarvittava bluetooth-ohjelmisto asennetaan automaattisesti. Odota hetki.
3. Valitse tietokoneesta Ohjauspaneelistä tai järjestelmätarjottimelta "Bluetooth -laitteet". Ruudulle aukeaa ikkuna "Bluetooth-laitteet".
4. Valitse "Laitteet" -välilehdeltä painike "Lisää..."
5. "Lisää Bluetooth -laite" -ikkuna ilmestyy näytölle. Valitse "Laite on asennettu ja käyttövalmis" -painike ja paina "Seuraava".
6. Saat luettelon kaikista havaituista bluetooth-laitteista. Valitse luettelosta Active Braille ja paina "Seuraava".
7. Valitse "Anna minun valita oma salasani" ja syötä sitten tekstikenttään viisinumeroinen koodi, joka löytyy bluetooth-sovittimen pakkauksesta. Paina "Seuraava".
8. Nyt laitteiden parittaminen tehdään ja käytettävä COM -portti osoitetaan. Odota hetki. Saat luettelon kaikista käytettävissä olevista COM -porteista. Vahvista painamalla "Valmis".
9. Active Braille näkyy bluetooth-laitteiden ikkunassa. Vahvista painamalla "OK".

Laite on käyttövalmis.

Active Braille on nyt yhdistetty langattomasti tietokoneeseen ja voit käyttää kaikkia sen ominaisuuksia samalla tavalla kuin se olisi kytketty USB-johdon kautta.

Huomaa:

Jos liikutat Active Brillea bluetooth-kantaman ulkopuolelle (10 metriä), yhteys katkeaa. Kun palaat kantaman sisälle, Handy Technin pistenäyttöajuri muodostaa yhteyden automaattisesti uudelleen. Saadaksesi tämän toimimaan sinun täytyy asentaa uusin pistenäyttöajuri (Katso luku 2.2).

2.7.2 Yhdistäminen bluetoothilla matkapuhelimeen

Symbian-käyttöjärjestelmässä (esimerkiksi Nokia E50) matkapuhelimissa on bluetooth-ominaisuus. Varmista, että käytät TALKS&ZOOMS:n version 2.1 pistenäyttöajuria. Voit kytkeä matkapuhelimesi langattomasti Active Brilleen seuraavasti hyötyäksesi Talks Premiumista:

1. Valitse matkapuhelimen "Yhteydet" -valikosta "Bluetooth". Valitse "Pariksi liitetyt laitteet" -välilehdeltä "Asetukset".

2. Valitse "Uusi paritettava laite". Kaikki yhdistettävissä olevat bluetooth-laitteet näytetään. Jos saat ilmoituksen "Bluetooth pois käytöstä.

Yhdistetäänkö?", vastaa "Kyllä".

Varmista, että pistenäytössäsi on virta ja että pieni liukukytin kahden näppäimistöulostulon välissä on oikeassa asennossa kohti laitteen kulmaa.

3. Valitse laiteluettelosta Active Brille. Jos se ei ole mukana luettelossa, valitse vaihtoehto "Lisää laitteita".

Active Brille on yksilöity Active Brille AB4/A0, jota seuraa sarjanumero.

4. Kun olet valinnut Active Brillen luettelosta, sinua pyydetään syöttämään salasana. Tämä salasana on viisinumeroinen luku, joka löytyy pistenäytön mukana tulleen bluetooth-sovittimen pakkauksesta.

5. Lopuksi valitse TALKS&ZOOMS:n asetusvalikosta "Brille" -välilehdeltä "Handy Tech".

Active Brille on nyt yhdistetty langattomasti Symbian-matkapuhelimeen, ja voit käyttää kaikkia puhelimesi ominaisuuksia hyödyntäen pistenäytön luku- ja kirjoitusmahdollisuutta, kuten osassa "TALKS&ZOOMS: Ruudunlukuohjelma matkapuhelimille" on kuvattu.

2.8 Tekniset tiedot

- * 40 koveraa pistesolua
- * 40 kohdistusnastaa
- * 2 kolmitoimista näppäintä
- * 8 toimintonäppäintä
- * 2 välilyöntiä
- * 2 USB-A -porttia
- * 1 USB-B portti
- * 4 Gt muistia
- * 1 kaiutinliitin 2.5 mm
- * Akun kesto n. 20 tuntia; n. 14 tuntia bluetooth-käytöllä
- * Pikalatauspiiri (vähemmän kuin 3 tuntia)

* Virta: 9 V / 1.3 A

* Mitat: 31.9 cm leveys, 12.4 cm syvyys, 2.9 cm korkeus
(12.56" leveys, 4.88" syvyys, 1.14" korkeus)

* Paino 930 g (2.05 lbs.)

#

3 Käyttöönotto (Start up)

3.1 Versiotiedot

Tässä luvussa kuvataan Active Brailleen sisäisen ohjelmiston (firmware) version 1.0 kaikki yleiset ominaisuudet.

3.2 Virran kytkeminen

Paina virtakytkintä kytkeäksesi Active Brailleen päälle. Voit käyttää laitetta akuilla, jotka on ladattu täyteen. Kuulet lyhyen, korkean piippauksen ja pistenäytöllä näkyy seuraava teksti:

'Handy Tech ACTIVE BRAILLE 1.0'.

Tekstin perässä näkyy numerosarja, joka ilmaisee käytössä olevan sisäisen ohjelmiston version (esim. 1.0).

Korkea piippaus, jota seuraa toinen matalampi piippaus, ilmaisee, että olet työskentelytilassa. Heti kun matalampi piippaus, jota myös kutsutaan valmiusmerkiksi, kuuluu, voit aloittaa työskentelyn.

Huomaa, että Active Braille on valmis työskentelyä varten vasta valmiusäänimerkin jälkeen. Laite pystyy vasta tämän jälkeen vastaanottamaan tietoja tai toimimaan sille annettujen näppäinkomentojen mukaan. Näytöllä on nyt Active Brailleen päävalikko, josta voit käyttää sen monia toimintoja.

Jos näytöllä näkyy teksti, joka alkaa sanoilla 'FER:', 'Warning', tai 'WRN:' sen sijaan, että näytöllä olisi aloituksessa normaalisti näkyvä teksti, Active Brailleen ohjelmisto on vahingoittunut. Ohjeet vianmääritykseen löytyvät osasta Ohjelmistopäivitykset ja virheilmoitukset.

Vielä ennen kuin aloitat, tutustu seuraavista luvuista Active Brailleen käytön peruseräkkeisiin.

3.3 Peruskäyttö

3.3.1 Soinnut

Active Brailleen näppäimistö on hyvin helppokäyttöinen. Näppäimistöltä annettu komento toteutetaan vasta, kun näppäimet vapautetaan. Jos merkki koostuu useammasta näppäimestä, se muodostuu vasta, kun kaikki näppäimet vapautetaan.

Pystyäksesi käyttämään toimintoja, joilla on tavallisessa näppäimistöissä oma näppäimensä, ja joilla voidaan tehostaa työskentelyä, Active Braillessa on otettu käyttöön ns. sointutoiminnot.

Soinnut ovat kirjaimia tai pistenäppäimiä, joita käytetään yhdessä välilyönnin kanssa.

Voit esimerkiksi Editorissa käyttää komentoa Sointu-i [SPC+2 4] vaihtaaksesi ylikirjoitustilan ja lisäystilan välillä.

Sointukomennoilla riittää yhden näppäimen vapauttaminen komennon toteuttamiseen. Kun kirjoitetaan merkkejä, kaikki näppäimet on vapautettava. Luettelo kaikista käytettävistä näppäinyhdistelmistä löytyy luvusta 12.

3.3.2 Äänimerkit

Active Braille kertoo äänimerkein tilastaan, pistenäytölle tulevista ilmoituksista tai varoituksista.

1. Valmiusmerkkiääni: Matala merkkiääni, joka kuuluu pistenäyttöä käynnistettäessä.

Jos valmiusääntä edeltää lyhyt, korkea merkkiääni, Active Braille on käyttövalmis.

2. Varoitusmerkkiäännet: Koostuu kahdesta nopeasti toisiaan seuraavasta merkkiäänestä, jonka voit kuulla esimerkiksi saavuttaessasi tekstin lopun tai alun Editorissa, tai kun peruutat etsinnän.

3. Virhemerkkiääni: Sarja varoitusmerkkiääniä, jotka voit kuulla ennen tiedoston poistamista.

Huomaa: Voit määrittää, mitkä merkkiäännet haluat Active Braillessa kuulla (Katso luvut 5.1.7 ja

5.1.7.11). Tässä käyttöohjeessa oletetaan, että asetus on 'action Confirmations'. Tämä on myös tehtaan oletusasetus.

3.3.3 Järjestelmän ilmoitukset

Active Braille näyttää ilmoitukset onnistuneista toiminnoista tai varoittaa niissä mahdollisesti tapahtuneista virheistä. Jos kyseessä on virheilmoitus tai muu tärkeä ilmoitus, kuuluu myös merkkiääni. Suositeltavaa on, että luet nämä ilmoitukset huolella ennen työskentelysi jatkamista. Niissä on usein ohjeet siitä, miten tilanteesta tulisi jatkaa eteenpäin.

Näistä ilmoituksista kaikkiin, jotka alkavat 'fatal', 'fer:', 'error' tai 'wrn:', pitää kiinnittää erityistä huomiota. Kun olet lukenut ilmoituksen, voit poistua siitä painamalla [TLC], joka useimmissa tapauksissa palauttaa sinut tilaan, jossa olit ennen ilmoituksen tuloa. Jos ilmoituksen teksti ei mahdu pistenäytölle, voit lukea sitä [TD] ja [TU] -näppäimillä. Luvusta 13 löytyvät tärkeimmät virheilmoitukset selityksineen.

3.3.4 Valintaruudut

Valintaruudut ovat toimintoja, jotka voivat olla joko valittuina tai valitsematta. Valintaruutu koostuu merkistä, joka ilmaisee sen tilan ja hakasuluista, joissa merkki on. Merkintä "[X]"

tarkoittaa, että valintaruutu on valittu tai aktiivinen, kun taas "[ ]" tarkoittaa, että valintaruutu on valitsematta ja pois käytöstä.

Valintaruudun tilan vaihtaminen tapahtuu painamalla [SPC] tai [TRC]: tila vaihtuu jokaisella näppäinpainalluksella.

Voit vaihtoehtoisesti käyttää myös pistenäytöltä valintaruudun yläpuolella olevaa kosketusnastaa. Kun siirryt seuraavaan valikkokohtaan, valitsemasi vaihtoehto tulee voimaan. Tehdyt valinnat eivät kuitenkaan tallennu ennen kuin 'Options' -valikko on suljettu.

Valintaruuduilla ohjataan Active Brailleen toimintaa ja ne löytyvät Options-valikosta. Näin voit esimerkiksi valita joko 6- tai 8-pisteisen pistekirjoituksen.

Huomaa:

Jos Active Braille sammutetaan sulkematta Options -valikkoa, viimeisimmät muutokset eivät tule voimaan. uudet asetukset tallentuvat vain poistumalla ensin Options -valikosta!

3.3.5 Radiopainikkeet (1 kautta x)

Radiopainikkeet ovat ryhmä lisävalintoja, jotka voivat olla käytössä tai pois käytöstä. Niistä vain yksi voi olla kerrallaan valittuna.

Radiopainike koostuu sen tilaa ilmaisevasta merkistä ja kaarisuluista.

Merkintä "(X)" tarkoittaa, että painike on valittu, kun taas merkintä "( )" tarkoittaa, että se on valitsematta. Radiopainike valitaan painamalla [SPC] tai [TRC].

Voit vaihtoehtoisesti käyttää myös pistenäytöltä radiopainikkeen yläpuolella olevaa kosketusnastaa. Esimerkkinä tästä on haluttu äänimerkkitaso, joka voidaan valita useammasta arvosta.

Huomaa:

Kuten edellä on kerrottu, asetukset tallentuvat vasta, kun Options -valikosta on poistuttu!

3.3.6 Järjestelmätiedostot

Active Brailleen oma ohjelmisto tarvitsee tiedostot, joihin se voi tallentaa tehdyt asetukset ja tallentaa tiedot. Nämä järjestelmätiedostot on aina tallennettu tarkenteella "HSF" (Handy

Tech System File). Esimerkkejä järjestelmätiedostoista ovat ilmoituksia sisältävä tiedosto

(MSG.HSF), ja ulkoisen näppäimistön asetteluja sisältävä (KBDLYOUT.HSF). oletuksena näitä järjestelmätiedostoja ei näytetä.

Ne voidaan kuitenkin saada tarvittaessa esille (Katso luku 5.1.7.4).

3.3.7 Virransäästöominaisuudet

koska Active Braille toimii akuilla, sen virransäästöominaisuuksiin on kiinnitetty erityistä huomiota.

Aina kun se on mahdollista, Active Brailleen komponentit kytketään pois päältä virran säästämiseksi.

Jos mitään Active Brailleen näppäintä ei paineta muutamaan minuuttiin, se siirtyy horrostilaan. Horrostilassa pistenäyttö on kytketty pois päältä ja jotkin

sen komponenteista on myös sammutettu. Heti, kun jotakin näppäintä painetaan, Active Braille "herää" ja on valmis toimintaan. Huomaat horrostilan siitä, että pistenäyttö on tyhjä ja pisteet alhaalla.

Lisää tietoa virransäästöominaisuuksista on luvussa 5.1.7.16 Valmiustila (N)

3.3.8 Rajoitettu käyttö (SAVE Mode)

Rajoitetulla käytöllä Active Braillea voidaan käyttää vain pistenäyttönä. Pääset Rajoitettuun käyttöön painamalla virtakytkintä enemmän kuin 5 sekuntia tai ottamalla pois laitteen mikro-SD -kortin ennen virran kytkemistä.

Nyt käynnistettäessä kuuluu erilainen ääni ja näytöllä lukee:

'Handy Tech ACTIVE BRAILLE Save Mode 1.0'

Numero tekstin lopussa on Save Moden versionumero. Takaisin normaaliin työskentelyyn päästään painamalla virtakytkintä uudelleen.

#

4 Pikaohje aloitukseen

4.1 Active Braille pistenäyttönä

Jotta Active Braillea voidaan käyttää Windowsin pistenäyttönä, käyttöön tarvitaan ruudunlukuohjelma, joka ei tule pistenäytön mukana. Käyttääksesi Active Braillea pistenäyttönä kytke Active Braille tietokoneeseen USB-johdolla tai käytä langatonta bluetooth-yhteyttä. Varmista, että Active Braille on kytketty oikein ja päällä ennen ruudunlukuohjelman käynnistymistä, koska muutoin ruudunlukuohjelma ei havaitse laitetta. Ruudunlukuohjelma näyttää oletuksena pistenäytöllä tietokoneen kuvaruudun aktiivisen kohdan.

Esimerkiksi liikuttaessa valikoissa kohdalla oleva valikon kohde näytetään.

Voit liikkua tekstissä [TD] ja [TU] -näppäimillä. Tekstinkäsittelyohjelmissa, kuten MS Wordissa, voit siirtää kohdistinta myös kosketusnastojen avulla.

Kosketusnastoilla voit myös avata valikkoja tai valita valikkokohteita (esim. kun pistenäytöllä pyydetään vastausta kyllä tai ei -kysymykseen 'Y/N', kosketusnastan painaminen "y":n kohdalta vastaa kirjaimen Y kirjoittamista.).

Ruudunlukuohjelma muuttaa tietokoneen kuvaruudulla olevan tekstin ja grafiikat puheeksi ja pistenäytöllä luettavaan muotoon. Tietokoneen äänikorttia käytetään puheen tuottamiseen.

Tieto on nähtävissä Active Braillelta pisteillä sen jälkeen, kun ruudunlukuohjelma on välittänyt sen pistenäytölle. Kaikki tavallisimmat ruudunlukuohjelmat ovat yhteensopivia Handy Techin Active Brailien kanssa. Handy Tech pitää valita käyttöön ruudunlukuohjelmaa asennettaessa.

Pistenäyttö on tämän jälkeen suoraan käytettävissä. Kun ruudunlukuohjelma käynnistetään ensimmäistä kertaa, näytölle tulee ikkuna, jossa näkyy ohjelman havaitsemat pistenäyttölaitteet, niiden käyttämä yhteystapa ja valittuna oleva maa. Active Braillessa on Useille ruudunlukuohjelmille valmiit

näppäinkomennot. Ohjeet Active Brailleen käyttämisestä pistenäyttönä Window-Eyes for Windows -ruudunlukuohjelman kanssa on kuvattu luvussa 7.1. Jawsin näppäinkomennot löytyvät luvusta 7.2 ja Hal/SuperNova:n luvusta 7.3.

4.2 Active Braille muistiinpanolaitteena

4.2.1 Valikoissa liikkuminen

Käynnistä Active Braille ja liiku valikoissa [TU] ja [TD]-näppäimillä. [TRC]-näppäimen tai kosketusnastan painaminen aktivoi toiminnon tai avaa alivalikon; [TLC]-näppäimen painaminen päättää toiminnon tai sulkee valikon. [SPC+1 2 3] tai [SPC+4 5 6]-näppäinyhdistelmällä pääset valikon ensimmäiseen tai viimeiseen kohtaan. Yksityiskohtainen kuvaus valikon toiminnoista on luvussa 5.1.

4.2.2 Muistiinpanon kirjoittaminen

Aloita kirjoittaminen painamalla [TRC], kun näytölle ilmestyy teksti 'File'. Saat esiin 'New file' -tekstin. Uusi tiedosto avautuu painamalla [TRC]. Kohdistin, jossa vilkkuvat pisteet 7 ja 8, on pistenäytön ensimmäisessä solussa. Voit aloittaa muistiinpanon kirjoittamisen. Jos teet kirjoitusvirheen, poista merkki kirjoittamalla [SPC+1 2] (back space). Kohdistinta voidaan helposti siirtää kosketusnastoilla. [SPC+4 5] poistaa merkin kohdistimen kohdalta. [SPC+2 4]-näppäimiä käytetään siirtymiseen päällekirjoitustilan ja lisäystilan välillä. Matala äänimerkki ilmaisee, että ylikirjoituslila on aktivoitu, kun taas korkea äänimerkki kertoo, että lisäystila on käytössä. Myös kohdistimen ulkonäkö muuttuu vilkkuvaksi 8-pisteiseksi ylikirjoitustilassa. Voit lukea äsken kirjoittamasi tekstin [TD] ja [TU]-näppäimillä kohdistinta liikuttamatta. pääset takaisin kohdistimeen painamalla [TLC]. Voit myös siirtää kohdistimen lukukohtaan kohdistusnastalla. Muut muokkaustoiminnot, kuten Search ja Replace, on kuvattu luvussa 5.2.

4.2.3 Muistiinpanon tallentaminen

Tiedostojen tallentamiselle on monta tapaa:

1. Tallenna nykyinen tila sulkematta tiedostoa:

* [SPC+2 3 4] (sointu s). 'Save file: ' tulee näytölle. Oletuksena tiedoston nimi on 'untitled'. Kohdistin on tiedoston ensimmäisessä merkissä.

* Voit joko hyväksyä oletusnimen, ylikirjoittaa sen tai muokata sitä helposti käyttämällä kohdistimen liikuttamiseen tarvittavia näppäimiä ja deleteä. Jos syötät minkä tahansa näppäinkomennon liikuttamatta ensin kohdistinta, tiedoston nimi ylikirjoitetaan.

* Tallenna tiedosto painamalla [TRC]. Jos samanniminen tiedosto on jo olemassa, saat näytölle huomautuksen ja voit korvata tiedoston.

2. Tallenna nykyinen tiedosto ja sulje se:

* [SPC+1 5] (sointu e). Tallentaminen tapahtuu samalla tavalla kuin kohdassa 1 on kuvattu.

* Kun tiedosto on tallennettu, se myös suljetaan. Jos sinulla ei ole muita tiedostoja avoinna, palaat päävalikon kohtaan 'File'.

4.2.4 Tiedoston avaaminen

Avaa edellinen käsitelty tiedosto valitsemalla kohta 'Previous file' 'File' -valikosta. Tiedosto avautuu ja kohdistin on samassa kohdassa, johon se jäi tiedostoa suljettaessa.

Avataksesi toisen aiemmin tallennetun tiedoston jatka valikoissa liikkumista nuolella alaspäin kohtien 'New file' ja 'Previous file' jälkeen. Saat luettelon laitteelle tallennetuista tiedostoista aakkosjärjestyksessä.

Valitse haluamasi tiedosto [TD] ja [TU] -näppäimillä, ja paina sen jälkeen [TRC]. Voit valita tämän jälkeen 'Edit', 'View', 'Delete' tai

'file attributes'. jos valitset 'Edit', tiedosto avautuu muokattavaksi Editorissa.

4.2.5 Tietojen siirto Active Brailleen ja tietokoneen välillä

Tekstit, viestitiedostot ja pistemerkistöt voidaan siirtää Active Brailleen käyttäen HTCom-apuohjelmaa, joka löytyy pistenäytön mukana tulleetta cd-levyltä. Ohjelman avulla tiedostoja voidaan siirtää Active Braillelta tietokoneelle tai päinvastoin joko USB- tai bluetooth-yhteydellä.

HTCom tukee useita tiedostomuotoja. Kun tiedostoja siirretään, HTCom purkaa tekstimuotoisen tiedon:

* Word *.doc ja *.docx

* HTML *.htm, *.html, *.php,

*.php3, *.asp ja *.jsp (Internet)

* Teksti *.txt, *.java, *.ini, *.hpp,

*.h, *.cpp, *.c

* RTF *.rtf (Rich Text Format)

Vaihtoehtona on tekstimuotoisen tiedon muuntaminen Grade 2 -muotoon (lyhennkirjoitus) siirron aikana. Tiedostot, jotka ovat jotakin muuta muotoa kuin yllä luetellut (kuten esim. *.exe), siirretään sellaisenaan. Active Braillea voidaan siis käyttää myös tiedostojen siirtoon. On kuitenkin huomattava, että isojen tiedostojen siirto Active Braillelta ja sieltä koneelle vie paljon enemmän aikaa kuin perinteistä muistitikkua käytettäessä.

HTCom toimii WINDOWS 95 / 98 / Me / NT /

2000 / XP / Vista ja Windows 7 -käyttöjärjestelmissä.

HTComista on saatavana versio myös LINUXille. Lähetämme sen pyynnöstä mielellämme.

Tutustu mukana tulevaan pistenäytön ja tietokoneen välisen tiedonsiirron ohjeeseen. HTComin tiedonsiirto-ominaisuuksia kuvaillaan lyhyesti myös seuraavissa luvuissa.

4.2.5.1 Tiedoston siirto Active Braillelta tietokoneelle

Käynnistä HTCom -ohjelma tietokoneelta, valitse "Receive file" joko sarkaimella tai nuolinäppäimillä ja paina Enter.

Tietokone näyttää kaikki Active Braillella olevat tiedostot. Voit valita yhden tai useamman tiedoston siirtoa varten. Siirry sarkaimella syöttökenttään, jossa voit määrittää minne siirrettävät tiedostot tallennetaan.

Kun hyväksyt valinnan OK-painikkeella, siirto alkaa. Siirron aikana Active Braillella näkyy teksti: 'Transmitted m kB of n kB', jossa kirjain m tarkoittaa siirrettyjen kilotavujen määrää, n tiedoston kokoa. Kun kaikki tiedostot on siirretty tietokoneelle, voit sulkea HTCom-ohjelman.

4.2.5.2 Tiedoston siirto tietokoneelta Active Braillelle

Käynnistä HTCom-ohjelma tietokoneelta.

Valitse kohta "Send file" käyttämällä sarkainta tai nuolinäppäimiä ja paina Enter. Näytölle aukeaa ikkuna, josta voit valita siirrettävät tiedostot. Kun olet valinnut siirrettävän tiedoston, paina Enter. Nyt avautuu toinen ikkuna, josta voit valita, käytetäänkö muunnosta lyhennekirjoitukselle. Kun painat Enteriä, siirto alkaa.

Kun tiedonsiirto on valmis, palaat HTComin päävalikkoon. Siirretty tiedosto löytyy Active Brailin 'File' valikosta. Voit avata sen kuten aiemmin on kuvattu ja jatkaa muokkaamista.

#

5 Active Brailin toiminta

5.1 Valikkorakenne

Valikkorakenne on hierarkkinen, se sisältää alivalikoita ja toimintoja. Valikkorakenne toimii älykkäästi, eli vain ne kohdat, joita voidaan käyttää, näytetään. Luvussa 12 kuvattujen näppäinten lisäksi valikot toimivat pikanäppäinkomennoilla. Niiden avulla pääsee liikkumaan valikkorakenteessa käyttämättä [TD] ja [TU] -näppäimiä. Pikanäppäin on joku valikkokohtan nimen kirjaimista. Se näkyy tavattaessa isona kirjaimena, mutta siihen voi olla liitettyä myös muu merkitys. Alivalikoiden lisäksi myös toimintoja ja valintaruutuja voidaan aktivoida pikanäppäinkomennoilla.

Voit myös ohjelmoida Active Brailin niin, että se valinnan lisäksi myös toteuttaa toimintopikanäppäimen painalluksella. Seuraavissa luvuissa kuvaillaan valikkorakenne ja kuhunkin kohtaan viittaava pikanäppäin on otsikon jäljessä kaarisuluissa. Jos kohdan jäljessä ei ole suluissa mitään kirjainta, kohteelle ei ole tällä hetkellä pikanäppäinkomentoa olemassa.

Huomaa:

Pikanäppäinkomennoilla voi siirtyä suoraan saman valikkotason kohteisiin; niillä ei voi siirtyä valikkotasolta toiselle. Et siis voi siirtyä akun varaustason ilmaisimeen File-valikon sisältä, vaan ensin pitää palata päävalikkoon ja

liikkua sen jälkeen pikanäppäinkomennoilla, kunnes tulet valikkokohtaan Voltage.

5.1.1 File (F)

File -valikossa voit luoda uuden tiedoston tai valita tiedoston tai kansion, ja avata, muokata, lukea, nimetä uudelleen, kopioida tai siirtää sitä.

Kopioinnissa, siirrossa tai poistossa voit valita useammankin kuin yhden kohteen. Painamalla [SPC + 2 4] (Sointu i) {Insert} valittu kohde tulee alleviivatuksi pisteillä 7 ja 8. Valinnan poisto tapahtuu painamalla uudelleen [SPC + 2 4] (Sointu i) {Insert}. Valitse kaikki kansion tiedostot ja alikansiot painamalla [SPC + 1 7] (Sointu a) {Ctrl+a}.

5.1.1.1 New file

Tämä valikon kohta luo uuden tiedoston. Tiedosto on tyhjä ja sitä voidaan muokata. Kohdistin on pistenäytön ensimmäisessä solussa.

5.1.1.2 Previous file

Tämä kohta avaa viimeisimmän Editorissa käsitellyn tiedoston. Kohdistin on samassa paikassa kuin tiedostoa suljettaessa. Tiedosto avautuu automaattisesti samaan muokkaustilaan kuin missä se suljettiin.

Huomaa:

Valikkokohta on näkyvissä vain, jos olet muokannut Editorissa jotakin tiedostoa ja tallentanut sen. Viimeksi muokatun tiedoston nimi säilyy Active Brailin muistissa, vaikka pistenäytöstä katkaistaisiin virta.

5.1.1.3 New Folder

„New Folder“ -toiminnolla luodaan kansioita. Tämä mahdollistaa tiedostojen tallentamisen kansioihin, jotta ne olisivat myöhemmin helpommin löydettävissä. „New folder“ -toiminto tarjoaa uuden kansion nimeksi „untitled“, jonka tilalle voidaan kirjoittaa kansion nimi. Kansion nimi ei voi olla pidempi kuin 255 merkkiä eikä nimessä voi olla erikoismerkkejä (:*?"<>|+;=[])[^]). Kansion koko polku ei voi olla pidempi kuin 259 merkkiä. Kansiot on merkitty kauttaviivalla.

5.1.1.4 Tiedosto- ja kansioluettelo

Kun siirryt valikossa 'New Folder' -kohdan alapuolelle, saat luettelon laitteelle tallennetuista tiedostoista ja kansioista aakkosjärjestyksessä. Luettelossa ovat ensin kansiot, sitten tiedostot. Voit vaihtaa järjestyksen asetuksissa (Katso luku 5.1.9.5 Folders first (O)). Tunnistat kansion kauttamerkillä. Tiedostot päättyvät yleensä kolmimerkkiseen tunnisteeseen, joka on erotettu pisteellä tiedoston nimestä, esim. „name.txt“.

Painamalla [SPC + 4 5 6] tai {End} ulkoiselta näppäimistöltä pääset suoraan tiedostoluettelon loppuun. [SPC + 1 2 3] tai {Pos1} voit siirtyä suoraan tiedostoluettelon alkuun (tiedosto tai kansio). [SPC + TU] {Ctrl+Arrow up} pääset ensimmäiseen kansioon, jos asetus „folders first“ on käytössä. Muutoin pääset ensimmäiseen tiedostoon. [SPC + TD] {Ctrl+Arrow down} vie ensimmäiseen tiedostoon, jos asetus „Folders first“ on käytössä. Muutoin pääset ensimmäiseen kansioon.

Jos olet kansiossa, kaikki 8 pistettä pistenäytön ensimmäisessä solussa ovat näkyvissä. Jokaista kansiorakenteen tasoa vastaa yksi täysinäinen pistesolu rivin alussa. Näet siis täysien solujen määrästä alikansiotason, jolla olet. Pääset peruuttamaan edelliselle tasolle valitsemalla kohdan “..”. Voit myös painaa kosketusnastaa täyden pistesolun kohdalta päästäksesi haluamallesi tasolle.

Normaalisti pistenäytöllä näytetään vain tiedoston tai kansion nimi (lyhyt näkymä). Nähdäksesi koko polun (pitkä näkymä) paina [SPC + 1 3 4 6 7] (Sointu X) {Ctrl+Shift+x}. Pitkässä näkymässä voit siirtyä haluamallesi tasolle kohtaan painamalla kosketusnastaa kauttaviivan kohdalta.

Löytääksesi nopeasti tiedoston tai kansion nykyisestä kansioista voit kirjoittaa suoraan nimen. Kun kirjoitat, Active Braille hakee koko ajan sopivaa nimeä. Korkea piippaus kertoo, että tiedosto on löytenyt ja sen nimi näytetään. Mitä enemmän kirjaimia kirjoitat sitä tarkempi on haku. Samalla kun tiedoston tai kansion nimi näytetään se tulee myös valituksi. Ei ole tarpeen kirjoittaa nimen kaikkia merkkejä. Poista merkki -näppäimellä (backspace) [SPC+1 2] voit poistaa kirjoitettuja merkkejä.

Jos mikään tiedosto ei vastaa kirjoittamiasi merkkejä, kuulet hälytysmerkkiään. Äänen kuuluminen riippuu kuitenkin asetuksista (Katso luku 5.1.9.12).

Jos nykyiseen kansioon ei ole tallennettu yhtään tiedostoa, tulee ilmoitus 'No files stored on disk!'. Painamalla [TLC] {Esc} palaat kohtaan 'New folder'.

Jos valitset olemassa olevan tiedoston tai kansion painamalla [TRC]{Enter}, saat esiin seuraavan valikkotason, jossa ovat seuraavat kohteet.

5.1.1.4.1 Edit (E)

Valikkokohta on käytettävissä vain yksittäisille tiedostoille ja avaa tiedoston Editoriin. Kohdistin on tiedoston alussa, tai jos tiedosto on avattu ja tallennettu jo aiemmin, siinä kohdassa, mihin se tallennettaessa jäi. Tiedosto avataan automaattisesti lisäystilassa. Jos tämä valikkokohta ei ole käytettävissä, valittuna on joko kansio tai useampi tiedosto samanaikaisesti (tunnistaa pisteistä 7 ja 8). Jos avattuna muokkausta varten on musiikkitiedosto tarkenteella “.hmf”, avautuu automaattisesti myös “MusikBraille” -sovellus.(Katso luku 5.1.4 MusikBraille).

5.1.1.4.2 View (V)

Valikkokohta on käytettävissä vain yksittäisille tiedostoille. Toiminto avaa tiedoston "Vain luku" -tilassa. Sitä ei voi muokata. Jos merkkejä yritetään lisätä tai poistaa, tulee varoitusmerkkiääni, jos merkkiäännet on asetettu päälle Active Brailleen Options-valikosta. jos tiedostoa avataan ensimmäistä kertaa,

kohdistin on sen alussa, jos ei, se on paikassa, johon se edellisellä kerralla jäi. Jos valikkokohta ei ole käytettävissä, valittuna on joko kansio tai useampi tiedosto yhtä aikaa (tunnistaa pisteistä 7 ja 8). Jos avattuna muokkausta varten on musiikkitiedosto tarkenteella “.hmf”, avautuu automaattisesti myös “MusikBraille” -sovellus. (Katso luku 5.1.4 MusikBraille).

5.1.1.4.3 Open (O)

Valikkokohta on käytettävissä vain yksittäisille tiedostoille. Toiminnolla avataan kansio ja tarkastellaan sen sisältöä. Kansiot on merkitty niitä edeltävällä täydellä kuusipisteisellä. Kansioista poistutaan valitsemalla kuusipisteistä seuraavat kaksi pistettä. Kansiossa voidaan luoda uusia tiedostoja tai kansioita ja avata uudelleen viimeksi käsitelty tiedosto. Jos valikkokohta ei ole käytettävissä, valittuna on joko kansio tai useampi tiedosto (tunnistaa pisteistä 7 ja 8). Kansioon päästään (esimerkiksi lisäämään tiedostoja) painamalla [SPC + TRC] {Ctrl+Enter}.

5.1.1.4.4 cut (U)

Tiedostoa tai kansiota voidaan siirtää leikkaamalla se ja liittämällä toiseen paikkaan. Käytettävissä on valikkokohta “cut” tai näppäinyhdistelmä [SPC + 1 3 4 6] (Sointu x) {Ctrl+x}. Kaikki merkityt kohteet kopioidaan leikepöydälle. Sitten siirrytään kansioon, jonne kohteet halutaan lisätä ja painetaan [SPC + 1 2 3 6] (Sointu v) {Ctrl+v}. Tiedostot ja kansiot lisätään leikepöydältä haluttuun kohtaan ja poistetaan niiden alkuperäisestä sijainnista.

5.1.1.4.5 copy (C)

Tiedoston tai kansion kopiointia varten valitaan valikkokohta “copy” tai painetaan [SPC + 1 4] (Sointu c) {Ctrl+c}. Kaikki merkityt kohteet kopioidaan leikepöydälle. Sen jälkeen siirrytään kansioon, jonne ne halutaan lisätä ja painetaan [SPC + 1 2 3 6] (Sointu v) {Ctrl+v}. Tiedostot ja/tai kansiot lisätään leikepöydältä haluttuun kohteeseen.

5.1.1.4.6 Paste (P)

Kun merkittynä on yksi tai useampi tiedosto ja/tai kansio ja komento “cut” tai “copy” on suoritettu, käytetään “paste” -komentoa kohteiden liittämiseen leikepöydältä. Vaihtoehtoisesti voidaan painaa [SPC + 1 2 3 6] (Sointu v) {Ctrl+v}. Kaikki leikepöydällä olevat kohteet kopioituvat aktiiviseen kansioon. kohteet säilyvät myös leikepöydällä, kunnes “cut” tai “copy” -toimintoa käytetään uudelleen. Tämä tarkoittaa, että kohteita voidaan kopioida leikepöydältä niin moneen paikkaan kuin on tarvetta.

5.1.1.4.7 Delete (D)

Komennolla voidaan poistaa tiedostoja tai kansioita. Näytölle ilmestyy kysymys 'Sure deleting (Yes/No/Abort)?'. Vastaamalla [y] yes=kyllä tai painamalla kosketusnastaa [CR] y:n yläpuolelta tiedosto tai kansio poistetaan

pysyvästi; aktivoimalla [n], [a], tai [TLC] peruutetaan komento. Avointa tiedostoa ei voida poistaa. Tiedostot voidaan vaihtoehtoisesti poistaa myös näppäinkomennolla [SPC+4 5] tai painamalla {Delete} -näppäintä ulkoiselta näppäimistöltä.

Jos merkittynä on useampia tiedostoja ja/tai kansioita, Active Braille ilmoittaa valittujen kohteiden määrän.

Huomaa:

Myös järjestelmätiedostojen näyttäminen ja poistaminen on mahdollista (Katso luku 5.1.9.4). Käsittele niitä vain, jos tiedät tarkalleen, mitä olet tekemässä. Jos esimerkiksi ilmoitukset sisältävä tiedosto (msg.hsf) poistetaan, Active Braillella ei voi työskennellä ennen kuin tiedosto on ladattu sinne uudelleen. Tästä syystä seuraava ilmoitus näytetään ennen järjestelmätiedostojen poistamista: 'Warning: Deleting this file can cause system instability!'

Suosittelimme, ettet poista järjestelmätiedostoja. Tämä aiheuttaa sen, ettei Active Braillea voi käyttää ennen kuin tiedostot on asennettu sinne uudelleen.

5.1.1.4.8 rename (R)

Toiminnolla voit nimetä tiedoston tai kansion uudelleen. Toiminto on käytettävissä vain yksittäisille kohteille. Jos valikkokohta ei ole käytettävissä, valittuna on joko kansio tai useampi kuin yksi tiedosto (tunnistettavissa pisteistä 7 ja 8). Tiedoston tai kansion uudelleennimeäminen onnistuu myös painamalla [SPC + 1 2 3 5] (Sointu r) {Ctrl+r}. Active Braille näyttää alkuperäisen nimen, jota voidaan muokata tai kirjoittaa kokonaan uusi nimi.

5.1.1.4.9 properties (E)

Tämän valikkokohtan valitsemisen jälkeen näytetään tiedoston tai kansion nimi, koko kilotavuina ja päivämäärä sekä aika, jolloin sitä on viimeksi käsitelty. Jos merkittynä on useampi kuin yksi tiedosto tai kansio, näytetään niiden lukumäärä ja koot. Kansioilla ja joillakin kohteilla on kaksi kokoa: niiden todellinen koko ja tila, jonka ne varaavat kiintolevyllä.

Näytöstä poistutaan painamalla [TLC] {Esc}, jolloin palataan tiedostolistaukseen.

5.1.2 Calculator (A)

Toiminnon avulla Active Braillea voidaan käyttää laskimena ja saadut tulokset voidaan tallentaa tai liittää tekstiin. Laskimen tarkkuus on 15 merkkiä ja desimaalierotin voidaan sijoittaa minne tahansa näiden 15 merkin alueella.

Käytettävissä ovat seuraavat laskutoimitukset:

+ Yhteenlasku

- Vähennyslasku

* Kertolasku

/ Jakolasku

() Sulkujen käyttö 10 pariin asti, sulkeet voivat myös olla sisäkkäisiä.

% Prosenttilasku

Valittaessa kohta "Calculator" pistenäyttö tyhjenee ja näkyviin jää vain kohdistin. Tämän jälkeen voidaan syöttää haluttu laskutoimitus. Laskutoimitusta kirjoittaessa ei saa jättää tyhjiä soluja. Esimerkki laskutoimituksesta:

'3*5+6'

Painamalla [SPC+2 3 5 6] (Sointu =) tai {Ctrl+Shift+Enter} laskutoimitus suoritetaan ja vastaus näytetään laskutoimituksen edessä. Yllä esitetty laskutoimitus näyttäisi tältä:

'21 = 3*5+6'

Laskimen asetuksissa (katso luvut 5.2.22.6 ja 5.2.22.7) voidaan määritellä, näytetäänkö lopputulos pelkästään, ennen laskutoimitusta vai sen jälkeen. Oletuksena tulos näytetään kuten edellisessä esimerkissä.

Laskutoimituksessa voidaan siirtyä [TD] - ja [TU] -näppäimillä, jos esimerkiksi halutaan muokata edellistä laskutoimitusta. Näin koko laskutoimitusta ei tarvitse kirjoittaa aina alusta uudelleen. Lisätään esimerkkiin sulut:

'3*(5+6)'

Painamalla [SPC+2 3 5 6] (Sointu =) tai {Ctrl+Shift+Enter} saadaan laskutoimitus suoritettua uudelleen. Näytölle ilmestyy:

'33 = 3*(5+6)'

Edellinen laskutoimitus voidaan poistaa painamalla [SPC+1 4 8] (Sointu c + piste 8).

Jos saatua tulosta halutaan käyttää tulevissa laskutoimituksissa, se voidaan tehdä kahdella tavalla:

1. Näytöltä voidaan poistaa laskutoimitus ja yhtäsuuruusmerkki, joiden tilalle voidaan kirjoittaa haluttu laskutoimitus.

2. Siirrytään nykyisen rivin loppuun painamalla [SPC+4 6] tai {End} ja siirretään kohdistin tämän jälkeen seuraavan rivin alkuun painamalla [TRC] tai {Enter}. Edellisellä rivillä saatu tulos liitetään automaattisesti kirjoitettavan laskutoimituksen alkuun ennen ensimmäistä operaattoria. Tämä toimintatapa mahdollistaa myös laskutoimituksen kulun seuraamisen.

Laskutoimituksen vaiheet voidaan myös tallettaa painamalla [SPC+2 3 4] (Sointu s). Laskutoimitus tallentuu tiedostoon, jonka nimi on oletuksena calc.txt. Nimeä voidaan muuttaa ennen laskutoimituksen tallentamista. Tekstin muokkaustoiminnot, esimerkiksi tekstilohkon merkitseminen, ovat myös käytettävissä laskimessa. Laskutoimituksen tulos voidaan myös kopioida leikepöydälle ja liittää tekstitiedostoon. Jos liitettävänä on vain viimeisimmän laskutoimituksen tulos, se tapahtuu painamalla [SPC+1 4 7] tai {Ctrl+Shift+c} oltaessa edelleen laskimessa. Tämä komento kopioi viimeisimmän laskutoimituksen tuloksen leikepöydälle, josta se voidaan liittää mihin tahansa tekstitiedostoon.

Valikoihin voidaan siirtyä sulkematta laskinta, mutta tällöin menetetään kaikki suoritettavat laskutoimitukset. Siirtyminen tapahtuu painamalla [SPC+1 2 3 4 5 6]. Kaikkien valikkokohtien eteen ilmestyy nyt '-C-' muistuttamaan siitä, että

laskin on avoimena taustalla. Jos avoinna on myös muokattava tiedosto, jonka käsittely on lopetettu käyttämällä näppäinyhdistelmää [SPC+1 2 3 4 5 6], valikkokohtien edessä on kirjainyhdistelmä 'CE-'. Lisätietoja löytyy luvusta 5.2.17.

Laskuesimerkkejä:

Lisätään 19% ALV hintaan 500 €:

'500+19% = 595'

Lasketaan 19% ALV:in osuus 595 € hinnasta:

'595/1.19 = 500'

Lasketaan, paljonko 19% ALV on 500 €:sta:

'500*19% = 95'

Lasketaan, paljonko on 5% alennus hinnasta:

'595-5% = 565.25'

Lukuja on myös mahdollista jakaa prosenteilla:

'20/5% = 400'

Seuraavassa esimerkissä on esitetty 15 merkin laskentatarkkuus:

'123456789/3.3 = 37411148.1818182'

5.1.3 Clock (C)

Kello-toiminnolla näytetään aika ja päiväys sekä voidaan asettaa hälytys. Se sisältää myös ajanotto- ja ajastintoiminnot. Kun toiminto valitaan painamalla [TRC], näytölle ilmestyy toinen valikko, jossa ovat seuraavat vaihtoehdot:

5.1.3.1 Display date/time (D)

Tämä valikkokohta näyttää päiväyksen ja kellonajan. Aika näytetään muodossa: tunti:minuutti:sekunti kaksoispisteellä erotettuina.

Seuraava kohta näytöllä on viikonpäivän näyttäminen. Lyhennettä seuraa välittömästi päiväys muodossa päivä.kuukausi.vuosi; kaikki on ilmaistu kahdella numerolla ja erotettu toisistaan pisteellä.

5.1.3.2 set Alarm (A)

Tällä toiminnolla on mahdollista asettaa Active Braille hälyttämään haluttuna ajankohtana. Active Brailleen pitää olla päällä, että se hälyttää haluttuna ajankohtana. Hälytyksen saa kuitattua painamalla [SPC+7 8].

Active Brailleen näytöllä näkyy myös teksti 'Clock alarm'. Teksti säilyy pistenäytöllä hälytyksen kuittauksen jälkeenkin kunnes painat [TLC].

Jos hälytysaika on asetettu aiemmin, aika näytetään, kun valikkokohta valitaan. Merkintä '[X]', joka edeltää aikaa, kertoo, että hälytys on käytössä.

Hälytys voidaan poistaa käytöstä tai ottaa käyttöön painamalla [SPC].

Hälytyksen ottaminen käyttöön tai poistaminen käytöstä onnistuu myös painamalla kosketusnastaa kellonajan tai valintaruudun yläpuolelta.

Hälytysaikaa muutetaan painamalla [SPC+7 8].

Näytölle ilmestyy teksti 'New alarm time:', jota seuraa asetettuna oleva hälytysaika muodossa tunti:minuutti:sekunti. Pisteet 7 ja 8 vilkkuvat tunnin kohdalla. Asetusta voidaan muuttaa painamalla [TD]- ja [TU] -näppäimiä. [TU] kasvattaa arvoa ja [TD] pienentää sitä. Minuuttien kohdalle voidaan siirtyä painamalla joko [TRC] tai [SPC+8]. Painamalla [SPC+7] siirrytään edelliseen asetukseen. Minuutteja ja sekunteja voidaan muuttaa vastaavalla tavalla. Kun sekunnit on asetettu, hälytysajan näyttöön voidaan palata painamalla [TRC]. Hälytys on nyt asetettu. Jos haluat varmistaa asian, valitse sama valikkokohta uudelleen. Asetettu hälytysajankohta näkyy näytöllä ja sen edessä on merkintä '[X]', joka kertoo, että se on käytössä.

5.1.3.3 set Clock (C)

Tässä valikon kohdassa voidaan asettaa kellonaika ja päiväys. Näytöllä näkyy 'Time:', jonka perässä on nykyinen kellonaika. Pisteet 7 ja 8 vilkkuvat tunnin kohdalla. Asetusta voidaan muuttaa painamalla [TU]- ja [TD] -näppäimiä. [TU] kasvattaa arvoa ja [TD] pienentää sitä. Minuuttien kohdalle voidaan siirtyä painamalla joko [TRC] tai [SPC+8]. Painamalla [SPC+7] siirrytään edelliseen asetukseen. Minuutteja ja sekunteja voidaan muuttaa vastaavalla tavalla.

Kun sekunnit on asetettu, siirrytään päiväyksen asettamiseen painamalla [TRC]. Näytölle ilmestyy 'Date:', jonka jälkeen seuraa pisteillä erotettuna ja kahdella numerolla ilmoitettuna päiväys muodossa päivä.kuukausi.vuosi. Myös näitä arvoja voidaan kasvattaa tai pienentää käyttämällä [TD]- ja [TU]-näppäimiä.

Kun haluttu arvo on asetettu, se vahvistetaan painamalla [TRC]. Kun vuosi on asetettu, [TRC]-näppäimen painallus palauttaa takaisin Time-valikkoon.

5.1.3.4 Stop watch (S)

Ajanotto-ominaisuus mahdollistaa käytettävän ajan mittaamisen tunteina, minuutteina ja sekunteina. Merkintä '[X]', joka edeltää viimeisintä ajanottoaikaa, kertoo, että ajanotto on käytettävissä. Ajanotto käynnistetään ja pysäytetään painamalla [SPC]. Ajanotto käynnistyy automaattisesti nolasta, kun näppäin vapautetaan. Ajanotto käynnistetään uudelleen alusta painamalla

[SPC+7 8]. Ajanotto voidaan käynnistää ja pysäyttää myös painamalla kosketusnastaa näytöllä olevan ajan tai valintaruudun yläpuolelta. Ajanotosta pääsee pois painamalla joko [TRC] tai [TLC]. Tämä tarkoittaa, että ajanotto käy edelleen taustalla, kun tiedostoja muokataan tai työskennellään tietokoneella.

5.1.3.5 count down (O)

Käytettävissä on 24 tunnin ajastin, jossa arvoksi voidaan asettaa tunnit, minuutit tai jopa sekunnit. Ajastin näyttää jäljellä olevan ajan. Kun 0 on saavutettu, ajastin hälyttää, kunnes se sammutetaan painamalla [SPC+7 8].

Pistenäytöllä näkyy teksti 'Countdown alarm'. Teksti jää näytölle hälytyksen sammuttamisen jälkeenkin, kunnes [TLC] on painettu.

Kun valikkokohta valitaan, näytöllä näkyy teksti 'New count down time: 00:00:00'.

Kuten aiemminkin, pisteet 7 ja 8 vilkkuvat tunnin kohdalla. Arvoa voidaan muuttaa [TU]- ja [TD]-näppäimillä. Minuutteja päästään muuttamaan painamalla joko [TRC] tai [SPC+8]. Painamalla [SPC+7] päästään edelliseen asetukseen. Minuutit ja sekunnit muutetaan samalla tavoin kuin tuntiasetuskin. Sekuntien asetuksen jälkeen [TRC] -näppäimen painaminen aloittaa laskennan. Sen voi havaita näytöltä jäljellä olevaa aikaa edeltävästä merkinnästä '[X]'. Ajastin voidaan pysäyttää ja nollata painamalla [SPC+7 8]. Sama voidaan tehdä myös painamalla kosketusnastaa kellonajan tai valintaruudun yläpuolelta. Jos ajastin on saavuttanut nollan, laskenta alkaa 24 tunnista uudelleen painamalla [TRC].

5.1.4 MusikBraille (M)

MusikBraille on pistenuottimusiikkieditori, joka soittaa nuotin sitä kirjoitettaessa ja luettaessa, kun ATC-tekniikka on käytössä. Koska MusikBraille on editori, se toimii kuten luvussa 5.1.1 File (F) on kuvattu. Sillä voidaan mm. muokata, lukea, kopioida, poistaa ja nimetä uudelleen musiikkitiedostoja, kuten myös luoda, avata, kopioida, siirtää ja nimetä uudelleen kansioita. MusikBraille -sovelluksessa näytetään vain musiikkitiedostot ja -kansiot, ei teksti- tai muita tiedostoja. MusikBraille käynnistetään Active Brailleen päävalikosta, valitaan "New file" tai olemassa oleva musiikkitiedosto. Nuottien kirjoittaminen voidaan aloittaa välittömästi, ja kuunnella ne kirjoitettaessa. Lisäksi nuotteja voi kuunnella lukiessa. Näin nuottikirjoitusta voi oppia nopeasti ja helposti kuuntelemalla nuotteja lukiessa. Tai editoriin voidaan kirjoittaa haluttu asteikko ja muuttaa pistenäyttö soittimeksi siirtämällä lukusormea asteikolla. Kolmitoimisia näppäimiä ja kohdistusnastoja voidaan käyttää liikkumiseen samalla tavoin kuin missä tahansa editorissa. MusikBraillessa ovat lisäksi käytettävissä seuraavat komennot:

[SPC + 1 5] (Sointu e): Poistuu MusikBraillestä ja palaa päävalikkoon.

[SPC + 1 2] (Sointu b): Backspace; poistaa nuotin tai merkin kursorin vasemmalta puolelta.

[SPC + 2 3 4] (Sointu s): Tallentaa editorin sisällön tiedostoksi. Huomaa, että musiikkitiedostojen tarkenne on ".HMF", eikä sitä voi muuttaa.

[SPC + 1 2 3 4] (Sointu p): Soittaa kirjoitetun musiikin, kohdistin seuraa soitettavaa kohtaa.

[SPC + 1 2 3 6] (Sointu v): Vaihtaa tilaa nuottien aika-arvojen keston mukaan. Komennon painaminen mahdollistaa kahdeksasosia lyhyempien aika-arvojen kirjoittamisen.

[SPC + 1 2 3 4 5 6]: MusikBraille sulkeutuu ja soittaa musiikkia taustalla.

Painamalla [SPC + 1 3 4 6] (Sointu x) päävalikosta siirrytään takaisin MusikBrailleen ja lopetetaan musiikin soittaminen. MusikBrailleen tiedostot

tallennetaan Active Brailleen .HMF-tarkenteella. Ne voidaan sijoittaa kansioihin samalla periaatteella kuin tekstitiedostotkin (Katso luku 5.1.1 File (F)).

5.1.5 games (G)

Active Brailleen on asennettu kaksi peliä tukemaan pistekirjoituksen opettelua. Pelissä nimeltä “Hangman” pitää arvata kirjaimia, joista muodostuu sana. “Braille Hunt” auttaa kehittämään pistekirjoituksen lukutaitoa.

5.1.5.1 BrailleHunt (B)

“Braille Hunt” perustuu ATC-tekniikan mahdollistamaan lukukohtan seurantaan. Braille Hunt on ensimmäinen peli, jota voidaan pelata ilman yhtään näppäinpainallusta. Pelin alussa näytöllä on 13 pistekuviota, joista jokaista edeltää täysi pistesolu, jonka avulla ne on helpompi tunnistaa. Lukeminen aloitetaan vasemmanpuoleisesta kuviosta. Se pitää opetella, koska sitä etsitään muiden 12 joukosta. Kun vasemmanpuoleisin kuvio on opeteltu, lukemista jatketaan oikealle sitä etsien. Jos etsitty kuvio löytyi, lukusormi jätetään paikoilleen kuvion päälle. Näytöstä kuuluu kolmen äänimerkin sarja. Niin kauan kuin äänimerkit kuuluvat, voidaan etsimistä edelleen jatkaa liikkuen vasemmalle tai oikealle, jos valittu kuvio ei ollutkaan oikea. Jos lukukohtaa ei vaihdeta kolmen äänimerkin aikana, kuuluu onnistumisesta kertova äänimerkki, jos valinta oli oikea, tai varoitusääni, jos se oli väärä. Joka tapauksessa alkaa uusi pelikierros, jossa vasemmalla olevaa pistekuviota aletaan taas etsiä.

Huomautus: Tässä pelissä vaaditaan nopeutta. Jos oikea pistekuvio ei löydy muutamassa sekunnissa, kierros katsotaan menetetyksi. Peli päättyy seitsemän kierroksen jälkeen. Se päättyy myös, jos ohitat oikean pistekuvion kolme kertaa sitä riviltä etsiessäsi.

5.1.5.2 Hangman (H)

Peli on muunnelma klassisesta Hirsipuusta. Active Braille arpoo sanan, ja pelaajan tehtävänä on arvata sana löytämällä sen kirjaimet. Kun Hangman alkaa, pistenäytöllä on rivi pisteitä. Jokainen piste vastaa etsityn sanan yhtä kirjainta. Kirjaimet arvataan kirjoittamalla ne joko pistenäytön näppäimistöltä tai vaihtoehtoisesti ulkoiselta USB-näppäimistöltä. Jos arvattu kirjain on sanassa, sen kaikki osumat tulevat näkyviin ja kuuluu onnistumisesta kertova äänimerkki. Jos kirjainta ei ole sanassa, menetetään piste ja kuuluu varoitusääni. Jokaisen menetetyn pisteen myötä varoitusääni kovenee hiukan. Peli on voitettu, kun koko sana on valmis. Tällöin Active Brailleen näytölle tulee ilmoitus 'Congratulations. You have won!' Peli on menetetty, kun väriä arvauksia on setsemän. Molemmissa tapauksissa peli päättyy ja se täytyy käynnistää valikosta uudelleen. Pelistä voi poistua koska vain painamalla Sointu e (tai {Ctrl+e} ulkoiselta näppäimistöltä).

Arvattavat sanat on tallennettu tiedostoon “hangman.lst”, joka on Active Brailleen juurihakemistossa. Tiedostoon voidaan lisätä omia sanoja. Lisättävät sanat voivat olla korkeintaan 20 merkkiä pitkiä ja koostua vain pienistä

kirjaimista. Sanat erotetaan toisistaan risinvaihdolla (CR/LF). Kun tiedostoon on lisätty sanoja, pistenäyttö pitää käynnistää uudelleen, ennen kuin sanat tulevat mukaan arvontaan.

5.1.6 PC mode (P)

Tämä valikon kohta aktivoi pistenäytön tietokoneen ruudunlukuohjelman käyttöön. Ruudunlukuohjelman käynnistyessä pistenäyttö aktivoituu automaattisesti. PC-tilan aktivoiminen on välttämätöntä valikon kautta vain, jos aiemmin on siirrytty pistenäytön omiin valikoihin painamalla [SPC+1 3 4] (Sointu m).

(SPC+1 3 4) -näppäimiä pitää painaa puoli sekuntia ennen kuin näyttö siirtyy ruudunlukuohjelmasta omaan valikkoonsa. Kuuluu hiljainen äänimerkki, kun näyttö on siirtynyt valikoihin.

5.1.7 Braille character sets (B)

Tässä osassa kerrotaan pistetaulukoiden luomisesta, lataamisesta ja aktivoimisesta. Oletuksena olevan saksalaisen pistetaulukon lisäksi Active Brailleen voidaan ladata yhdeksän muuta pistetaulukkoa.

5.1.7.1 Pistetaulukon luominen

Helpoin tapa luoda pistetaulukko on muokata jo olemassa olevaa pistetaulukkoa. Active Brailleen mukana tulevissa materiaaleissa on valmiina useita pistetaulukkoja. Etsimisen helpottamiseksi asennuksen aikana luodaan alikansio nimeltä "Brailletables", jonne pistetaulukot on sijoitettu. Esimerkiksi, jos halutaan muokata ibm437 -pistetaulukkoa ja tallentaa se sen jälkeen uutena mukautettuna pistetaulukkona, avataan tietokoneelta Windowsin tekstieditori Muistio (= "Notepad"). Muistioon avataan tämän jälkeen muokattava versio tiedostosta ibm437.asc. Tarkempaa tietoa Muistion käytöstä saat tietokoneen käyttöjärjestelmän käyttöohjeesta.

Tiedosto ibm437.asc avautuu ja sitä voidaan muokata. Tiedoston rakennetta ei saa muuttaa, mutta merkkejä voi muokata vapaasti. Pistemerkit on annettu kullakin rivillä niitä vastaavina numeroina ja niiden jälkeen on merkin kuvaus. Tiedoston ensimmäinen rivi sisältää kuvauksen tiedostossa olevasta pistetaulukosta. Merkit ovat ASCII -merkkien järjestyksessä. Pistemerkinäyttöä voidaan muokata muuttamalla siinä olevia numeroita. Jos esimerkiksi halutaan muuttaa numeron 4 merkintää pisteistä 1 4 5 6 pisteiksi 2 3 5, vaihdetaan numerot 1 4 5 6 numeroiksi 2 3 5. Pistemerkinäyttöä tarkoittavan numerosarjan ja kommenttien väliin on jätettävä ainakin yksi välilyönti, koska muuten taulukon kääntäminen Active Braillelle ei onnistu. Kun muutokset on tehty, taulukko voidaan tallentaa uudelle nimelle.

5.1.7.2 Pistetaulukoiden lataaminen

Kuten aiemmin on kerrottu, Active Brailleen voidaan ladata yhdeksän pistetaulukkoa oletustaulukon lisäksi. Jos luotuna on esimerkiksi taulukko Mytable.asc, se voidaan ladata Active Braillelle käyttäen HTCom -ohjelmaa.

HTCom käynnistetään ja valitaan "Load Braille Table." Näytölle ilmestyy ikkuna, jossa voit määritellä siirrettävän pistetaulukon joko valitsemalla sen tai kirjoittamalla nimen. {Enter} -näppäimen painamisen jälkeen voidaan määritellä, mille paikalle pistetaulukko halutaan tallentaa. {Enter} -näppäimen painaminen uudelleen käynnistää tiedoston siirron.

Huomaa:

Jos käytössä on Active Brailleen mukana tulleita 6-pisteisiä taulukoita, ja kirjoitetaan Editorissa, teksti tallentuu kokonaan isoina kirjaimina. Syy tähän on se, että isojen kirjainten ASCII-arvot löytyvät ensin, kun käytettäviä merkkejä etsitään pistetaulukosta.

5.1.7.3 Pistetaulukoiden valitseminen ja käyttöönotto

Kun valikkokohta 'Braille character sets' on valittuna Active Braillelta, haluttu pistetaulukko voidaan valita ja ottaa käyttöön painamalla [TRC]. Active Braillella on vain vakio pistetaulukot. Laitteen vieraskieliset versiot (esim. englanti tai ranska) sisältävät myös kyseisen maan pistetaulukon.

Hakasuluissa oleva merkintä X kertoo, mikä pistetaulukko on käytössä.

Valikko koostuu seuraavista kohdista:

[X] Vakio pistetaulukko: Oletustaulukko, joka on aina saatavilla.

Character set (1): [empty] - Character set (9): [empty]: Paikat yhdeksälle ladattavalle pistetaulukolle.

Merkintä [empty] tarkoittaa, ettei kyseiseen paikkaan ole tällä hetkellä tallennettuna pistetaulukkoa. Jos paikassa on tallennettu taulukko, sen nimi ilmestyy näytölle sanan [empty] tilalle.

Jos yritetään ottaa käyttöön tyhjää paikkaa, Active Brailleen näytölle tulee ilmoitus: 'Braille set n is empty', jossa n on valitun pistetaulukon numero.

Jos valittu pistetaulukko on olemassa, se tulee käyttöön välittömästi ja palataan päävalikkoon kohtaan 'Braille character sets'. Pistetaulukko on jo vaihdettu.

Huomaa:

Kun käytössä on muokattu pistetaulukko, on mahdollista, että ilmoitukset tai valikot tulevat yhtäkkiä kokonaan tai osittain lukukelvottomiksi. Tämän voi aiheuttaa jokin seuraavista syistä:

- Muokatun pistetaulukon asetukset eivät vastaa sen taulukon asetuksia, jota on käytetty viestejä luotaessa.
- Muokatussa pistetaulukossa on virheitä. Jos esimerkiksi taulukosta on poistettu rivi, se ei enää sisällä 256 määritelmää. Tämä aiheuttaa poistettua riviä seuraavien rivien siirtymisen yhtä ylemmäksi merkkien muuttuessa vastaavasti. Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi sanan "info" muuttumisen sanaksi "jmen".

Jos Active Brailleen ilmoituksia ei pysty lukemaan ollenkaan, käytettävissä ovat seuraavat vaihtoehdot:

1. Käytetään tiedostojen siirto-ohjelman HTCom Monitor Modea.

Käytettäessä Monitor Modea tulos ei ole riippuvainen Active Braillessa käytössä olevasta pistetaulukosta. Näkevä avustaja tai ruudunlukuohjelman

puhesyntetisaattori voi kertoa Active Brailleen näytöllä olevan tekstin ja tarvittaessa käyttöön voidaan palauttaa oletuspistetaulukko. Monitor Modea voidaan käyttää vain jos pistenäyttö ei ole ruudunlukuohjelman käytössä.

2. Siirrytään takaisin pistenäytön päävalikkoon ja siellä kohtaan 'Braille character sets' käyttämällä [TD] -näppäintä. Jos ollaan valikoissa, voidaan painaa [TLC] -näppäintä useita kertoja ja sen jälkeen [TD] -näppäintä viisi kertaa. Sitten painetaan [TRC], jolla avataan alivalikko. Painamalla taas [TRC] otetaan käyttöön oletuspistetaulukko.

5.1.7.4 Valitun pistetaulukon poistaminen (D)

Jos pistetaulukkoja on useita, valittu taulukko voidaan poistaa seuraavasti:

1. Aktivoi poistettava pistetaulukko valikkokohtasta 'Braille character sets'.
2. Avaa 'Braille character sets' uudelleen ja siirry valikon loppuun.

Sieltä löytyy kohta 'Delete selected braille set'. Kun valikkokohta on aktivoitu, näytölle tulee kysymys haluatko todella poistaa tämän pistetaulukon.

Vastaamalla "Yes" edellisessä kohdassa valittu pistetaulukko poistetaan ja käyttöön tulee oletuspistetaulukko.

5.1.8 Info (I)

Vapaana olevan muistin määrän ja akkujen varauksen voi tarkistaa 'Info'-valikosta. Sieltä voi myös tarkistaa pistenäytön sisäisen ohjelmiston version, sarjanumeron ja määritellä ulkoisen näppäimistön asettelun.

5.1.8.1 Memory usage (M)

Active Braillessa on 4 GB muisti, johon tekstitiedostot tallennetaan. se vastaa yli 4 miljoonaa merkkiä.

Tallennettavien tiedostojen määrä riippuu niiden koosta. Järjestelmän pienin tallennusyksikkö (sektori) on Aktive Braillella tällä hetkellä noin 8000 merkkiä, ja tiedostojärjestelmän käytettävissä on 512 sektoria. Jos tallentetaan tiedosto, jonka koko on pienempi kuin yhdelle sektorille varattu tila, se varaa käyttöönsä kuitenkin koko sektorin. Siksi suositeltavaa on, että pieniä muistiinpanoja kootaan isommaksi tiedostoksi, ja ne jaotellaan tietojen löytymisen helpottamiseksi.

Kun valitaan 'Memory usage', näytölle saadaan vapaa levytila KB (kilotavuina) seuraavasti: '3863136 KB of 3864064 KB (99%) free space'. Valikosta poistutaan painamalla [TLC].

5.1.8.2 Battery statistics (B)

Valikkokohtasta saa monenlaista tietoa Active Brailleen akuista. Valikko koostuu kolmesta alla kuvatusta kohdasta.

Näytöllä olevia arvoja ei päivitetä. Jos arvoja halutaan seurata, valikkokohta pitää sulkea painamalla [TLC] ja aktivoida uudelleen painamalla [TRC].

5.1.8.2.1 Capacity (C)

Näyttää akkujen varauksen tilan jollakin seuraavista viidestä tasosta:

- Fully charged: Akku on ladattu täyteen (100%).
- High: Enemmän kuin 50% varauksesta jäljellä.
- Medium: Noin 50% varauksesta jäljellä.
- Low: Akkujen varaus on matala, mutta vielä riittävä. Latausta suositellaan.
- Empty: Akku on melkein tyhjä, kuuluu varoitusäänimerkki. Ladattava välittömästi.

5.1.8.2.2 Voltage (V)

Valikkokohta kertoo akuissa jäljellä olevan jännitteen määrän. Täyteen ladatuissa akuissa jännite on noin 5.6 V. Jos jännite laskee alle 4.0 V, Active Braille kytkeytyy pois päältä. Kohtaa Voltage voidaan käyttää arvioitaessa akkujen tilaa. Ladattavien akkujen vaihtoa suositellaan, jos jännite laskee huomattavan nopeasti, kun niitä on käytetty jonkin aikaa.

5.1.8.2.3 Status (S)

Tämä valikkokohta näyttää akkujen tilan. Tila ilmaistaan jollakin seuraavista arvoista:

'Running on battery': Active Braille saa virtansa akuista

'Fast charging': akkuja pikaladataan.

'charging': akkuja ladataan.

'On USB power': Active Braille on kytketty tietokoneeseen USB-portin kautta. Akkuja ei ladata eikä käytetä. Laitteen virta tulee USB-liitännästä.

'On power supply': Laite on kytketty verkkovirtaan. Akkuja ei ladata eikä käytetä. Laite ottaa virtansa sähköverkosta.

Akut ladataan kytkemällä laitteen mukana tullut verkkolaite pistorasiaan. Akut latautuvat kahdessa tai kolmessa tunnissa. Latautuminen tapahtuu automaattisesti – akkuja ei ole mahdollista ladata yli. Active Braille vaihtaa automaattisesti pikalataukselta ylläpitolataukselle, joka säilyttää akkujen täyden latauksen.

5.1.8.3 Keyboard layout (K)

Tämä toiminto näyttää kielen, jota näppäimistöissä käytetään.

Näppäimistöasettelu on saatavilla useille kielille, ja laitteen mukana tulevaa Keyboard Layout Compileria (BKC) voidaan käyttää luotaessa mukautettuja näppäimistöasetteluja.

5.1.8.4 Serial number (S)

Toiminnolla saadaan selville Active Brailleen sarjanumero. Sitä voidaan tarvita esimerkiksi laitetta huollettaessa.

5.1.8.5 Versions (V)

Täältä voidaan tarkistaa Active Brailleen sisäisten ohjelmistojen versiotietoja.

5.1.8.5.1 Firmware

Tällä toiminnolla saadaan selville pistenäytön sisäisen ohjelmiston (firmware) versiotieto. Versiotieto näkyy myös pistenäytöllä aina sitä käynnistettäessä.

5.1.8.5.2 Braille io

Tämä osio käsittelee pistesyötön ja tulostuksen (input/output).

5.1.8.5.3 USB Host

Tämä osio säätelee USB-laitteiden kytkentää. Tällä hetkellä tuetaan vain USB-näppäimistöjä.

5.1.8.5.4 Bluetooth

Tämä osio hoitaa langattomat Bluetooth-yhteydet.

5.1.8.6 System information

Tämä toiminto näyttää tärkeitä järjestelmätietoja melkein kaikissa tilanteissa. Se EI ole valikkokohta, mutta sitä kutsutaan painamalla [SPC+2 3 4 7 8] tai {Shift+Enter}. Näkyviin tulevat seuraavat tiedot:

- Päiväys ja aika (päivittyvät koko ajan)
- Akkujen jännite
- Vapaan muistin määrä.

Tietoja ei esitetä yhtenä viestinä vaan osissa. Riviltä toiselle siirrytään painamalla [TRC]. [TLC]-näppäimen painaminen vapaan muistin määrän jälkeen lopettaa toiminnon. [TLC]-näppäintä voidaan käyttää koska vain toiminnon keskeyttämiseen. Jos halutaan nähdä vain päiväys ja aika, [TLC]-näppäintä voidaan painaa välittömästi niiden jälkeen ja palata takaisin toimintoon, jota oltiin tekemässä ennen järjestelmätietojen katsomista. Järjestelmätietoja voidaan tarkastella melkein mistä vain (Editorista, tiedostolistauksesta jne.). Ainoat poikkeukset tähän ovat:

Valikkokohta "Clock" ja sen alivalikot

Valikkokohta "Info"

Järjestelmätiedot eivät myöskään ole käytettävissä kommunikoitaessa muiden laitteiden kanssa (esim. siirrettäessä tiedostoja) eivätkä myöskään tiedostoja tulostettaessa.

5.1.9 Options (O)

Alla kuvattuja asetuksia käytetään Active Brailleen ominaisuuksien mukauttamiseen. Asetuksia määritellään valitsemalla radiopainikkeita tai valintaruutuja, joita alivalikoissa on. Lisätietoa radiopainikkeista ja valintaruuduista on luvuissa 3.3.4 ja 3.3.5.

Asetusvalikko suljetaan painamalla [TLC]. Valikon sulkeminen tallentaa automaattisesti uudet asetukset niin, että ne jäävät voimaan. Valikon sulkemisen jälkeen Active Braillessa näkyy teksti 'Saving configuration, please wait!'; koska asetusten tallentamiseen menee vähemmän kuin sekunti, vaikuttaa vain siltä, että asetukset tulevat voimaan.

5.1.9.1 6 dots braille (6)

Tällä toiminnolla on mahdollista vaihtaa 8 ja 6 pisteen pistekirjoituksen välillä. 6 pisteen esityksessä ei käytetä pisteitä 7 ja 8. Vaikka teksti syötettäisiin 8 pisteen merkistöllä, esim. isot kirjaimet, tiedot tallennetaan oikein.

5.1.9.2 hotkeys Activate objects (A)

Jos asetus on valittuna, samantasoisten valikkokohtien välillä voidaan liikkua niiden pikanäppäimillä. Tämä tarkoittaa:

- Alivalikon kohdat valitaan ja myös avataan pikanäppäintä painamalla.
- Valintaruudut aktivoidaan ja niiden tila vaihtuu.
- Radiopainikkeet valitaan ja otetaan käyttöön.

5.1.9.3 Highlight hotkeys (H)

Kun 'Highlight hotkeys' on aktiivinen, pikanäppäimet on korostettu sijoittamalla ne sulkuihin kuten näiden lukujen otsikoissa. Tämä on hyödyllistä, kun käytetään 6 pisteen pistekirjoitusta tai opetellaan pikanäppäimiä.

5.1.9.4 show system files (Y)

Jos tämä valintaruutu valitaan, Active Brailleen järjestelmätiedostot tulevat näkyviin tiedostoluetteloon omien tiedostojesi joukkoon.

!!!!VAROITUS!!!

Asetuksen ottamista käyttöön ei suositella. Syitä on useita:

1. Järjestelmätiedostojen näyttämistä tarvitaan harvoin, ja liikkuminen tiedostolistauksen läpi on huomattavasti nopeampaa, kun järjestelmätiedostoja ei näytetä.
2. Järjestelmätiedostojen poistaminen on mahdollista, kun ne näytetään. Niiden poistamisesta varoitetaan, mutta tiedoston poistaminen vahingossa saattaa aiheuttaa sen, ettei Active Braillea voi käyttää ennen kuin tiedosto on siirretty uudelleen pistenäytölle. Järjestelmätiedostoja voi poistaa vain, jos tietää, mitä on tekemässä.

Asetuksella, jolla mahdollistetaan järjestelmätiedostojen näyttäminen, on annettu käyttäjälle myös vastuu järjestelmätiedostojen poistamisesta koskien. Handy Tech Elektronik GmbH ei vastaa takuuna mistään vahingosta, joka johtuu järjestelmätiedostojen poistamisesta.

5.1.9.5 Folders first (O)

Asetus määrittelee, näytetäänkö tiedostoluettelossa ensin kansiot vai tiedostot. Oletuksena asetus on käytössä. Tämä tarkoittaa, että kansiot näytetään ensin. Jos tiedostot halutaan luetteloonsa ensin, asetus voidaan ottaa pois käytöstä painamalla [SPC].

5.1.9.6 Quick entry (Q)

Jos asetus on käytössä, näppäimillä [7] ja [8] on eri toiminto: [7] on backspace ja [8] on TRC-näppäin. Kun näppäimiä käytetään yhdessä muiden

näppäinten kanssa, ne toimivat alkuperäisellä tavallaan. Esimerkiksi, [SPC+7] siirtää edelleen kohdistinta vasemmalle ja isot kirjaimet voidaan kirjoittaa kuten tavallista.

5.1.9.7 show file attributes (B)

Asetuksella määritellään, näytetäänkö tiedostojen tiedot tiedostolistauksessa vai ei. Jos asetus on valittu, luettelossa näytetään tiedostonimen lisäksi sen koko ja viimeisin muokkausajankohta. Toiminto hidastaa tiedostolistauksessa liikkumista jonkin verran.

5.1.9.8 auto switch external keyboard (X)

Kun asetus on valittu, Active Braille vaihtaa automaattisesti siihen kytketyn näppäimistön ulkoiseksi näppäimistöksi, kun laite kytketään PC-tilaan.

Näppäimistöä voi käyttää tietokoneen näppäimistönä.

Kun Active Braille vaihdetaan takaisin valikkotilaan, näppäimistö palautuu sisäiseksi näppäimistöksi. Näppäimistöä voidaan käyttää tämän jälkeen muistiinpanojen kirjoittamiseen Active Braillelle.

Näppäimistön tilan vaihtaminen tapahtuu komennolla [SPC+2 5] (Sointu :).

5.1.9.9 Bluetooth on (L)

Tämä valikkokohta mahdollistaa bluetooth-liittynnän. Se täytyy olla valittuna, jotta Active Braille voidaan liittää bluetoothin välityksellä tietokoneeseen tai matkapuhelimeen.

5.1.9.10 Switch Bluetooth on/off automatically(W)

Jos tämä asetus on valittuna eikä bluetooth-yhteyttä käytetä 15 minuuttiin, bluetooth-yhteys sammutetaan. Se säästää akkuja, jos olet unohtanut katkaista bluetooth-yhteyden käytön jälkeen.

5.1.9.11 Startup mode (S)

Startup mode määrittää, mitä Active Braille tekee käynnistyttyään.

Käytettävissä olevat vaihtoehdot ovat radiopainikkeita. Yksi alla kuvatuista vaihtoehdoista on aina aktiivisena.

5.1.9.11.1 Main menu (M)

Käynnistyksen jälkeen avautuu päävalikko. Sieltä voidaan siirtyä alivalikoihin. Tämä asetus on oletuksena Active Braillessa.

5.1.9.11.2 autonew (N)

Tämä asetus hyödyntää Active Brailleen ominaisuutta, jolla on mahdollista avata automaattisesti uusi tyhjä tiedosto Editoriin. Ominaisuus on käyttökelpoinen, jos Active Braillea käytetään yleensä muistiinpanojen tekemiseen heti käynnistyksen jälkeen.

5.1.9.11.3 autoedit (E)

Tämä asetus hyödyntää Active Brailleen ominaisuutta, jolla on mahdollista avata automaattisesti viimeksi muokattu tiedosto Editoriin. Tiedoston

avaamisen jälkeen kohdistin on samassa paikassa johon se jäi tiedostoa suljettaessa. Huomaa, että tämä ominaisuus ei avaa viimeksi avattua tiedostoa vaan viimeksi muokatun. Tämä ominaisuus on erittäin käyttökelpoinen, jos muistiinpanoja tehdään aina samaan jo olemassa olevaan tiedostoon heti käynnistyksen jälkeen.

5.1.9.11.4 PC mode (P)

Tämän ominaisuuden avulla Active Braille on mahdollista käynnistää PC-tilaan, jolloin näyttö on heti käynnistyttyään ruudunlukuohjelman käytössä. Tämä toiminto vastaa pistenäytön vaihtamista PC-tilaan valikoiden kautta. Järjestelmän toimintoja, kuten Editoria, ei voi käyttää, ennen kuin pistenäyttö on vaihdettu takaisin omiin valikoihin. Valikoihin pääsee painamalla [SPC+1 3 4] (Sointu m) noin puolen sekunnin ajan.

5.1.9.11.5 Calculator (C)

Tämän ominaisuuden avulla Active Braille on mahdollista käynnistää laskimeen, kun sitä siirrytään käyttämään. Tämä ominaisuus on käyttökelpoinen, jos pistenäyttöä halutaan käyttää laskimena heti sen käynnistyttyä.

5.1.9.12 Tone signals (T)

Active Braille antaa erilaisia äänimerkkejä tiettyjen toimintojen yhteydessä, esimerkiksi toiminnon onnistuessa, virhetilanteessa tai varoituksena. Käyttäjän kokeneisuudesta tai käyttötilanteesta riippuen (esim. luokkahuone, juna) äänimerkkejä ei välttämättä haluta käyttää. Siksi Active Braillessa on useita eri äänimerkkitasoja.

Äänimerkkien asetukset ovat valittavissa radiopainikkeina. Yksi neljästä mahdollisesta asetuksesta on aina aktiivinen. Äänimerkkiasetukset ovat käytössä vain liikuttaessa pistenäytön omissa valikoissa. SAVE-tilassa kaikki äänimerkit on kytketty päälle

Alla luetellut tasot toimivat vain Active Brailleen valmiustilassa. Kaikki varoitukset ja virheilmoitukset käynnistyksen yhteydessä ovat yleensä vakavia, ja niistä ilmoitetaan aina.

5.1.9.12.1 None (N)

Active Braille ei anna mitään äänimerkkejä, ei edes tiedoston siirron tai muokkauksen yhteydessä.

5.1.9.12.2 Errors (E)

Active Braille antaa vain virheilmoitukset. Sisäisten virheiden lisäksi äänimerkki kuuluu mahdollisten käyttäjän tekemien virheiden yhteydessä, joista ei yleensä ilmoiteta pistenäytöllä näkyvällä virheilmoituksella.

5.1.9.12.3 Warnings (W)

Active Braille antaa äänimerkin virhetilanteissa tai varoitusten yhteydessä.

5.1.9.12.4 action Confirmations (C)

Kaikki äänimerkit ovat käytössä. Tämä on oletusasetus.

5.1.9.13 Date/time format (D)

Kaikki täällä tehdyt asetukset vaikuttavat koko järjestelmään mukaanluettuna Editori. Jos aikailmoituksiin valitaan 12 tunnin muoto, sitä käytetään kaikkialla; muutoin käytetään 24 tunnin muotoa. Jos valitaan englantilainen asettelu (English dates, kaikki päivämäärä- ja kellonaikamuotoilut esitetään tässä muodossa (päivämäärä ja kuukausi päinvastaisessa järjestyksessä saksalaiseen asetteluun nähden).

5.1.9.14 Input indication (I)

Muuttamalla pistetaulukon etsintäjärjestystä on mahdollista määritellä kansalliset merkit käyttämään samoja pistemerkinä kuin on jo käytössä muilla merkeillä tavallisissa pistetaulukoissa. Esimerkiksi arabiassa pistemerkkiä 1 2 4 käytetään tietyille merkeille. Tämä yhdistelmä on käytössä tavallisesti kirjaimelle "f". Arabialaisessa pistetaulukossa käytetään 256 merkkiä ja arabialaiset kirjaimet löytyvät sijainnin 128 yläpuolelta. Jotta arabialaisia merkkejä olisi mahdollista syöttää pistenäppäimistöä, täytyy pistetaulukon etsintäjärjestys kääntää. Nyt pistetaulukon etsintä aloitetaan lopusta. Etsintäjärjestys muutetaan seuraavilla komennoilla:

- [sointu 2 3 6] aktivoi käännetyn etsinnän, joka ilmaistaan matalalla äänimerkillä.
- [sointu 3 6 8] aktivoi normaalin etsinnän, joka ilmaistaan korkealla äänimerkillä.

Etsinnän suunnasta kertovan tiedon saamiseksi on mahdollista asettaa äänimerkki. Käyttämällä radiopainikkeita yksi seuraavista kolmesta vaihtoehdosta on käytössä:

"No indication": Ei merkkiäntä

"Latin mode": Normaali etsintä, joka ilmaistaan matalalla äänimerkillä

"nOn latin mode": Käännetty etsintä, joka ilmaistaan korkealla äänimerkillä.

Etsintäsuunta kannattaa määritellä sen mukaan, mikä tavallisesti on käytössä. Arabialaista tekstiä käytettäessä on parempi käyttää käännettä etsintää. Tällöin äänimerkki kannattaa asettaa Latin moden kohdalle. Kun nyt syötetään latinalaisia merkkejä arabiankieliseen tekstiin, saadaan merkkiäni. Jos käytössä on Handy Techin pistetaulukko, etsintäsuunnat ovat automaattisesti oikein.

5.1.9.15 dot firmness (F)

Pistenäytön pisteiden korkeuden säätö voi olla hyödyllistä, kun luetaan paljon tekstiä. Valittavana on kolme tasoa, pehmeä, keskitaso ja kova. Oletuksena on keskitaso.

Kokeneet pistelukijat lukevat pistenäyttöä kevyellä kosketuksella. Tällöin on suositeltavaa käyttää asetusta "soft" (pehmeä). Tämä asetusta myös parantaa lukukohdan havaitsemista ATC-toiminnon avulla.

Pistesolujen pisteiden korkeutta voidaan säätää myös Handy Techin pistenäyttöajurin asetuskunassa (Katso luku 8.5). Asetukset tallennetaan pistenäyttöön, ei tietokoneelle.

5.1.9.16 atc sensitivity (E)

Kun käytetään ATC-toimintoa, sen herkkyys pitää säätää käyttäjän mukaan. Arvo voidaan valita väliltä 1-7. Oletus on "4".

Huomaa: Jos ATC:n automaattivieritys ei toimi kunnolla, sen herkkyyttä pitää nostaa.

5.1.9.17 standby (N)

Asetuksella voidaan säätää aikaa, jonka kuluttua valmiustila aktivoituu. Valmiustila säästää akkuja. Jos valmiustila on otettu pois käytöstä, Active Braille ei sammu. Valmiustilan aikarajaksi voidaan asettaa 15, 30, 45 tai 60 minuuttia. Jos Active Braillella ei työskennellä tai mitään sen näppäintä ei ole painettu, Active Braille sammuu automaattisesti. Kun jotakin näppäintä painetaan, Active Braille on heti käyttövalmis. Tietoja ei menetetä valmiustilan aktivoituessa. Oletusasetus on 15 minuuttia.

5.1.9.18 Restore factory defaults (R)

Painamalla [TRC]-näppäintä tämän asetuksen kohdalla palautetaan kaikki tehdasasetukset ilman lisävahvistuspyyntöä.

Oletusasetukset ovat:

6 Dots Braille: pois päältä

Hotkeys Activate Objects: pois päältä

Highlight Hotkeys: pois päältä

Show System Files: pois päältä

Folders first: päällä

Fast Input: päällä

File Attributes: pois päältä

Automatically Switch External Keyboard: päällä

Bluetooth pois päältä

Bluetooth off automatically: pois päältä

Radio button submenu Startup Mode: Main Menu

Radio button submenu Tone Signals:

Action Confirmations

Date/Time Format: 12 tunnin näyttö AM/PM ja English Date: päällä

Input Display: No display

Dot firmness: middle

ATC sensitivity: 4

Standby: 15 minutes

5.2 Editori

Editori mahdollistaa tiedostojen lukemisen ja muokkaamisen. Viisi tiedostoa voi olla auki yhtä aikaa. Mikä tahansa tiedosto voidaan avata Editorissa, jos sen tarkka nimi on tiedossa.

5.2.1 Katsaus Editorin toimintoihin

Editorissa on seuraavat ominaisuudet:

- * Tekstin syöttö, kohdistimen siirtäminen ja kirjanmerkkien asettaminen
  - * Lisäys, ylikirjoitus ja vain luku-tilat
  - * Tilan näyttö
  - * Aluetoiminnot (kopiointi, leikkaaminen, liittäminen, merkitseminen ja kohdistin)
  - * Tekstistä etsimistoiminnot eteenpäin ja taaksepäin
  - * Tekstin korvaaminen (vain eteenpäin)
  - * Laskin Editorin sisällä
  - * Lisätiedostojen avaaminen ja niiden välillä vaihtaminen
  - * Editorin tilapäinen sulkeminen, kun tehdään muita toimintoja
  - * Tiedostojen sulkeminen ja tallentaminen
  - * Ohje
  - * Editorin asetusvalikko
  - * Automaattinen tekstin vierittäminen sitä luettaessa ATC-toiminnon avulla.
- Seuraava kappale kuvailee kaikkia näitä ominaisuuksia yksityiskohtaisemmin.

5.2.2 Keskusteluikkunat ja toimintojen vahvistaminen

Editori tarjoaa monille toiminnoille keskusteluikkunan, joissa voidaan valita tai syöttää tarvittava arvo. Lisäksi Editori näyttää vahvistusviestin suoritettujen toimenpiteiden tuloksista.

Kun ollaan keskusteluikkunassa, Editorissa voidaan käyttää seuraavia toimintoja helpottamaan ja nopeuttamaan tarvittavien tietojen syöttämistä:

- * Liitä (Paste) [SPC+1 2 3 6] (Sointu v) mahdollistaa leikepöydällä olevien tietojen kopioimisen.
- * Parametrien oletusasetukset tai viimeksi käytetyt asetukset voidaan kopioida käyttämällä kopioi-komentoa (Copy) [SPC+1 4] (Sointu c).
- * Kentässä oleva teksti voidaan poistaa kohdistimesta alkaen kentän loppuun asti leikkaa-komennolla (Cut) [SPC+1 3 4 6] (Sointu x).
- * Kohdistimen liikuttaminen syöttökentässä oikealle ei poista merkkejä. Vain tarvittavat merkit voidaan muuttaa.

Keskusteluikkunasta tai viestistä poistumiseen on useita vaihtoehtoja:

1. Syötetty tieto voidaan vahvistaa [TRC]-näppäimellä, joka myös aktivoi halutun toiminnon.
2. [TLC]-näppäimen painaminen sulkee ikkunan tekemättä muutoksia. Sillä pääsee myös poistumaan ilmoituksesta, kun se on luettu.
3. Keskusteluikkunat ja ilmoitukset sulkeutuvat myös automaattisesti hetken kuluttua. Aikaviivettä voidaan säätää Editorin asetusvalikossa.

Editori käyttää seuraavia äänimerkkejä ilmoittaakseen onnistuneista toimenpiteistä tai virheistä. (Äänimerkit voidaan poistaa käytöstä Active Brailin asetusvalikossa (Options).)

- * Vahvistus (yksi piippaus): Toiminto on suoritettu onnistuneesti.
- * Varoitus (kaksi lyhyttä, korkeaa piippausta): Kuuluu, jos näppäinpainalluksia ei ole tapahtunut määrääjassa tai kun näytön sisältö on muuttunut esimerkiksi

tilatiedosta kertovan ilmoituksen ilmestyttyä näytölle. Varoitusäänimerkki kuuluu myös, jos yritetään siirtää kohdistinta sen ollessa tiedoston alussa tai lopussa.

* Virhe (useita toistuvia varoitusäänimerkkejä): Ilmoittaa näytöllä olevasta virheestä kertovasta viestistä.

5.2.3 Tekstin syöttäminen ja poistaminen

Pistenäytön näppäimistöllä kirjoitetaan pistekirjoitusta. Jos kirjoitettu merkki on oikein, se näytetään kohdistimen kohdalla. Kohdistin esitetään pisteillä 7+8. Kun merkki kirjoitetaan, kohdistin siirtyy seuraavaan pistenäytön soluun. Kun pistenäytön viimeiseenkin soluun on kirjoitettu merkki, kohdistin siirtyy takaisin ensimmäiseen soluun. Rivin pituutta ei ole rajoitettu tekstiä syötettäessä. Rivi voidaan vaihtaa koska tahansa painamalla [TRC]. Merkkien poistamiseen voidaan käyttää joko Backspacea, [SPC+1 2], jolla voidaan poistaa merkki kohdistimen vasemmalta puolelta, tai Deleteä, [SPC+4 5], jolla merkki poistuu kohdistimen kohdalta. Jos poistaminen ei onnistu, koska ollaan tiedoston alussa tai lopussa, kuuluu varoitusmerkkiäni, joka kertoo, ettei toiminto ole mahdollinen. Tekstiin voidaan lisätä päiväys painamalla {Ctrl+d} tai [SPC+1 4 5], tai kellonaika painamalla {Ctrl+t} tai [SPC+2 3 4 5].

5.2.4 Tekstin lukeminen

Tekstiä voidaan lukea vasemmalle [TU]-näppäimellä ja oikealle [TD]-näppäimellä. Jos käytetään ulkoista näppäimistöä, voidaan myös käyttää sen liikkumisnäppäimiä. Äänimerkki ilmaisee, kun tiedoston alku tai loppu on saavutettu. Lukemisenäppäinten toimintoja voidaan mukauttaa Editorin asetusvalikossa.

Tekstiä luettaessa päästään palaamaan kohdistimen kohdalle painamalla [TLC]-näppäintä. Vaihtoehtoisesti voidaan vain ryhtyä kirjoittamaan tekstiä tai suorittaa jokin muu toiminto. Active Braille näyttää tällöin automaattisesti sen kohdan, jossa kohdistin on. Toisaalta kohdistin voidaan nopeasti siirtää kohtaan, jossa ollaan lukemassa, painamalla kohdistusnastaa pisterivin yläpuolella, ja tehdä tarvittavat muutokset.

Jos sana ei mahdu kokonaisuena Editorin riville, Editorin asetuksissa voidaan määritellä se automaattisesti siirtymään kokonaisuudessaan seuraavan rivin alkuun.

Kohdalla oleva merkki voidaan näyttää useammassa eri ASCII-muodossa (heksadesimaaleina tai oktaalilukuna). Toiminto tehdään painamalla [SPC+1 4 5 6] (Sointu D). Merkkien näyttämisestä poistutaan painamalla [TLC]. Editorissa on myös automaattinen lukutila. Tässä lukutilassa teksti vierittyy automaattisesti näytöllisen eteenpäin. Lukunopeutta voidaan säätää yksilöllisesti Editorin asetusvalikossa, mutta sen säätäminen myös lukemisen aikana on mahdollista käyttämällä [TU] tai [TD]-näppäimiä. Automaattinen lukutila käynnistyy painamalla [SPC+TD]. Kohdistin ei liiku tekstissä automaattiluvun aikana. Kohdistusnastan painaminen tuo kohdistimen haluttuun kohtaan ja pysäyttää automaattisen vierityksen. Tekstissä voidaan

myös liikkua painamalla [SPC]-näppäintä ilman, että se vaikuttaa automaattiseen vieritysnopeuteen.

5.2.5 ATC Editorissa

Näppäinkomennolla [SPC + 1 7] (Sointu A) voidaan käynnistää ja pysäyttää ATC-toiminnon automaattinen vieritys. Jos ATC on päällä, Active Braille havaitsee, kun pistenäyttörivin viimeinen merkki luetaan ja vierittää seuraavan näytöllisen esiin ilman näppäinpainalluksia.

Tässä versiossa on parannettu lukukokemusta lisäämällä ominaisuuksia. Ominaisuudet ovat oletusarvoisesti poissa käytöstä, mutta ne voidaan ottaa käyttöön sointukomennoilla.

1. Rivin loppumerkki: Merkitsee rivin lopun täydellä pistesolulla ja jatkaa seuraavan rivin tekstin näyttämistä samalla pistenäytön näyttämällä. Kommentoita käyttämällä ollaan aina selvillä siitä, koska parhaillaan näytettävän tekstin loppu on saavutettu. Ominaisuus otetaan käyttöön ja poistetaan käytöstä painamalla [SPC + 1 6].
2. Aikaviive lyhyille riveille: Jotkut käyttäjät kertovat, että lyhyet pisterivit vierittyvät näytöltä liian nopeasti. Kun tämä ominaisuus on käytössä, Active Braille odottaa hetken kauemmin vierittäessään näytöltä lyhyitä tekstirivejä. Ominaisuus otetaan käyttöön ja poistetaan käytöstä painamalla [SPC + 1 2 6].
3. Äänimerkki: Antaa äänimerkin näytön vierittyessä automaattisesti. Ominaisuus otetaan käyttöön ja poistetaan käytöstä painamalla [SPC + 1 4 6].
4. Väläytys: Ominaisuus tyhjentää pistenäytön hetkeksi ennen kuin automaattivieritys tapahtuu. Toimintoa voisi kuvailla samanlaiseksi kuin näkeville käyttäjille tapahtuu tavallisen näytön välkkyessä. Toiminto häiritsee vähemmän kuin äänimerkki, mutta on selkeä merkki näytön vierittämisestä.

5.2.6 Kohdistimen siirtäminen

Kohdistimen siirtäminen tekstiä muuttamatta on mahdollista käyttämällä pistenäytön kosketusnastoja. Kosketusnastat, joita kutsutaan [CR]-näppäimiksi, sijaitsevat pistesoluissa. Pientä kohoumaa painetaan, kun halutaan painaa [CR]-näppäintä. [CR]-näppäinten muotoilu helpottaa niihin siirtymistä pisteriviltä.

Jos [CR]-näppäimiä yritetään käyttää siirtymiseen pistenäytön näyttämän ulkopuolelle, Active Braille antaa äänimerkin ja kohdistin sijoitetaan niin, että merkkien kirjoittamista voidaan jatkaa.

Seuraavat toiminnot ovat käytettävissä Editorissa kohdistimen liikuttamiseen:

- [SPC+1 2 3] siirtää kohdistimen tiedoston alkuun. [SPC+4 5 6] siirtää kohdistimen vastaavasti tiedoston loppuun.
- Lauseen alkuun siirrytään painamalla [SPC+2] ja seuraavan lauseen alkuun painamalla [SPC+5]. Kohdistin siirtyy tällöin lähimpään pisteeseen, pilkkuun, huuto- tai kysymysmerkkiin.
- Tekstirivillä voidaan siirtyä eteen- tai taaksepäin. Painamalla [SPC+1 3] siirrytään eteenpäin ja [SPC+4 6] taaksepäin.

- [SPC+3] siirtää kohdistimen edellisen sanan alkuun, [SPC+6] seuraavan sanan alkuun.

kohdistinta voidaan myös siirtää merkki kerrallaan seuraavasti:

- [SPC+7] merkki vasemmalle
- [SPC+8] merkki oikealle
- [SPC+1] rivi ylös
- [SPC+4] rivi alas

Jos kohdistinta siirretään vasemmalle ohi rivin alun, kohdistin siirtyy edellisen rivin loppuun. Jos kohdistinta siirretään oikealle ohi rivin lopun, kohdistin siirtyy seuraavan rivin alkuun. Kun kohdistinta siirretään ylös tai alas, se on aina vastaavan rivin alussa.

Huomaa, että sarkaimet esitetään säädettävissä olevalla määrällä tyhjiä pistesoluja. Sarkaimet tallennetaan tiedostoon joko sarkainmerkkeinä tai ne voidaan korvata tietyllä määrällä välilyöntejä. Tarkemmat ohjeet sarkaimista löytyvät luvusta 5.2.23.13. Jos sarkain tallennetaan tekstiin sarkainmerkkinä ja kohdistin siirretään sarkainmerkin ensimmäiseen tyhjään pistesoluun, lukemista jatkettaessa loput tyhjät pistesolut ohitetaan ja siirrytään ensimmäiseen soluun heti sarkainmerkin jälkeen. Jos kohdistin siirretään keskelle sarkainmerkkiä käyttämällä CR-näppäimiä, se siirtyy sarkainmerkin ensimmäiseen soluun ja kuuluu varoitusmerkkiäni.

On myös huomattava, että sanoittain tai lauseittain siirtyminen voi olla vaikeaa tai mahdotonta käytettäessä lyhennekirjoitusta, koska sanat voivat sisältää välimerkeitä näyttäviä merkkejä. Kun tiedosto suljetaan, myös kohdistimen sijaintitieto tallennetaan. Kun tiedosto avataan uudelleen, kohdistin on samassa paikassa kuin se oli tiedostoa suljettaessa. joissakin tilanteissa tallennettu kohdistimen kohta voidaan kuitenkin menettää.

Lisätietoja asiasta on luvussa 5.2.19.

5.2.7 Muokkaustilat (SPC+2 4 = Sointu i)

Painamalla [SPC+2 4] (Sointu i) voidaan vaihtaa lisäystilan ja ylikirjoitustilan välillä. Oletuksena käytössä on lisäystila, jossa uudet merkit lisätään kirjoituskohtaan ja olemassa oleva teksti siirtyy taaksepäin pois tieltä.

Ylikirjoitustilassa nykyinen teksti ylikirjoitetaan kohdistimen kohdasta alkaen.

Kun ylikirjoitustilassa saavutetaan rivin loppu, lisämerkit kirjoitetaan rivin jatkoksi ilman, että seuraavaa riviä ylikirjoitetaan. Jos tekstistä halutaan poistaa osa, joka käsittää useamman kuin yhden rivin, on helpompaa merkitä se osioksi ja poistaa vasta sitten. Sen jälkeen uutta tekstiä voidaan kirjoittaa lisäystilassa. Lisäys- ja ylikirjoitustilan erottaa toisistaan kohdistimen muodosta. Oletuksena on lisäystila, jossa kohdistin on alaviiva (pisteet 7+8), kun taas ylikirjoitustilassa kohdistin on kaikki 8 pistettä. Molemmat kohdistimet vilkkuvat. Kohdistimen muotoa voi vaihtaa asetusvalikossa, mutta vain nämä kaksi muotoa ovat mahdollisia. Muokkaustiloja on vielä yksi lisää, vain-luku -tila, jossa tekstiä voidaan näyttää mutta ei muokata. Jos vain-luku -tilassa yritetään muokata tekstiä, Active Braille antaa varoitusäänimerkkejä. Vain-luku -tila määritellään tiedostoa avattaessa, ja kun tiedosto on avattu, muokkaustilaa ei voida vaihtaa. Tiedoston voi asettaa vain-luku -tilaan

Editorin asetusvalikossa tai tiedosto voidaan avata Editorissa vain-luku -tilaan.

5.2.8 Laskin

Jos täytyy suorittaa laskutoimituksia, kun ollaan kirjoittamassa tekstiä, se voidaan tehdä suoraan editorissa. Laskutoimitus kirjoitetaan suoraan Editoriin ja painetaan [SPC+2 3 5 6] (Sointu =) tai {Ctrl+Shift+Enter}. Laskutoimitus suoritetaan ja tulos lisätään tekstiin noudattaen Editorin asetusvalikossa tehtyjä valintoja "Result position" (katso luku 5.2.23.7) ja "Keep expression" (katso luku 5.2.23.8).

Esimerkki:

Toimistoni lattiapinta-ala on $3.2 \cdot 4.1 = 13.12$ neliometriä

Huomaa, ettei laskutoimituksessa saa käyttää välilyöntejä. Lisätietoja on luvussa 5.1.2 Laskin.

Huomaa:

Jos muokataan aiemmin tehtyä laskutoimitusta ja sen tulos lasketaan uudelleen, uusi tulos lisätään tekstiin vanhan paikalle. Tämä onnistuu vain, jos kohdistin on sijoitettu laskutoimituksen kohdalle.

5.2.9 Tilan näyttäminen (SPC+2 3 4 7 = Sointu S)

Komennolla [SPC+2 3 4 7] aktivoidaan Editorin tilan näyttäminen kohdalla olevalle tiedostolle. Luettelomuodossa saadaan seuraavat tiedot:

- Nykyisen tiedoston nimi
- Nykyinen muokkaustila (lisäys, ylikirjoitus, vain luku)
- Onko tiedostoa muokattu vai ei
- Merkatun osion alun ja lopun
- Sen merkin sijainnin tekstissä, jossa kohdistin parhaillaan on
- Sarakkeiden lukumäärän

5.2.10 Aseta merkki (TU+TD)

Painamalla [TU+TD] nykyinen kohdistimen kohta merkitään muistiin "merkinä". Sitä voidaan käyttää kirjanmerkinä, jolla haluttu kohta tekstistä löydetään myöhemmin. Kuhunkin tiedostoon voidaan asettaa enintään 10 merkkiä.

Merkille kysytään nimeä keskusteluikkunassa. Nimessä voi olla enintään 24 merkkiä, tai se voidaan valita niistä merkkien nimistä, jotka on jo luotu tiedostoon. Painamalla [TRC] merkki tallennetaan halutulle nimelle. Jos merkille on ennettu jo olemassa oleva nimi, näytölle ilmestyy viesti, joka kysyy, halutaanko jo olemassa oleva merkki ylikirjoittaa. Vastaamalla [y] merkki ylikirjoitetaan. Jos on jo asetettu 10 kirjanmerkkiä, ainoa vaihtoehto on valita joku olemassa olevista tai nimetä joku niistä uudelleen. Jos keskusteluikkunassa valitaan joku olemassa olevista kirjanmerkeistä, sen ylikirjoittamisesta ei tällöin esitetä mitään lisäkysymyksiä. Kun merkki on asetettu, äänimerkki vahvistaa toimenpiteen.

Jos tekstiä muokataan merkin asettamisen jälkeen, merkin sijainti vaihtuu niiden mukana. Tämä tarkoittaa:

- Jos tekstiä syötetään tai poistetaan, kaikki merkit kohdistimen ja tekstin lopun välillä siirtyvät vastaavasti. Kun merkkiin siirrytään, siirrytään myös haluttuun kohtaan.
- Jos poistetaan kirjain, johon on asetettu merkki, merkki jää edelleen jäljelle.

5.2.11 Siirry merkkiin (SPC+1 3 4 = Sointu m)

Painamalla [SPC+1 3 4] (Sointu m) siirrytään merkkiin, joka on aiemmin asetettu painamalla [TU+TD]. Luettelo kaikista käytettävissä olevista merkeistä näytetään ja siirrytään luettelon loppuun. Kohdistinta voidaan liikuttaa luettelossa ylös tai alas tai voidaan suoraan syöttää halutun merkin nimi. Jos liikutaan alaspäin luettelon avaamisen jälkeen, tullaan luettelon alkuun.

Valittuun merkkiin siirrytään painamalla [TRC]. Editori tallentaa muistiin paikan, josta merkkiin siirrytään osion alkumerkiksi. Tämä mahdollistaa siirtymisen alkuperäiseen tekstikohtaan tarvittaessa välittömästi. Osioiden käyttäminen on kuvattu jäljempänä tulevissa luvuissa. Jos syötetään nimi, joka ei ole merkki, näytölle tulee ilmoitus 'Bookmark x does not exist'. Nyt voidaan syöttää tai valita uusi nimi. Jos avoinna olevaan tiedostoon ei ole asetettu yhtään merkkiä, näytölle tulee ilmoitus 'No bookmarks set'.

Huomaa:

Tietyissä tilanteissa aiemmin asetetut merkit eivät ole käytettävissä. Tietoja tästä löytyy kappaleesta 5.2.19.

5.2.12 Poista merkki (TU+TD, valitse nimi, SPC)

Jos halutaan poistaa merkki, aktivoidaan toiminto merkin asettamista varten painamalla [TU+TD] ja valitaan sitten merkki, joka halutaan poistaa, luettelosta käyttämällä [SPC + 1] tai [SPC + 4]. Merkin nimi poistetaan kirjoittamalla välilyönti ja sitten painetaan [TRC]. Näytölle tulee kysymys, halutaanko merkki todella poistaa. Poistettaessa vastataan [y], ja merkki poistuu.

5.2.13 Lohkon toiminnot

Tämä ominaisuus mahdollistaa työskentelemisen kokonaisten tekstilohkojen kanssa yhtäaikaaisesti. Lohkojen kanssa työskentely toimii samalla tavalla kuin tietokoneilla:

- Merkitään tekstilohko.
- Valinta voidaan kopioida tai leikata ja se on väliaikaisesti tallessa leikepöydällä.
- Sieltä se voidaan liittää eri paikkaan samassa tiedostossa tai jopa toiseen tiedostoon.
- Merkitty lohko voidaan myös siirtää suoraan uuteen tiedostoon.

Lohko voidaan myös poistaa tai se voidaan liittää uuteen tiedostoon tai syöttökenttään. Lohkojen kanssa työskentely voi hidastaa Editorin toimintaa. Seuraavissa kappaleissa on kerrottu tarkemmin lohkojen käytöstä.

5.2.13.1 Lohkon alun merkitseminen [SPC+TRC]

Lohkon alku merkitään siirtämällä kohdistin haluttuun kohtaan ja painamalla [SPC+TRC] tai painamalla kosketusnastaa kahdesti. Lohkon loppuun ei tarvitse asettaa mitään erityistä merkkiä. Kohdistin siirretään merkki oikealle siitä, mihin lohkon halutaan loppuvan ja painetaan kohdistusnastaa. Kun kohdistinta siirretään, kaikki teksti lohkon alkumerkin ja kohdistimen väliltä merkitään alleviivattuna pisteillä 7 ja 8.

Kun on kirjoitettu teksti "This is a test" ja siitä halutaan merkitä sanat "This is" lohkoksi, kohdistin täytyy ennen muita toimenpiteitä siirtää välilyöntiin sanojen "is" ja "a" välille.

Lohkon merkitseminen on mahdollista molempiin suuntiin. Siksi lohkon alkumerkki voidaan asettaa tekstissä myös jäljemmäksi kuin sen loppumerkki. Tässä tapauksessa lohkon loppu sijoittuu kohdistimen vasemmalle puolelle. Toisin sanoen se merkki, jossa kohdistin on, on osa lohkoa.

Sen sijaan että merkittäisiin lohko liikkumalla merkki merkiltä, voidaan myös siirtyä halutusta lohkon kohdasta merkkiin. Nopea tapa merkitä lohko, jos sen jälkeen tuleva ensimmäinen sana on tiedossa, on käyttää jotakin alla kuvattua etsi-toimintoa. Lohkon alku merkitään painamalla [SPC+TRC] ja sen jälkeen suoritetaan etsi-toiminto.

Jos painetaan [TLC]-näppäintä merkittäessä lohkoa, pisteillä 7 ja 8 merkitty alleviivaus poistetaan, mutta lohkon alkumerkki pysyy edelleen paikallaan.

Jos onkin tarvetta kopioida tai leikata merkitty tekstilohko, alleviivaus pitää ensin palauttaa. Se tehdään käyttämällä toimitoa "Vaihda merkin ja kohdistimen välillä", joka on kuvattu luvussa 5.2.13.5. Kun toiminto on aktivoitu, alleviivaus palautuu ja kohdistin on lohkon alussa. Toiminnon aktivoiminen uudelleen sijoittaa kohdistimen lohkon loppuun.

5.2.13.2 Kopioi (SPC+1 4 = Sointu c)

Kun kohdistin on sijoitettu lohkon loppuun, lohko voidaan kopioida leikepöydälle painamalla [SPC+1 4] (Sointu c). Editorin ilmoitus kertoo prosentteina leikepöydälle kopioidun lohkon.

Kopioi-komento toimii toisella tavalla, jos kyseessä on syöttökenttä: se palauttaa oletusasetukset.

5.2.13.3 Leikkaa (SPC+ 1 3 4 6 = Sointu x)

Lohko voidaan leikata painamalla [SPC+1 3 4 6] (Sointu x). Tällöin lohko poistetaan tekstistä ja sijoitetaan leikepöydälle. Kun lohkoa leikataan, Editori kertoo prosentteina leikepöydälle lohkoista siirretyn määrän.

Jos [SPC+1 3 4 6] (Sointu x) painetaan syöttökentässä, kaikki merkit nykyisestä kohdasta syöttökentän loppuun poistetaan.

5.2.13.4 Liitä (SPC+1 2 3 6 = Sointu v)

Leikepöydällä oleva teksti voidaan liittää kohdistimen kohdalle painamalla [SPC+1 2 3 6] (Sointu v), tai voidaan avata uusi tiedosto ja liittää valinta sinne. Huomioi, että lohko liitetään aina juuri ennen nykyistä kohdistimen kohtaa. Koska liittäminen ei poista lohkoa leikepöydältä, se voidaan liittää useampia kertoja eri paikkoihin. Editori näyttää prosentit liittämisen aikana ilmaisten paljonko lohkoista on jo liitetty leikepöydältä.

Liittämistoimintoa voidaan myös käyttää syöttökentissä. Jos esimerkiksi halutaan käyttää luvun otsikko kirjjanmerkin nimenä, otsikko voidaan merkitä lohkoksi, kopioida se leikepöydälle komennolla [SPC+1 4] (Sointu c), siirtää kohdistin haluttuun kohtaan merkkiä varten, painaa [TU+TD] ja vastata merkin nimeä kysyvässä keskusteluikkunassa painamalla [SPC+1 2 3 6] (Sointu v).

Leikepöydän sisältö ei muutu niin kauan kuin Active Braillea käytetään, joten sisältö voidaan liittää useita kertoja, myös muihin tiedostoihin. Kun Active Braille sammutetaan, leikepöytä tyhjenee. Leikepöydän käytettävissä oleva muistin määrä on rajoitettu järjestelmän vapaana olevaan muistin määrään.

5.2.13.5 Vaihda merkin ja kohdistimen välillä (SPC+7 8)

Komentoa voidaan käyttää palaamiseen alkuperäiseen kohtaan seuraavien toimintojen suorittamisen jälkeen:

- Kun on siirrytty tiedoston alkuun tai loppuun.
- Kun on merkitty tekstilohko kopioimista tai leikkaamista varten. Näissä tapauksissa siirrytään takaisin lohkon alkuun, jossa voidaan käyttää jotakin lohkon toiminnoista.
- Kun on painettu [TLC] merkittäessä lohkoa.
- Kun tekstiä on liitetty tiedostoon leikepöydältä.

Vaihda merkin ja kohdistimen välillä –toiminto asettaa merkin nykyiseen tekstikohtaan, ja kohdistin siirtyy takaisin kohtaan, jossa se oli ennen kuin jokin yllä mainituista komennoista suoritettiin. Tekstin osa merkin ja kohdistimen välillä merkitään nyt lohkoksi. Alleviivaukset voidaan helposti poistaa haluttaessa painamalla [TLC]-näppäintä.

Jos komento annetaan uudestaan, aiemmin asetettu merkki ja kohdistimen kohta muuttuvat. Siksi tätä toimintoa voidaan käyttää siirtymiseen tekstilohkon alun ja lopun välillä tai nykyisen ja edellisen kohdistinsijainnin välillä.

5.2.13.6 Lohkon poistaminen (SPC+ 1 3 4 6 7 = Sointu X, SPC+1 2 = Sointu b)

Jos halutaan poistaa laaja tekstialue, jota ei haluta sijoittaa minnekään muualle, voidaan käyttää komentoa [SPC+1 3 4 6 7] (Sointu X), joka poistaa lohkon kopioimatta sitä leikepöydälle. Vaihtoehtoisesti voidaan myös käyttää komentoa backspace (SPC+1 2 = Sointu b). Pistenäytöllä näkyy prosentteina toiminnon edistyminen.

5.2.13.7 Lohkon tallentaminen tiedostoksi (SPC+2 3 4 = Sointu s)

Merkityn lohkon voi tallentaa omaksi tiedostokseen painamalla [SPC+2 3 4] (Sointu s). Lohkoa ei poisteta nykyisestä tiedostosta. Lisätietoa tiedostojen tallentamisesta on luvussa 5.2.19.

5.2.14 Etsinnät

Merkkijonon etsimisen tekstitiedostosta voi tehdä kahdella tavalla: joko suorana tai puskuroituna. Molemmat etsinnät voidaan suorittaa joko eteenpäin tai taaksepäin. Ne alkavat aina nykyisestä kohdistimen sijainnista.

5.2.14.1 Suora etsintä (SPC+1 2 4 = Sointu f)

Komennolla [SPC+1 2 4] (Sointu f) voidaan käynnistää tietyn tekstin suora etsintä kohdistimen kohdasta eteenpäin kohti tiedoston loppua. Näytölle ilmestyy ilmoitus 'I-Search:' ja kohdistin vilkkuu sen jäljessä. Kun haettava merkkijono kirjoitetaan, etsintä alkaa välittömästi. Näyttämä siirtyy automaattisesti ensimmäiseen mahdolliseen osumaan. Jos etsittävästä merkkijonosta poistetaan merkki, näyttämä siirtyy edelliseen kohtaan, josta tämä merkkijono löytyy. Kun etsintä on käynnissä, syötetty merkkijono näkyy näytöllä vilkkuvana. Jos merkkijonoa ei löydy, näytölle ilmestyy ilmoitus: 'Search failed, wrap around (Y/N)?'. Vastaamalla [y] etsintä jatkuu joko alusta tai lopusta etsintäsuunnasta riippuen. Jos merkkijonoa ei tämänkään jälkeen löydy, näytölle tulee uudelleen sama ilmoitus. Vastaamalla [n] etsintä loppuu. Kun haluttu merkkijono on löytynyt, tekstin muokkaamista sen kohdalta voidaan jatkaa painamalla [TRC].

Jos etsintä halutaan aloittaa tekstin alusta, kohdistin voidaan siirtää sinne painamalla [SPC+1 2 3]. Painamalla [SPC+1 2 4] (Sointu f) etsintä toistetaan ja viimeisin etsitty merkkijono näkyy valmiina. Jos ollaan ensimmäisen etsityn merkkijonon kohdalla, etsintä voidaan toistaa välittömästi painamalla [SPC+1 2 4] (Sointu f) uudestaan, kunhan ei paineta [TLC]-näppäintä välillä. Tämä on kuitenkin mahdollista vain saman muokkauksen puitteissa. Kun Editori suljetaan tai Active Braille sammutetaan, etsittävä merkkijono poistuu muistista. Etsintä voidaan keskeyttää joko merkkijonoa syötettäessä tai etsinnän aikana painamalla [TLC]. Joka kerta kun teksti löytyy, kuuluu merkkiääni, ja kohdistin siirtyy merkin oikealle kohdasta, josta etsittävä merkkijono löytyi. Isojen ja pienten kirjainten välille voidaan tehdä ero, jos toiminto on otettu käyttöön Editorin asetusvalikossa.

5.2.14.2 Puskuroitu etsintä

Puskuroitu etsintä tarkoittaa, että ensin syötetään koko etsittävä merkkijono ja etsintä alkaa vasta, kun painetaan [TRC]. Puskuroitu etsintä aloitetaan painamalla suoran etsinnän komento [SPC+1 2 4] (Sointu f), jota seuraa [TRC]. Näytölle ilmestyy teksti 'Search:'. Tämän jälkeen kirjoitetaan etsittävä merkkijono. Etsintä alkaa, kun painetaan [TRC] uudestaan.

Ilmaistakseen eron suoran ja puskuroidun etsinnän välillä Active Braille näyttää tekstin 'Search:', kun etsittävä merkkijonoa syötetään. Suora etsintä

on ilmaistu etuliitteellä "I" ja etsintäsuunnan kääntäminen lopusta alkuun etuliitteellä "R". Jos suoraa etsintää tehdään lopusta alkuun, näytöllä näkyvä ilmoitus on: 'I-Search back:'.

Kun etsittävä merkkijono löytyy, kohdistin on sen ensimmäisessä merkissä ja työskentely voidaan aloittaa välittömästi ilman [TRC]:n painamista, mikä täytyy tehdä, kun suoritetaan suora etsintä. Jos etsintä halutaan toistaa, kohdistin siirretään löytyneestä merkkijonosta oikealle ja käynnistetään puskuroitu etsintä edellä kuvatulla tavalla uudelleen.

5.2.14.3 Etsintä taaksepäin (SPC+1 2 4 7 = Sointu F)

Painamalla [SPC+1 2 4 7] (Sointu F) voidaan käynnistää etsintä kohdistimesta taaksepäin kohti tiedoston alkua. Toiminnot ovat samat kuin etsittäessä eteenpäin. Kun merkkijono löytyy, kohdistin on etsityn merkkijonon ensimmäisessä merkissä. Molemmissa edellä kuvatuissa etsintätyypeissä on mahdollista vaihtaa suuntaa etsinnän aikana syöttämällä tarvittava komento merkkijonon löydyttyä.

5.2.15 Korvaa (SPC+1 2 3 5 = Sointu r)

Jos halutaan etsiä ja korvata jokin merkkijono, painetaan komento [SPC+1 2 3 5] (Sointu r). Samoin kuin puskuroidussa etsinnässäkin, kirjoitetaan etsittävä merkkijono. Active Braillelle ilmestyy 'Replace:'. Kirjoitetaan etsittävä merkkijono. Painamalla [TRC] kerrotaan, että merkkijono on kirjoitettu ja näytölle tulee ilmoitus 'Replace X with:' (X on etsittävä merkkijono). Kirjoitetaan teksti, jolla etsittävä merkkijono halutaan korvata. [TRC]:n painaminen käynnistää korvaamisen. Kun ensimmäinen etsittävä merkkijono on löytynyt, kohdistin siirtyy sen kohdalle. Käytettävissä ovat seuraavat vaihtoehdot:

- Painamalla [y] korvataan etsitty merkkijono.
- Painamalla [n] siirrytään seuraavaan osumaan korvaamatta.
- Painamalla [g] käynnistetään yleinen korvaus, jossa kaikki osumat korvataan ilman lisäkyselyjä. Näytöllä on teksti 'Replacing, please wait...'. Kun Editori on saavuttanut tiedoston lopun, se kertoo, kuinka monta osumaa korvattiin. Näytölle tulee ilmoitus 'Replaced n occurrences', jossa n on korvattujen osumien lukumäärä.

Toiminnon "Find Exact" (katso luku 5.2.23.9) asetusten muuttamisella ei ole tähän toimintoon vaikutusta. Korvaustoiminnoille on aina syötettävä tarkka merkkijono.

Korvaaminen on mahdollista vain kohdistimesta eteenpäin kohti tiedoston loppua.

5.2.16 Useiden tiedostojen avaaminen

Editorissa voi olla avoimena useampi kuin yksi tiedosto samanaikaisesti. Tiedostoja voidaan avata Editorissa kahdella tavalla:

1. Ilman kirjoitussuojausta: tiedostoa voidaan muokata, kun se on avattu.
2. Vain luku-tilassa: tiedosto on kirjoitussuojattu eikä sitä voida muokata.

Tiedostot avataan Editorissa seuraavasti:

1. [SPC+1 3 5] (Sointu o) avaa tiedoston muokattavaksi. Active Braille näyttää: 'Open file:'.

Vaihtoehtoisesti tiedosto voidaan avata vain luku -tilassa komennolla [SPC+1 3 5 7] (Sointu O). Tällöin tiedostoa ei voi muokata. Tästä on merkinä pistenäytöllä näkyvä teksti 'View file:'.

2. Avattavan tiedoston nimi kirjoitetaan syöttökenttään. Nimi pitää kirjoittaa täsmälleen samoin kuin se on Active Braillelle tallennettu. Muutoin sitä ei löydy eikä sitä voida avata.

3. Tiedosto avataan painamalla [TRC].

Tämän jälkeen on useita vaihtoehtoja:

- Jos tiedoston nimeä ei löydy ja tiedostoa ollaan avaamassa muokkaustilassa, Editori olettaa, että halutaan luoda uusi, annetun niminen tiedosto.
- Jos tiedostoa yritetään avata vain luku -tilassa ja tiedoston nimeä ei löydy, näytölle ilmestyy teksti 'File x not found', jossa x on tiedoston nimi.
- Jos avataan jo avoinna olevaa tiedostoa, Editori vaihtaa siihen käynnistämättä sitä uudelleen.

5.2.17 Vaihtaminen avointen tiedostojen välillä (SPC+5 6 8 tai SPC+2 3 7)

Avointen tiedostojen välillä vaihdetaan painamalla [SPC+5 6 8] tai {Alt+Tab}. Oletetaan, että on avattu kolme tiedostoa: "a.txt" ensin, "b.txt" seuraavaksi ja "c.txt" viimeisenä. Parhaillaan luetaan tiedostoa "c.txt". Jos nyt painetaan [SPC+ 5 6 8], siirrytään tiedostoon "b.txt". Teksti 'Current file:', jota seuraa tiedoston nimi, ilmoittaa sen tiedoston nimen, johon on siirrytty. Painamalla [SPC+5 6 8] uudestaan siirrytään tiedostoon "a.txt," seuraavalla painalluksella "c.txt":hen uudestaan jne. Jos kohdalla olevaa tiedostoa halutaan muokata tai lukea, pitää painaa ensin [TRC].

[SPC+2 3 7] tai {Alt+Shift+Tab} mahdollistaa tiedostoissa liikkumisen päinvastaisessa järjestyksessä. Tämä on mahdollista myös tiedoston sulkemisen jälkeen, kun teksti 'Current file:' tulee näkyviin.

Huomaa:

Tiedostoa ei voida siirtää tietokoneelle sen ollessa avoinna Editorissa! Ennen siirtoa se on suljettava ja tallennettava.

5.2.18 Editorin käytön keskeyttäminen (SPC+1 2 3 4 5 6)

Editorin käyttö voidaan tilapäisesti keskeyttää painamalla [SPC+1 2 3 4 5 6] esimerkiksi valikkoasetusten muuttamiseksi, akkujen varaustilanteen tarkistamiseksi tai tiedoston poistamisen ajaksi. Kun Editorin käyttö keskeytetään, palataan automaattisesti päävalikkoon, jonka kaikki vaihtoehdot ovat käytettävissä. Tarvittaessa voidaan siirtyä jopa PC-tilaan. Pistenäytön ensimmäisissä soluissa näkyy merkintä '-E-', joka kertoo, että Editori on edelleen avoinna. Merkinnän näkyminen pisterivin alussa voi häiritä, mutta se on itse asiassa tarkoituskin. Sen on tarkoitus muistuttaa Editorin sulkemisesta ja tiedostojen tallentamisesta ennen virran katkaisua Active Braillesta. Jos virta katkaistaan, eikä tiedostoja ole tallennettu, mahdolliset muokatut tai uudet tiedot menetetään.

Editoriin palataan painamalla [SPC+1 2 3 4 5 6] uudestaan. Editoriin paluu onnistuu vain päävalikosta.

!!!TÄRKEÄÄ!!!

Tiedostojen siirtoa ei pidä yrittää Editorin ollessa käytössä tai sen käytön ollessa keskeytettynä. Editori käyttää samoja muistialueita, joita tarvitaan tiedostojen siirtämisessä. Joidenkin tiedostojen siirtäminen aiheuttaa myös Active Brailin käynnistymisen uudelleen. Avoimia tiedostoja ei tallenneta ja tehdyt muutokset menetetään.

5.2.19 Tiedostojen tallentaminen (SPC+2 3 4 = Sointu s)

Tiedosto tallennetaan sulkematta sitä komennolla [SPC+2 3 4] (Sointu s). Näytölle tulee ilmoitus 'Save file:', jota seuraa tiedoston nimi. Jos tiedosto on ladattuna Editoriin, nimi on ladatun tiedoston nimi. Muutoin tallennettavan tiedoston nimi on oletusnimi.

Tiedosto tallentuu painamalla nyt [TRC]. Olemassa olevaa tiedostonimeä on kuitenkin mahdollista muuttaa tai se on mahdollista ylikirjoittaa, jos tiedosto halutaan tallentaa toisella nimellä. Jos nimeä muutetaan, on hyvä muistaa seuraava:

- Tehdyt muutokset näkyvät vain siinä tiedostossa, joka tallennetaan. Syynä on se, että tiedosto täytyy ladata muistiin uudelleen sen jälkeen, kun se on tallennettu. Jos tallennetaan tiedosto nimeltä "Text1.txt" nimelle "Text2.txt", tallennuksen jälkeen muokataan tiedostoa "Text2.txt". Jos tiedosto halutaan tallentaa väliaikaisesti nykyisessä tilassaan, on meneteltävä alla kuvatulla tavalla.
- Jos tiedoston nimeen ei haluta tehdä muutoksia tai on syötetty nimi, jota ei ole vielä olemassa, tiedosto tallentuu ilman lisäkysymyksiä painamalla [TRC].
- Jos tiedostonimi on jo olemassa, näytölle tulee ilmoitus: 'File x exists, overwrite (Y/N) ?'. Tiedosto voidaan korvata painamalla [y] ja [TRC] tai kumota toiminto painamalla [n] ja [TRC] tai painamalla [TLC].
- Tiedostonimi ei saa olla pidempi kuin 255 merkkiä eikä siinä saa olla erikoismerkkejä (:*?"<>|+;=][^). Koko polun pituus kansioineen ilman tiedostonimeä saa olla korkeintaan 259 merkkiä.

Huomaa:

Jos tekstilohko on merkittynä, tämä tallennustoiminto ei koske koko tiedostoa vaan ainoastaan merkittyä tekstilohkoa. Tällöin näytölle tulee teksti 'Save block to file:', jota seuraa tiedoston nimi.

Kuten aiemmin mainittiin, jos tiedostosta halutaan tehdä sen nykyisessä tilassa väliaikainen kopio toiselle nimelle, menetellään seuraavasti:

1. Siirrytään asiakirjan alkuun [SPC+1 2 3].
2. Asetetaan lohkon alkumerkki [SPC+TRC].
3. Siirrytään tiedoston loppuun [SPC+4 5 6].
4. Tallennetaan tiedosto komennolla [SPC+2 3 4] (Sointu s).
5. Syötetään haluttu tiedostonimi.
6. Painetaan [TRC]. Tiedosto tallentuu, mutta uutta tiedostoa ei ladata.

Kun lohkomerkit poistetaan painamalla [TLC] ja tallennus aktivoidaan uudelleen, tallentaminen koskee jälleen koko tiedostoa ja tapahtuu luvun alussa kuvatulla tavalla.

Kun tiedosto on suljettu ja tallennettu, myös kaikki siihen tallennetut merkit ja kohdistimen sijainti tallentuvat. Jos tiedosto siirretään tämän jälkeen tietokoneelle ja sitä muokataan, ja siirretään tämän jälkeen takaisin Active Braillelle, merkinnät eivätkä kohdistimen sijainti ole enää tallessa.

Tallennuksen yhteydessä Active Braille huomioi myös tiedoston koon. Kun tiedostoa avataan uudelleen, Active Braille tarkistaa koon varmistukseksi, että se on sama kuin edellisellä tallennuskerralla. Jos koko täsmää, merkit ja kohdistimen sijainti palautetaan. Jos koko poikkeaa, Editori olettaa, että tiedostoa on välillä muokattu tietokoneella tai että kyseessä on samanniminen mutta eri sisältöinen tiedosto. Näissä tapauksissa kohdistin sijoitetaan avattaessa tiedoston alkuun ja mahdolliset kirjanmerkit jätetään huomioimatta.

5.2.20 Tiedoston sulkeminen ja Editorin sammuttaminen (SPC+1 5 = Sointu e)

[SPC+1 5] (Sointu e) tallentaa ja sulkee nykyisen tiedoston..

Jos tiedostoa on muokattu, Editori kysyy: 'Save changes (Y/N)?'

- "n": Tiedosto suljetaan, muutoksia ei tallenneta.
- "y": Jos tiedostolla on jo nimi, se tallennetaan ja suljetaan. Jos tiedosto on uusi eikä sillä ole vielä nimeä, Editori ehdottaa nimeä "untitled", joka voidaan joko muuttaa tai hyväksyä.

Huomaa:

1. Editori on auki kunnes kaikki avoimet tiedostot on suljettu.
2. Ennen kuin Active Braille suljetaan, kaikki Editorissa avoimena olevat tiedostot pitää tallentaa ja sulkea. Active Brailleen sammuttaminen tiedostojen ollessa avoinna ja tallentamatta ei ole mahdollista. Active Braille voidaan sammuttaa vain jos muutokset on tallennettu tai hylätty.

5.2.21 PC-tilan aktivointi Editorista (SPC+1 2 3 4 = Sointu p)

[SPC+1 2 3 4] (Sointu p) aktivoi PC-tilan suoraan Editorista. Oletetaan, että Active Braille on kytkettynä tietokoneeseen ja ollaan parhaillaan etsimässä sen Editoriin tallennettua osoitetta. Samaan aikaan tietokoneesta kuuluu sähköpostin äänimerkki, ja halutaan käydä tarkistamassa, mitä postilaatikkoon on tullut. Se voidaan tehdä siirtymällä PC-tilaan painamalla [SPC+1 2 3 4] (Sointu p). Editori on tällä välin tilapäisesti pois käytöstä ja pistenäyttö ruudunlukuohjelman käytössä.

Editoriin voidaan palata painamalla [SPC+1 3 4] (Sointu m). Näppäimiä pitää pitää pohjassa jonkin aikaa (noin puoli sekuntia).

!!!VAROITUS!!!

Ennen kuin Active Braille sammutetaan, Editori pitää sulkea ja kaikki muokatut tiedostot tallentaa. Asian varmistamiseksi pitäisi aina siirtyä Active Brailleen omiin valikoihin painamalla [SPC+1 3 4] (Sointu m).

5.2.22 Ohje (SPC+1 2 5 = Sointu h)

Kun painetaan näppäinyhdistelmä [SPC+1 2 5] (Sointu h), Editori etsii tiedoston "HELP.HSF" ja avaa sen vain luku -muodossa. Tiedostossa on käyttöohje. Käyttämällä joko suoraan tai puskuroitua etsintää voidaan hakea ratkaisuja ongelmiin, tarvittavia tietoja tai näppäinkomentoja. Lukuihin ei voi siirtyä suoraan; haluttu kohta voidaan kuitenkin löytää nopeasti siirtymällä tiedoston alkuun, katsomalla sisällysluetteloja ja suorittamalla etsintä luvun numeron perusteella.

Huomaa:

Ohjetiedosto on kirjoitussuojattu ylikirjoittamisen estämiseksi. Tiedostoon ei siis voi lisätä omia muistiinpanoja.

5.2.23 Editorin asetusvalikko (SPC+1 3 6 = Sointu u)

Editorissa on asetusvalikko, johon pääsee painamalla [SPC+1 3 6]. Valikossa voidaan mukauttaa Editorin asetuksia. Jotkut asetuksista ovat yleisiä, eli ne tulevat voimaan kaikissa tiedostoissa. Toiset asetukset ovat voimassa vain yksittäisissä tiedostoissa. Asetuksia voidaan tehdä yksilöllisesti enintään 20 tiedostoon, jos tiedostot on tallennettu oikein. Jos muokataan tiedostoa, jonka asetuksia ei ole vielä tallennettu, käytetään oletusasetuksia. Ennen uuden tiedoston tallentamista on siis syytä säätää asetukset valikossa kohdalleen. Alla kuvatuista asetuksista kerrotaan, ovatko ne voimassa kaikkialla vai vain yksittäisissä tiedostoissa.

Aetusvalikko sisältää luettelon parametreista. Luetteloja voidaan selata liikuttamalla kohdistinta ylös tai alas painamalla [SPC+1] tai [SPC+4]. Haluttu kohta valitaan painamalla [TRC]. Vaihtoehtoisesti voidaan myös kirjoittaa sen parametrin nimi, jota halutaan muuttaa, ja vahvistetaan se painamalla [TRC]. Kun parametri on valittu jommallakummalla edellä kuvatuista tavoista, esiin tulee luettelo käytettävissä olevista asetuksista. Liikkumalla luettelossa ylös ja alas voidaan valita säädettävä arvo. Asettaminen tapahtuu painamalla [TRC], minkä jälkeen palataan parametriluetteloon. Asetusluettelon sijasta näyttöön voi tulla myös syöttökenttä numeerisen arvon tai tekstin kirjoittamista varten. Kirjoitettu arvo tai teksti pitää myös vahvistaa painamalla [TRC].

Parametriluetteloon voidaan palata tekemättä mitään muutoksia painamalla [TLC].

Parametrin oletusarvo palautetaan painamalla [SPC+1 4] (Sointu c). Jos palautus halutaan tehdä arvolle, jota on juuri muutettu, [SPC+1 4] (Sointu c) palauttaa käyttöön edellisen asetuksen.

Seuraavassa on käyty läpi asetusvalikon kohdat.

5.2.23.1 Näyttämisen vierittäminen (Yleinen)

Arvo määrittää, kuinka monta merkkiä pistenäytön näyttämää vieritetään, kun kohdistin siirtyy nykyisen näyttöalueen ulkopuolelle. Tämän asetuksen arvo voidaan asettaa nolasta pistenäytön näyttösolujen lukumäärään (40).

Oletusarvo on 3/4 pistenäytön näyttämästä. Jos arvo asetetaan sallitun alueen ulkopuolelle, tulee virheilmoitus.

Parametriä voidaan käyttää eri tavoin. Sen arvoksi voidaan asettaa 1; tämä aiheuttaa näytön vierittymisen merkki merkiltä joka kerta, kun uusi merkki syötetään. Toisaalta korkeimman arvon (40) valitseminen vastaa vanhaa pistenäyttöjen käyttötapaa, jossa koko näyttämä päivittyy, kun kohdistin liikkuu sen ulkopuolelle. Jos kohdistinta siirretään näyttämän ulkopuolelle oikealle, se siirtyy seuraavan näyttämän ensimmäiseen soluun. Jos kohdistinta siirretään näyttämän ulkopuolelle vasemmalle, se siirtyy edellisen näyttämän viimeiseen soluun.

5.2.23.2 Vieritysaika (Yleinen)

Vaihtoehto on käytettävissä ainoastaan käytettäessä automaattista vieritystoimintoa (ATC) ja sen arvo voidaan asettaa välille 1-10. Se määrittää ajan, jonka Active Braille odottaa ennen seuraavan näytöllisen automaattista vierittämistä. Pienemmät arvot ovat parempia silmäilevään lukemiseen, suuremmat arvot mahdollistavat tekstirivien tarkan lukemisen loppuun asti. Oletusarvo on 3.

5.2.23.3 Ilmoita tyhjät rivit (Yleinen)

ATC-toimintoa käytettäessä on välttämätöntä merkitä tyhjät rivit. Tyhjä rivi ilmaistaan kolmella pistesolulla, joissa kaikki pisteet ovat näkyvissä. Oletuksena rivejä ei ilmaista. Jos käytetään automaattista vieritystä, asetus on suositeltavaa ottaa käyttöön.

5.2.23.4 Automaattinen vieritys (Yleinen)

Jos ominaisuus on käytössä, pistenäyttö vierittyy automaattisesti käyttäen ATC-toimintoa. ATC havaitsee lukusormen sijainnin ja vierittää näyttöä automaattisesti eteenpäin, kun näyttämän viimeinen merkki on luettu. Kun automaattista vieritystä käytetään, suositellaan käytettäväksi myös tyhjen rivien ilmoittamista "indicate empty lines". Painamalla [SPC + 1 7] (Sointu A) voidaan ottaa käyttöön tai poistaa käytöstä molemmat asetukset ("indicate empty lines" ja "automatic scrolling") yhtä aikaa tekemättä sitä valikoiden kautta.

5.2.23.5 Keskusteluikkunoiden aikaviive (Yleinen)

Arvo määrittää, kuinka monta sekuntia Editorin keskusteluikkunoita pidetään auki, jos niihin ei syötetä mitään. Jos aikaraja saavutetaan eikä mitään ole syötetty, keskusteluikkuna suljetaan ilman että mitään muutoksia tehdään tai toimintoja käynnistetään. Arvot voidaan valita väliltä 0-999, oletusarvo on 100 sekuntia.

Huomaa: Ei ole järkevää asettaa arvoa pienemmäksi kuin 10, koska keskusteluikkuna sulkeutuu tällöin liian nopeasti.

Aikaviive-toiminto ei vaikuta asetusvalikkoon. Se täytyy sulkea painamalla [TLC].

5.2.23.6 Varoitusten aikaviive (Yleinen)

Valikkokohdassa määritellään aika, jonka ilmoitukset ja varoitukset näytetään. Ilmoitukset voidaan koska tahansa kuitata painamalla [TLC]. Jos painetaan mitä tahansa muuta näppäintä, aikaviiveen laskeminen alkaa alusta ja aikaa on siten käytettävissä enemmän viestien lukemiseen.

Mahdollisia arvoja on 0-999, oletusarvo on 30.

Huomaa:

Ei ole suositeltavaa asettaa arvoa pienemmäksi kuin 10, koska useimmissa tapauksissa ei silloin ole aikaa lukea näytettävää viestiä.

5.2.23.7 Tuloksen sijoittelu [c] tai [e]

Tämä asetus vaikuttaa Active Brailin laskimen toimintaan. Sillä määritellään, kuinka tulos sijoitetaan sekä varsinaisessa laskimessa että Editorin laskintoimintoa käytettäessä. Kirjain [c] tarkoittaa asetusta laskimessa ja [e] Editorissa.

Mahdolliset asetukset ovat:

- Ennen lauseketta: tulos esitetään ennen laskutoimitusta, esimerkiksi: $5 = 2+3$. Tämä on laskimen oletusasetus.
- Lausekkeen jälkeen: tulos esitetään laskutoimituksen jälkeen, esimerkiksi: $2+3 = 5$. Tämä on Editorin oletusasetus.

5.2.23.8 Näytä laskutoimitus [c] tai [e]

Asetus on voimassa sekä Active Brailin laskimessa että Editorin laskintoiminnossa ja määrittelee, näytetäänkö kirjoitettu laskutoimitus tuloksen yhteydessä. Kirjain [c] tarkoittaa asetusta laskimessa ja [e] Editorissa.

Mahdolliset asetukset ovat:

- Yes: laskutoimitus näytetään, esimerkiksi: $5 = 2+3$, jonka esitystavassa otetaan huomioon kohdan Tuloksen sijoittelu ("Result position") asetus. Tämä on laskimen oletusasetus.
- No: vain tulos näytetään, esimerkiksi: 5 . Kohdan Tuloksen asettelu ("Result position") asetuksella ei ole tähän vaikutusta.

5.2.23.9 Etsi tarkasti (Yleinen)

Asetus määrittelee, kuinka tarkasti etsittävän merkkijonon on vastattava kirjoitettua etsinnän aikana (ei koske korvaamista). Mahdollisia asetuksia on kaksi:

1. Jos Etsi tarkasti ('Find Exact') asetetaan arvoon 'Yes', etsittävä merkkijono on kirjoitettava isot kirjaimet mukaan lukien täsmälleen samalla tavalla kuin tekstissä oleva. Esimerkiksi, jos kirjoitetaan "Table" isolla alkukirjaimella, pienellä kirjoitettu "table" ei vastaa hakuheitoja.
2. Jos arvo on 'No', kirjainten koolla ei ole etsittäessä merkitystä.

Huomaa:

Jos Etsi tarkasti ('Find Exact') on asetettu arvoon 'No', ja etsittävä merkkijono sisältää skandinaavisia merkkejä tai erikoismerkkejä, Editori löytää merkkien kirjoitetun vastineen riippumatta siitä, onko merkki iso vai pieni, jos oletusmerkistö on käytössä. Oletusmerkistö on "ANSI Latin1". Jos ei käytetä oletusmerkistöä, skandinaavinen merkki tai erikoismerkki löytyy vain, jos se vastaa kooltaan etsittävään merkkijonoon kirjoitettua (joko iso tai pieni kirjain). Oletuksena asetus on poissa käytöstä.

5.2.23.10 Reunuksen ilmaiseminen (Yleinen)

Valittavissa on kolme eri toimintoa, kun oikea reuna saavutetaan Editorissa:

"None": Ei toimenpiteitä.

"Bell": Piippaa, riippuu äänimerkkien asetuksista.

"Wrap": Siirtää kirjoitettavan sanan seuraavan rivin alkuun ja antaa äänimerkin. Oletusasetus on "None".

5.2.23.11 Oikea reunus (Yleinen)

Tekstin syöttämisen helpottamiseksi voidaan asettaa oikea reunus.

Mahdollinen arvo voi olla väliltä 0- 32767. Oletus on 75. Edellinen asetus, reunuksen ilmaiseminen ("Margin Action"), määrittelee, mitä Editori tekee, kun reunus saavutetaan.

5.2.23.12 Sanojen rivittäminen (Yleinen)

Parametrin arvoksi voidaan valita joko "Yes" tai "No". "Yes" tarkoittaa, että sanaa, joka ei mahdu kokonaisuudessaan pistenäyttöriville, ei näytetä, jos kohdistin ei ole näytettävällä rivillä. Jos kohdistin ei ole rivillä, sana näytetään siltä osin kuin se mahtuu näytölle ja kokonaan näytön vierityksen jälkeen. Jos asetus on pois käytöstä ("No"), näytöllä näytetään niin monta kirjainta sanasta kuin siihen mahtuu riippumatta siitä, mahtuuko sana kokonaisuudessaan pistenäytön riville vai ei. Oletusasetus on "Yes".

Huomaa:

Asetus on voimassa vain tekstiä luettaessa, ei kirjoitettaessa.

5.2.23.13 Sarkainten näyttäminen (Yleinen)

Asetus määrittää, mitä merkkejä Editori käyttää painettaessa sarkainta.

Käytettävissä on kaksi arvoa:

- "Tabs (\t)": Sarkaimet lisätään, mutta otetaan huomioon käytössä oleva sarkainkohtien asetus ('Tab Stops', seuraava luku). Asetus on erittäin käyttökelpoinen, jos tarkoituksena on pitää tiedostojen koot mahdollisimman pieninä.
- "Blanks": Jokaista sarkaimen painallusta vastaa kohdassa sarkaimen leveys ('Tab Width') määritelty määrä välilyönnejä. Asetus on käyttökelpoinen, jos halutaan varmistaa, että tekstin asettelu on täsmälleen sama myös sen jälkeen, kun se on siirretty tietokoneelle ja sitä käsitellään tekstinkäsittelyohjelmalla. Hankaluutena on, ettei sarkainta voi poistaa yhtenä merkinä. Jokainen välilyönti pitää poistaa erikseen.

Huomaa, että pistenäytöllä sarkaimet esitetään aina tyhjinä pistesoluina huolimatta siitä, mikä asetus sarkainten näyttämisesä on valittu käyttöön.

5.2.23.14 Sarkainkohdat (Yleinen)

Arvo asetukselle on väliltä 0-40 (Active Brailien pistesolujen lukumäärä). Jos arvoksi määritetään 0, joko sarkainmerkki tai sarkaimen leveys -kohdassa ('Tab Width') määritelty määrä välilyöntejä lisätään tekstiin joka kerta kun sarkainta painetaan, riippumatta siitä, missä kohdassa tekstiä ollaan. Mikä tahansa nollasta poikkeava arvo aiheuttaa rivin jakamisen joko sarkaimilla tai välilyönneillä sarkainkohtiin, jotka sijaitsevat annetun luvun päässä toisistaan (alla esimerkissä joka viidennessä merkissä).

Seuraava esimerkki selventää tätä parametriä:

Jos sarkainkohta on asetettu arvoon 5 ja kohdistin on pistesolussa 1, kohdistin siirtyy pistesoluun 6 heti, kun sarkainta painetaan. Jos sarkainta painetaan uudelleen, siirrytään soluun 11 jne. Jos tähän kirjoitetaan sana, jossa on 7 merkkiä ja painetaan sarkainta solussa 18, siirrytään soluun 22.

5.2.23.15 Sarkaimen leveys (Yleinen)

Asetus määrittelee pistenäytöllä näytettävien välilyöntien määrän, kun sarkainta painetaan. Se määrittelee samalla myös asetuksessa sarkainten näyttämisen käytettävien välilyöntien määrän, jos asetus on "Spaces". Arvo voi olla väliltä 1-40 (Active Brailien pistesolujen lukumäärä). Valikkokohtan asetus pätee kaikkiin tiedoston sarkaimiin. Tiedon sisällä ei siis voi asettaa sarkaimen leveyttä yhdessä kohtaa arvoon 4 ja toisessa arvoon 32. Jos tiedosto avataan ensimmäisen kerran tai luodaan uusi tiedosto, oletusarvo sarkaimen leveydelle on 4.

Huomaa:

Kun tiedosto siirretään tietokoneelle, sarkaimia ei korvata tiedostolle määritellyllä määrällä välilyöntejä, vaan siirto tehdään sarkaimina. Jos tiedosto avataan myöhemmin tekstinkäsittelyohjelmassa, sarkaimia voidaan käsitellä usealla eri tavalla. Useat ohjelmat muuttavat sarkaimet välilyönneiksi, joita voi olla 2 (tai 4 tai 8). Toiset näyttävät sarkaimet muuttamatta niitä mitenkään ja toiset muuntavat ne jollakin muulla tavalla. Tarkista asia tekstinkäsittelyohjelmasi ohjeista.

5.2.23.16 Rivin loppu (Tiedostokohtainen)

Valikkokohta tarjoaa kolme mahdollisuutta esittää rivin loppu tallennettaessa tiedostoa muistiin. Seuraavat esitystavat ovat mahdollisia:

- Askelpalautin rivinvaihdolla, CRLF (`\r\n`, `^M^J`), käytetään DOS:issa ja Windowsissa.
- Askelpalautin, CR (`\r`, `^M`), Käytetään Macintosh OS:issa.
- Rivinvaihto, LF (`\n`, `^J`), käytetään Unix-pohjaisissa käyttöjärjestelmissä.

Jos tiedostot on siirretty Active Braillelle, asetus otetaan suoraan siirretystä tiedostosta eikä sitä voi muuttaa. Arvoa voidaan kuitenkin muuttaa kaikille niille tiedostoille, jotka on luotu Active Braillella.

5.2.23.17 Lisäystilan kohdistin (Yleinen)

Tässä kohdassa määritellään lisäystilan kohdistimen ulkonäkö. Samalla tulee määritellyksi myös ylikirjoitustilan kohdistin, koska ylikirjoitustilan kohdistin ottaa aina toisen käytettävissä olevista kohdistinmalleista. Käytettävissä olevat kaksi kohdistinmallia ovat: alleviivaus "Underline" tai palkki "Block". Molemmat kohdistimet vilkkuvat, eikä sitä ominaisuutta voi muuttaa.

5.2.23.18 Muokkaustila (Tiedostokohtainen)

Jokin seuraavista kolmesta asetuksesta on käytössä riippuen tavasta, jolla tiedosto on avattu (muokkaus tai näyttäminen):

- "Insert": Syötetty teksti lisätään kohdistimen kohdalle, olemassa olevia merkkejä ei poisteta.
- "Overwrite": Kohdistimen kohdalla olevat merkit ylikirjoitetaan syötettävällä tekstillä.
- "Read Only": Tiedostoa ei voi muokata. Kaikki komennot, joilla tekstiä yritetään muokata, aiheuttavat piippauksen, jos äänimerkit on aktivoitu asetusvalikossa.

Jos tiedosto avataan muokkaustilassa, valittavana ovat vaihtoehdot "Insert" ja "Overwrite". Muokkaustilan asetusta voidaan vaihtaa painamalla [SPC+2 4] (Sointu i) avaamatta valikkoa.

Huomaa, että vain luku -tilasta ei voi vaihtaa takaisin muokkaustilaan jos tiedosto on avattu tässä tilassa. Jos vain luku -tilasta halutaan poistua, tiedosto pitää ensin sulkea ja avata sitten uudelleen — joko Editorista tai tiedostoluettelosta. Muokkaustilaa voidaan tämän jälkeen muuttaa asetusvalikossa.

5.2.23.19 Vieritysnopeus (Yleinen)

Asetus mahdollistaa lukunopeuden asettamisen automaattista lukutilaa varten. Voit valita arvon välillä 1-10, jossa 10 on hitain. Oletusarvo on 5.

5.2.23.20 Saved Position (Tiedostokohtainen)

Koska kohdistin ei siirry automaattisen lukutilan ollessa käytössä, kohdistimen sijainnin tallentamiseen tiedostoa suljettaessa on olemassa kaksi eri tapaa:

- "Cursor": Oletusasetus. Kohdistimen sijainti tallennetaan muistiin ja kun tiedosto avataan uudelleen, kohdistin sijoitetaan samaan paikkaan.
- "Display": Kohdistimen sijainti tallennetaan muistiin viimeksi pistenäytöllä näkyneeseen tekstikohtaan.

5.2.23.21 Tekstin näyttäminen (Tiedostokohtainen)

Asetus mahdollistaa tekstin näyttämistävän valinnan:

- "Text Only": Erikoismerkit näytetään pisteellä, kontrollimerkit ^ (hattumerkillä) yhdistettynä vastaavaan kirjaimeen (esim. ^d tarkoittaa Enter).
- "Special": Erikoismerkit on korvattu niiden heksadesimaaliarvolla (esim. 0xfd merkille 253).

- "Normal": Merkit näytetään voimassa olevan merkistön mukaisesti. Oletusasetus on "Normal".

5.2.23.22 Siirtymä (Yleinen)

Asetuksella määritetään, kuinka monta merkkiä pistenäytön näyttämä siirtyy, kun lukunäppäimiä käytetään. Arvo voi olla väliltä 1-40 (Active Brailleen pistesolujen lukumäärä). Oletusasetus on korkein mahdollinen arvo. Pitää muistaa, että valikkokohdassa Sanojen rivittäminen ("Word Wrap") annetut asetukset vaikuttavat myös pistenäytön näyttämisen käyttäytymiseen.

5.2.23.23 Etsinnän tuloksen sijoittaminen (Yleinen)

Asetus sisältää arvon, joka kertoo etsinnän tuloksen sijainnin pistenäytöllä. Arvo voi olla välillä 0-40 (Active Brailleen pistesolujen määrä), mutta sekä arvot 0 että 1 viittaavat ensimmäiseen pistesoluun. Oletusasetus on näytön keskikohtaa merkitsevä 20.

Toiminto mahdollistaa etsityn merkkijonon tarkastelun asiayhteydessä. Riippuen siitä, onko etsittävää merkkijonoa ennen tai sen jälkeen tulevalla tekstillä suurempi merkitys, tuloksen näyttökohtaa voidaan siirtää näytöllä vasemmalle tai oikealle. Etsitty merkkijono näytetään aina asetetusta sijoituskohdasta eteenpäin.

Jos oletetaan, että etsinnän tuloksen sijoittaminen on asetettu kohtaan 25, että etsitään sanaa "Help" ja että sana "Help" löytyy kohdasta 36, silloin Editori säätää Active Brailleen näyttöä niin, että sana "Help" näytetään pistesolusta 25 eteenpäin. Oletetaan edelleen, että etsitään taas sanaa "Help", ja se on tällä kertaa sijoittunut tekstissä kohtaan 10. Tällöin pistenäyttö ei voi säätyä, koska etsitty sana esiintyy vasemmalle asetetusta tuloksen sijaintikohdasta.

5.2.24 Tärkeitä ohjeita Editorin käytöstä

Editorin monipuoliset ominaisuudet takaavat käyttöön mukavat ja suorituskykyiset työkalut, mutta samalla on hyvä muistaa, että sitä pitää käyttää oikein. Tässä luvussa on monia hyödyllisiä vinkkejä Editorin käyttöön.

1. Tiedostojen käsittely:

- Tallenna tiedostot tietokoneelle säännöllisesti. Se estää tärkeiden tietojen menettämisen ja mahdollistaa tarvittaessa tiedoston poistamisen pistenäytöltä muistin vapauttamiseksi.
- Työskenneltäessä isojen tiedostojen, kuten käsikirjoitusten tai luentomuistiinpanojen kanssa, käytettävissä oleva muistin määrä ei välttämättä ole riittävä muokatun tiedoston käsittelyyn. Jos ei muokata koko asiakirjaa vaan ainoastaan lisätään tekstiä sen loppuun (esim. uusi luku tai viimeisimmän luennon muistiinpanot), ongelma voidaan kiertää luomalla uusi tiedosto ja kirjoittamalla tarvittava jatko siihen ja pitämällä suurempi tiedosto samaan aikaan auki vain luku -tilassa. Tällä tavoin kaikki tieto on käytettävissä ja lisätekstin tallentaminen on mahdollista. Myöhemmin kirjoitettu uusi teksti voidaan liittää suurempaan tiedostoon avaamalla

molemmat muokkaustilassa ja käyttämällä sopivia lohko-operaatioita. Jos tiedoston tallentaminen yhdistämisen jälkeen ei ole mahdollista, molemmat tiedostot voidaan siirtää tietokoneelle, yhdistää ne siellä ja siirtää tiedosto sen jälkeen takaisin Active Braillelle.

- Editori määrittää työskentelyn aikana, onko käytettävissä oleva muistin määrä riittävä tehtyjen muutosten tallentamiseen. Jos se ei ole, Editori huomauttaa asiasta. Jos on avattu ja muokattu useita tiedostoja, käytettävissä olevan muistin määrää voidaan kasvattaa yrittämällä ensin sulkea pienempiä tiedostoja. Jos tämä onnistuu, myös isompien tiedostojen sulkemisen ja tallentamisen pitäisi tämän jälkeen onnistua. Toinen mahdollisuus on poistua väliaikaisesti Editorista ja poistaa pistenäytöltä tiedostoja, joita ei heti tarvita. Tämän toimenpiteen ehdoton edellytys on se, että tiedostoja tallennetaan säännöllisesti tietokoneelle. Huomaa, että tiedostoa ei voi poistaa sen ollessa avoimena Editorissa. Poistettava tiedosto on suljettava ennen Editorista poistumista, jos se on avoinna.
- Yksi Editorin tarvitsemista tiedostoista on nimeltään "\$clipboard\$". Tämä tiedosto poistetaan Active Brailleen käynnistyessä muistin vapauttamiseksi, mutta se voidaan poistaa myös Editorissa työskenneltäessä. Tämä voidaan tehdä poistamalla väliaikaisesti Editorista ja poistamalla tiedosto tiedostovalikosta. On huomattava, että tiedoston poistamisesta ei tule mitään erityistä varoitusta, ainoastaan tavallinen tiedostojen poistamisen keskusteluikkuna. Siksi tiedostoa poistettaessa on oltava varma, ettei sen sisältöä enää tarvita. Ja poistaa voi edelleen vain tiedostoja, jotka eivät ole avoimina Editorissa.
- Kun muokattavaa tiedostoa yritetään avata komennolla [SPC+1 3 5] (Sointu o) tai tiedostoluettelon valikkokohdasta 'Edit', Editori tarkistaa, onko muistia riittävästi vapaana tiedoston muokkaamiseen. Jos muistin määrä ei riitä, tiedosto avataan vain luku -muodossa ja asiasta näytetään ilmoitus. Niin kauan kuin muistin määrä on riittävä tarvittavien sivujen käsittelyyn, tiedosto voidaan aina avata vain luku -tilassa, koska tällöin ei tarvitse luoda tilapäistiedostoa muutosten jäljittämiseksi.

2. Lohkoihin kohdistuvat toimet voivat aiheuttaa Editorin hidastumista kun työskennellään suurten tietomäärien kanssa. Tällöin täytyy ehkä odottaa hetki ennen kuin lohko saadaan kopioitua, leikattua tai liitettyä. Editorissa liikkuminen saattaa myös hidastua käsiteltäessä pitkiä tiedostoja.

5.3 Tietokoneen käyttäminen Active Brailleen näppäimistöllä [SPC+1 2 7] (Sointu B)

Active Brailleen näppäimistön käyttäminen tietojen syöttämiseen tietokoneelle, tietokonekäyttö, on mahdollista ruudunlukuohjelman avulla. Siksi uusimman Handy Techin pistenäyttöajurin asentaminen ruudunlukuohjelmalle on välttämätöntä.

Pistenäytön näppäinten käyttäminen tietokoneen näppäimistönä voidaan ottaa käyttöön tai poistaa käytöstä tarvittaessa. Tämä on välttämätöntä,

koska Active Brailleen toimintonäppäimiä tarvitaan sekä tietojen syöttämisessä tietokoneelle että ruudunlukuohjelman toiminnoissa.

Seuraavat toiminnot ovat käytettävissä:

- * Näppäimistön käyttäminen tietokoneen näppäimistönä päälle/pois
- * Merkkien syöttäminen
- * Control-näppäimen (Ctrl) käyttäminen, sisältäen näppäimistöoikotiet: Esimerkkinä kopioi-toiminto, joka tapahtuu tavalliselta näppäimistöltä pikanäppäinkomennolla Ctrl+C
- * ALT-näppäimen käyttö, sisältäen näppäimistöoikotiet: Esimerkkinä Windows-ohjelmien valikkorivin aktivointi tai pikanäppäinkomentojen suorittaminen
- * "Windows" ja "Context"-näppäinten käyttö
- * Enterin käyttö
- * Escapen käyttö
- * Backspacen käyttö
- * Deleten käyttö
- * Kohdistimen liikuttaminen
- * Pos1- ja End-näppäinten käyttö
- * Page Up- ja Page Down -näppäinten käyttö
- * Shift-näppäimen käyttö: Esimerkkinä CTRL+Shift+f
- * Caps lock, esimerkiksi lohkojen valinnassa
- * Funktionäppäinten käyttö, mukaan luettuna yhdistelmät CTRL:in, Shiftin ja ALT:in kanssa. On esimerkiksi mahdollista sulkea tiettyjä ikkunoita tai kokonaisia sovelluksia funktionäppäinten avulla.

5.3.1 Näppäinkomennot tietokoneen käyttöön

Tietokoneen käyttämiseen tarkoitetut näppäinkomennot on lueteltu alla olevassa taulukossa.

Mukaan on otettu mahdollisimman monta näppäinkomentoyhdistelmää; jos näppäinkomentoa ei ole mainittu, se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö se olisi mahdollinen. Kaikki näppäinkomennot, joissa on [SPC], voidaan toteuttaa painamalla joko [SPCL] tai [SPCR].

Näppäinyhdistelmät on muodostettu käyttäen plusmerkkiä (+), esim.

Ctrl+Alt+a. Peräkkäiset näppäinkomennot on erotettu toisistaan pilkulla, esim.

1, 2 tai SPC+2 3 7, z. Kosketusnastan painaminen on lyhennetty CR (esim.

CR12 = kosketusnastat pistesolujen 1 ja 2 yläpuolella).

Tietokoneen näppäin: Sointu-komento: Active Brailleen näppäinyhdistelmä

Tietokonekäyttö päälle/pois: Sointu B: SPC + 1 2 7

Backspace: Sointu b: SPC + 1 2 tai 7

Delete: : SPC + 4 5

Paste: Sointu i: SPC + 2 4

Alt: : TRC + SPC

Alt + merkki: : TRC + merkki

Alt seuraavalle merkille: : SPC + 7 8

Alt päälle/pois: : SPCL + SPCR + 7 8

Enter: : 8 tai TRC

Ctrl + merkki: : TLC + merkki
Ctrl seuraavalle merkille: : SPC + 3 6
Ctrl päälle/pois: : SPCL + SPCR + 3 6
Tab: Sointu t: SPC + 2 3 4 5
Shift + Tab: Sointu T: SPC + 2 3 4 5 7
Ctrl + Tab: : TLC + SPC + 2 3 4 5
Ctrl + Shift + Tab: : TLC + SPC + 2 3 4 5 7
Escape: Sointu e: SPC + 1 5 tai TLC
Shift + Escape: Sointu E: SPC + 1 5 7
Ctrl + Shift + Escape: : TLC + SPC + 1 5 7
Shift + merkki: Sointu s: SPC + 2 3 4, merkki
CapsLock päälle/pois: Sointu S: SPC + 2 3 4 7
Nuolinäppäimet: Ylös: SPC + 1, vasemmalle: SPC + 7,
Alas: SPC + 4, Oikealle: SPC + 8
Valitse: Sointu S: SPC + 2 3 4 7 "pidä pohjassa " shiftiä kunnes
SPC + 2 3 4 7 painetaan uudelleen. Näin on mahdollista käyttää kaikkia
kohdistimen liikuttamiskomentoja, kuten Home, End jne. Jos halutaan valita
kaksi kirjainta kohdistimesta oikealle, painetaan SPC + 2 3 4 7, SPC+8
(kohdistin oikealle) kahdesti ja SPC + 2 3 4 7 uudelleen
Edellinen sana (Ctrl + Nuoli vasemmalle): : SPC + 3
Seuraava sana (Ctrl + Nuoli oikealle): : SPC + 6
Page Up: : SPC + 2
Page Down: : SPC + 5
Ctrl + Page Up: : TLC + SPC + 2
Ctrl + Page Down: : TLC + SPC + 5
Pos1: Sointu k: SPC + 1 3
End: : SPC + 4 6
Ctrl + Pos1: Sointu l: SPC + 1 2 3
Ctrl + End: : SPC + 4 5 6
Funktionäppäimet F1-F12: : SPC + CR1 ... CR12
Vasen Windows-näppäin: Sointu w: SPC + 2 4 5 6
Context-näppäin: Sointu W: SPC + 2 4 5 6 7
Windows-näppäin + merkki: : SPC + 2 4 5 6 8
jota seuraa merkki
Windows-näppäin lukittu/vapautettu: : SPCL + SPCR + 2 4 5 6 8
PAUSE: Sointu p: SPC + 1 2 3 4
Windows + PAUSE: : SPC + 2 4 5 6 8 jota seuraa SPC + 1 2 3 4
Välilyönti: : SPCL tai SPCR
Ruudunlukuohjelman näppäin + merkki: : SPC + 2 3 4 8 jota seuraa merkki
Ruudunlukuohjelman näppäin lukittu/vapautettu: : SPCL + SPCR + 2 3 4 8

#

6 Ulkoinen näppäimistö

Active Brailleen voidaan suoraan liittää ulkoinen näppäimistö. Voidaan käyttää mitä tahansa seuraavat ominaisuudet täyttävää näppäimistöä:

* USB-liitäntä

* pieni virrankulutus (suositus 30 mA ja LEDit poissa käytöstä)

Ulkoinen näppäimistö välittää näppäinpainallukset Active Braillelle samalla tavoin kuin sen oma pistenäppäimistö. Tästä syystä pistenäytön omaa ja ulkoista näppäimistöä voidaan käyttää rinnakkain. Ohjeet ulkoisen näppäimistön kytkemiselle löytyvät luvusta "Asennus". Huomaa, että kaikki tässä luvussa oleva tieto koskee vain ulkoista näppäimistöä, ei pistenäytön omaa pistenäppäimistöä.

6.1 Yleistä

Kaikki näppäimistöt lähettävät koodattua tietoa, joka ilmaisee, mitä näppäintä on painettu. Tämä tieto ei sisällä itsessään mitään tietoa siitä, mitä näppäinpainallus tarkoittaa. Näppäimistöajuri lisää merkityksen, joka on riippuvainen käytettävästä kielestä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että käytettäessä U.S. English -näppäimistöasettelua merkki ":" toteutetaan saksalaisella näppäimistöllä painamalla "Shift ö".

Riippuen kielestä (joka tarkoittaa käytössä olevaa näppäimistöasettelua), Active Brailleen näppäimistöajuri tarvitsee lisätietoa sille, kuinka se toteuttaa koodatun näppäinkomennon. Tästä syystä näppäimistöpainallukset merkeiksi yhdistävä taulukko pitää olla Active Brailleen muistissa.

Active Braille sisältää ohjelmoituna näppäimistöasettelun saksalaiselle näppäimistölle, samoin ladattavissa olevan näppäimistöasettelutaulukon.

Tämä taulukko on kaikilla kielillä nimeltään "kbdlyout.hsf". Sisäistä näppäimistöasettelutaulukkoa käytetään aina kun ladattavissa ei ole muuta taulukkoa. Näin tapahtuu esimerkiksi kun Active Brailleen ei ole vielä ladattuna mitään tietoja sen uudelleenalustuksen jälkeen. Kun Active Braille sammutetaan, se tarkistaa että käytettävissä on virheetön ladattu taulukko: jos ei, näytölle ilmestyy varoitusilmoitus 'Warning: No keyboard layout file found. Using standard layout.' ja pistenäyttö vaihtaa automaattisesti käyttämään sisäistä pistetaulukkoa. Varoitus tulee näkyviin, vaikka ulkoista näppäimistöä ei olisikaan kytketty Active Brailleen, koska näppäimistön liittäminen myös myöhemmin on mahdollista.

Active Brailleen toimituksen yhteydessä siihen on jo valmiiksi ladattuna sopiva näppäimistöasettelutaulukko. Tiedostoa voidaan kuitenkin muokata, tai luoda kokonaan uusi ja ladata se Active Brailleen. Lataaminen ylikirjoittaa olemassa olevan näppäimistöasettelutaulukon.

6.2 Näppäimistön näppäimet

Tässä luvussa on kommentteja tyypillisistä tavoista käyttää ulkoista näppäimistöä. Kommentit johtuvat siitä, että näppäimistössä on näppäimiä, joiden käyttämisessä ei ole järkeä, kun niitä käytetään yhdessä Active Brailleen kanssa.

6.2.1 Alfanumeerisen merkin syöttäminen

Alfanumeeristen merkkien syöttämisessä keskeiseltä näppäimistöltä ei ole mitään erityistä huomioitavaa.

6.2.2 Numeronäppäimistö

Numeronäppäimistön näppäimet toimivat samoin kuin vastaavat alfanumeerisen näppäimistön näppäimet. NUM-näppäimellä ei ole merkitystä. Kaikki näppäimet Enteriä lukuunottamatta voidaan määrittää halutuille merkeille. Tehdasasetuksissa näppäimistöasettelutaulukoissa näihin näppäimiin on liitetty numeroa tarkoittava merkitys. Vaihtoehtoisesti kaikki halutut merkit voidaan lisätä ALT+x -toiminnon avulla (jossa x voi olla mikä tahansa numero väliltä 0-256). Tätä ALT:in ominaisuutta käytetään kirjoitettaessa merkkejä, joita ei saada suoraan näppäimistöasettelusta.

6.2.3 Funktionäppäimet

Funktionäppäimillä ei ole toimintoja käytettäessä Active Braillea.

6.2.4 Kuuden näppäimen ryhmä ja nuolinäppäimet

Kuuden näppäimen ryhmä ja nuolinäppäimet sijaitsevat varsinaisen näppäimistön ja numeronäppäimistön välissä. Näppäimet säilyttävät toimintansa ilman mitään rajoituksia. On huomattava, että näppäin "POS1" toteuttaa sointu-komennon [SPC+1 3] ja "End" sointu-komennon [SPC+4 6]. Painettuna yhtä aikaa Controlin (Ctrl) kanssa "POS1" toteuttaa komennon [SPC+1 2 3] ja "End" [SPC+4 5 6].

6.2.5 Erikoisnäppäimet

Monissa näppäimistöissä on erikoisnäppäimiä, jotka on kuvattu yksityiskohtaisemmin alempana. On huomattava, että joissakin näppäimistöissä oikea shift ei toimi yhdessä oikean Altin kanssa. Vasenta Shiftiä voidaan käyttää oikean sijaan näissä yhdistelmissä. Shift: Aktivoi näppäimen toisen toiminnon kunnes näppäin vapautetaan. ShiftLock / CapsLock: Näppäimen painamisen jälkeen näppäimen toinen toiminto on käytössä kunnes Shift tai ShiftLock painetaan uudelleen. Kaikki näppäimet vaihtuvat käyttämään toista toimintoaan, eivät vain kirjaimet. ALT / ALT vasen: Ei toimintoa. Jos näppäintä pidetään pohjassa, voidaan numeronäppäimistöltä syöttää ASCII-koodeja. ALT Gr / ALT oikea: Aktivoi näppäimen kolmannen toiminnon kunnes näppäin vapautetaan. Ctrl : On aktiivinen vain niin kauan kuin näppäintä painetaan WINDOWS ja sisältövalikon näppäin, print, scroll, pause: Näppäimiä ei tueta eikä niitä voida käyttää toimintoihin.

6.2.6 Tilailmaisimet

LED-tilailmaisimia ei käytetä. Tämä pitää kertoa näkeville avustajille. Jos näppäimistö toimii oudosti, varmistutaan painamalla Shift- ja Control-näppäimiä, ettei jokin toiminto ole vahingossa käytössä.

#

7 Active Braille pistenäyttönä

Useat ruudunlukuohjelmat tukevat Active Braillea ja sen ajurit ovat mukana niiden asennuspaketeissa:

- * WINDOW EYES
- * JAWS
- * HAL (Dolphin Systems)
- * NVDA
- * Blinux (SuSE LINUX)

Näitä ohjelmia käytettäessä voidaan taata Active Brailleen täysi toimivuus.

7.1 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkkinä Window-Eyes

GW Micron Window-Eyes on yksi yleisimmin käytetyistä ruudunlukuohjelmista maailmanlaajuisesti. Sen avulla on mahdollista työskennellä kaikenlaisilla sovelluksilla ilman lisäohjelmointia. Window-Eyes mahdollistaa ruudun tietojen näyttämistävän muokkaamisen omien mieltymysten mukaan.

Kun Window-Eyesiä käytetään yhdessä pistenäytön kanssa, voidaan seurata sekä ruudun aktiivista kohtaa että hiirikohdistinta. Lisäksi käytössä on näkymätön kohdistin, ns. WE-kohdistin. Jos pistenäyttö seuraa WE-kohdistinta, pistenäytöllä voidaan tutkia näyttöä liikuttamatta sen aktiivista kohtaa tai hiirikohdistinta.

7.1.1 Yleiskatsaus

Window-Eyes tukee Active Braillea kuten muitakin Handy Technin pistenäyttöjä. Seuraavassa taulukossa on yleiskatsaus Window-Eyesin komentoihin, jotka voidaan antaa pistenäytöltä. Mukaan ei ole liitetty tyhjentävää selitystä kunkin komennon toiminnasta, koska ne löytyvät Window-Eyesin käyttöohjeesta.

Näppäin/Pistenäppäin : Toiminto

[7] : Siirry aktiiviseen kohtaan

[3] : Siirry aktiivisen ikkunan otsikkoriville

[2] : Pistenäytön seuraaminen päälle/pois

[1] : Siirrä pistenäytön näyttämä rivi ylös

[SPCL] tai [TU] : Siirrä pistenäytön näyttämä vasemmalle

[SPCR] tai [TD] : Siirrä pistenäytön näyttämä oikealle

[4] : Siirrä pistenäytön näyttämä rivi alas

[5] : Vaihda Window-Eyes-kohdistimen ja hiirikohdistimen välillä

[6] : Siirry aktiivisen ikkunan tilariville

[8] : Siirrä hiiri aktiiviseen kohtaan
[7 8] : Määrittää, kerrotaanko kontrollin tyyppi vai ei
[3 8] : Selailutila päälle/pois
[2 8] : Vaihtaa 6/8 pisteen pistekirjoituksen välillä
[1 8] : Handy Tech -asetusikkuna
[4 8] : Näytä tyhjät välilyönnit päälle/pois
[5 8] : Siirrä kohdistin hiirikohdistimeen
[2 3] : Rivin alku
[5 6] : Rivin loppu
[6 8] : Atribuuttien näyttäminen päälle/pois
[1 2 3] : Tiedoston alkuun
[4 5 6] : Tiedoston loppuun
[5 6 8] : Näytä attribuutit
[TLC] : Tab
[TRC] : Shift +Tab
[SPC + 1 2 7] : Pistekirjoitusnäppäimet päälle/pois
[SPC + 1 7] : ATC päälle/pois
[SPC + 1 2 3] : ATC lukutapa päälle/pois
Kirjoittamalla kirjaimet pistekirjoitusnäppäimistöltä voidaan lisäksi käyttää seuraavia alkukirjainkomentoja:
w : [2 4 5 6] : Window-Eyes asetusvalikko
% : [1 2 3 4 5 6] : Käynnistä ruudunlukuohjelman asetusvalikko (Window-Eyes)
d : [1 4 5] : Työpöytä, pienennä kaikki sovellukset
h : [1 2 5] : Käynnistä Window-Eyes Ohje
\$: [4 6] : Tab
k : [1 3] : Shift Tab
g : [1 2 4 5] : Lyhennepistekirjoitus (Grade 2) päälle/pois
m : [1 3 4] : Valikkoriville
s : [2 3 4] : Windows käynnistä-valikko
+ : [2 3 5] : Vaihda 6/8 pisteen pistekirjoituksen välillä
= : [2 3 5 6] : Järjestelmätarjotin
z : [1 3 5 6] : Päiväys ja kellonaika
c : [1 4] : Ctrl + Tab
C : [1 4 7] : Shift + Ctrl + Tab
e : [1 5] : ESC
? : [2 6] : Enter
v : [1 2 3 6] : Aseta pistelyhenteiden taso
Kosketusnastoja (CR) käytetään siirtämään kohdistin suoraan haluttuun tekstin kohtaan.

7.2 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkki JAWS

JAWS for Windowsin toimivuus on kattava, joten pistenäytön käytöstä voidaan tässä selvittää vain hyvin pieni osa.

Pistenäytön tilasoluissa on tärkeää tietoa sijainnista ruudulla. Koska Active Braillessa ei ole tilasoluja, voidaan käyttää näppäinkomentoa [SPCL+SPCR], jolla vaihdetaan sijaintitiedon ja näytön varsinaisen sisällön välillä.

Ensimmäiset kolme tilasolua näyttävät kohdistimen sijainnin rivillä pikseleinä. Neljäs tilasolu ilmaisee käytettävän tilan:

* p PC-kohdistin

* j JAWS-kohdistin

* s rakennetila

Tilasolujen pisteet 7 ja 8 näyttävät pistenäytön tilan ikkunan rivillä seuraavasti:

1+2+3+4: Koko rivi näkyy pistenäytöllä

1+2: Rivin vasen puoli

3+4: Rivin oikea puoli

2+3: Tekstiä sekä väytettävän kohdan vasemmalla että oikealla puolella

7.2.1 Yleiskatsaus

Seuraavassa taulukossa on lueteltu kaikki Active Brailin näppäimiin liitetyt toiminnot. Mukaan ei ole liitetty tyhjentävää selitystä kunkin komennon toiminnasta, koska ne löytyvät JAWS for Windowsin käyttöohjeesta.

Näppäin/Pistenäppäin : Toiminto

[7] : Seuraa PC-kohdistinta.

[3] : Näyttää ikkunan ensimmäisen rivin (otsikko).

[2] : Pistenäytön näyttämä vasemmalle.

[1] : Siirrä pistenäytön näyttämä rivi ylös siirtämättä rivisijaintia.

[SPCL] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä vasemmalle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin ylös ja siirtää kohdistimen.

[SPCR] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä oikealle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin alas ja siirtää kohdistimen.

[4] : Siirrä pistenäytön näyttämä rivi alas siirtämättä rivisijaintia.

[5] : Pistenäytön näyttämä oikealle.

[6] : Näyttää ikkunan viimeisen rivin.

[8] : Siirtää JAWS-kohdistimen PC-kohdistimen kohdalle ja aktivoi JAWS-kohdistimen.

[TU] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä vasemmalle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin ylös.

[TD] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä oikealle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin alas.

[SPCL + SPCR] : Tilasolut päälle/pois

[7 8] : Vaihtaa rakennenäkömään, rivitilan ja puhepalautteen välillä.

[3 8] : Vaihtaa kohdistimen esitystapaa (pisteet 7 ja 8, kaikki kahdeksan pistettä, vilkkuvina tai paikallaan pysyvinä).

[2 8] : Vaihtaa 6/8 pisteen pistekirjoituksen välillä.

[1 8] : Handy Tech asetuskikuna (kuten Handy Tech JAWS-ajurin versiossa 3.x)

[4 8] : Vaihtaa näytön aktiivisen kohdan ja kohdalla olevan tekstin välillä.

[5 8] : Aktivoi JAWS-kohdistimen.

[2 3] : Rivin alku
[5 6] : Rivin loppu
[1 2 3] : Tiedoston alku
[4 5 6] : Tiedoston loppu
[3 6 7] : Puheen keskeytys päälle/pois
[3 6 7 8] : Tehtäväluettelo
[TLC] : Tab
[TRC] : Shift + Tab
[TLC + TRC] : Enter
[SPC + 1 2 7] : Pistekirjoitusnäppäimet päälle/pois
[SPC + 1 7] : ATC päälle/pois
[SPC + 1 2 3] : ATC lukutapa päälle/pois
[SPCL + 1 2 3 7] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä vasemmalle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin ylös.
[SPCR + 4 5 6 8] : Jos rivillä on tekstiä näyttämästä oikealle, siirtyy siihen. Jos ei, siirtyy rivin alas.
[SPCL + SPCR + 1 2 3 7] : Siirtää näyttämää rivin ylös.
[SPCL + SPCR + 4 5 6 8] : Siirtää näyttämää rivin alas.
Kirjoittamalla kirjaimet pistekirjoitusnäppäimistöltä voidaan lisäksi käyttää seuraavia alkukirjainkomentoja:
j : [2 4 5] : JAWSin asetusvalikko
% : [1 2 3 4 5 6] : Käynnistää ruudunlukuohjelman asetusvalikon (JAWS)
d : [1 4 5] : Työpöytä, pienentää kaikki sovellukset
h : [1 2 5] : JAWS Ohje (liitä + F1)
\$: [4 6] : Tab
k : [1 3] : Shift Tab
g : [1 2 4 5] : Lyhennekirjoitus (Grade 2) päälle/pois
m : [1 3 4] : Valikkoriville
s : [2 3 4] : Käynnistä-valikko
+ : [2 3 5] : Vaihda 6/8 pisteen pistekirjoituksen välillä
= : [2 3 5 6] : Järjestelmätarjotin
z : [1 3 5 6] : Ilmoittaa ajan
| : [3 4] : Tilasolut päälle/pois
c : [1 4] : Ctrl+Tab
C : [1 4 7] : Shift Ctrl+Tab
e : [1 5] : ESC
? : [2 6] : Enter
b : [1 2] : Pistekohdistimen seuranta päälle/pois
f : [1 2 4] : Aktiivisen kohdistimen seuranta päälle/pois
v : [1 2 3 6] : Asettaa pistelyhenteiden tason
Kosketusnastoja (CR) käytetään sijoittamaan kohdistin suoraan haluttuun tekstikohtaan. Lisäksi seuraavat toiminnot voidaan suorittaa painamalla kosketusnastaa yhdessä jonkin muun näppäimen kanssa.
[CR + 1] tai [CR + 4] : Merkitse tekstilohko (lohkon alku ja loppu)
[CR + 6] : Kuvaile kosketusnastan kohdalla oleva kohde
[CR + 8] : Hiiren oikea

[CR + TU] tai [CR + TD] : Kuvaile fontti

Jos pistenäytössä on käytössä neljä tilasolua, niiden yläpuolella olevilla kosketusnastoilla (S1- S4) on seuraavat toiminnot:

[S1] : Vaihda attribuutti/tekstitilan välillä

[S2] : Vaihda attribuuttien esitystapaa, alleviivaus pisteillä 7+8

[S3] : Vaihda kohdistimen seuraamistapaa, ehdoton/ehdollinen

[S4] : Aktiivisen kohdistimen seuranta päälle/pois

7.3 Windowsin ruudunlukuohjelma, esimerkki Hal/SuperNova

Hal muuttaa tietokoneen näytöllä näkyvän tiedon puheella ja pistekirjoituksella luettavaan muotoon, kun taas SuperNova tarjoaa mahdollisuuden näiden lisäksi myös suurennusominaisuuksien käyttöön. Molempien ohjelmien toiminnallisuus on niin laaja, että tässä on mahdollista kuvata lyhyesti vain niiden perustoiminnot.

Liikkumiskomentojen lisäksi Active Brailleen tärkeimmät näppäimet käytettäessä Hal/SuperNovaa ovat

[7] ja [3]. [7] vaihtaa todelliseen kohdistimeen ja [3] aktivoi virtuaalikohdistimen. Virtuaalikohdistinta voidaan käyttää näytön sisällön tutkimiseen ja se tarjoaa mahdollisuuden myös Active Braillella näkyvien Windows-elementtien aktivoimiseen. Vastaavasti todellinen kohdistin tutkii, mikä Windows-elementti on tällä hetkellä aktiivinen. Esimerkiksi, kun kirjoitetaan tekstiä ja kosketusnastaa painetaan jostakin pistesolusta, tuloksena on hiiren napsautus kyseiseen tekstikohtaan kohdistimen siirtämiseksi sinne.

7.3.1 Yleiskatsaus

Tämä taulukko luettelee kaikki toiminnot, jotka Active Brailleen näppäimillä on mahdollista suorittaa. Komennoista ei ole kaiken kattavaa kuvausta, koska ne on sisällytetty Halin ja Supernovan käyttöohjeisiin.

Näppäin/Pistenäppäin : Toiminto

[7] : Todellinen kohdistin

[3] : Ylälaitaan

[2] : Näyttämä vasemmalle

[1] : Rivi ylös

[SPCL] tai [TU] : Taaksepäin

[SPCR] tai [TD] : Eteenpäin

[4] : Rivi alas

[5] : Näyttämä vasemmalle

[6] : pistenäyttö rivi alas

[8] : Siirry todellisen kohdistimen kohdalle

[SPCL + SPCR] : Tilasolut päälle/pois

[7 8] : Fyysinen / looginen tila

[3 8] : Pistekohdistimen tyyli

[2 8] : 8 / 6 pisteen pistekirjoitus

[1 8] : Handy Tech -asetusikkuna

[4 8] : Välien laajentaminen päälle/pois
[5 8] : Virtuaalikohdistin
[2 3] : Rivin alku
[5 6] : Rivin loppu
[1 2 3] : Tiedoston alkuun
[4 5 6] : Tiedoston loppuun
[5 6 8] : Näytä attribuutit
[TLC] : Tab
[TRC] : Shift + Tab
[TLC + TRC] : Enter
[SPC + 1 2 7] : Pistekirjoitusnäppäimet päälle/pois
[SPCL + 1 2 3 7] : Taaksepäin
[SPCR + 4 5 6 8] : Eteenpäin
[SPCL + SPCR + 1 2 3 7] : Rivi ylös
[SPCL + SPCR + 4 5 6 8] : Rivi alas
[SPC + 1 7] : ATC päälle/pois
[SPC + 1 2 3] : ATC lukemistapa päälle/pois

Kirjoittamalla kirjaimet pistekirjoitusnäppäimistöä voidaan lisäksi käyttää seuraavia alkukirjainkomentoja:

% : [1 2 3 4 5 6] : Aktivoi järjestelmän kontrolli
h : [1 2 5] : Ohje
\$: [4 6] : Tab
k : [1 3] : Shift Tab
g : [1 2 4 5] : Tavallinen pistekirjoitus päälle/pois
m : [1 3 4] : Valikkoriville
s : [2 3 4] : Käynnistä-valikko
+ : [2 3 5] : 8/ 6 pisteen pistekirjoitus
= : [2 3 5 6] : Järjestelmätarjotin
z : [1 3 5 6] : Päiväys ja aika
c : [1 4] : Ctrl + Tab
C : [1 4 7] : Shift Ctrl + Tab
e : [1 5] : ESC
? : [2 6] : Enter
f : [1 2 4] : Seuraaminen päälle/pois
v : [1 2 3 6] : Aseta pistelyhenteiden taso

Kosketusnastoja (CR) käytetään sijoittamaan kohdistin suoraan haluttuun tekstikohtaan. Lisäksi seuraavat toiminnot voidaan suorittaa painamalla kosketusnastaa yhdessä jonkin muun näppäimen kanssa.

Jos pistenäytössä on käytössä neljä tilasolua, niiden yläpuolella olevilla kosketusnastoilla (S1- S4) on seuraavat toiminnot:

[S1] : Vaihda attribuuttien välillä
[S2] : Aseta pistelyhenteiden taso
[S3] : Seuraaminen päälle/pois
[S4] : Fyysinen / looginen tila

7.4 TALKS&ZOOMS: Matkapuhelimen ruudunlukuohjelma

TALKS&ZOOMS on matkapuhelimien Symbian-käyttöjärjestelmään kehitetty ruudunlukuohjelma. Näytön tiedot tuotetaan puheena. TALKS&ZOOMS:n avulla tiedot voidaan muuntaa myös pisteille ja puhelimen käyttäminen pistenäytön näppäinkomennoilla on myös mahdollista. Sitä varten puhelimeen täytyy asentaa vastaava pistenäyttöajuri.

TALKS&ZOOMS on aktiivinen heti, kun se on asennettu, eikä se tarvitse erillistä käynnistämistä myöhemminkään. Jotta TALKS&ZOOMS:n ominaisuuksia voitaisiin käyttää tehokkaasti, suositellaan Talks:n käyttöohjeeseen perehtymistä. Se tulee tuotteen mukana ääni-cd:nä ja mustavalkoisena.

7.4.1 Pikaohje

Riippuen käytetystä matkapuhelinmallista joko edit, menu tai CHR näppäintä käytetään Talks-näppäimenä. Talks:n komennot annetaan painamalla ensin Talks-näppäintä ja tämän jälkeen jotakin muuta näppäintä. Opastustila aktivoidaan esimerkiksi painamalla ensin Talks-näppäintä ja sen jälkeen "0". Tämä mahdollistaa matkapuhelimen näppäinten painamisen niin, että niiden toiminnot kerrotaan, mutta mitään ei tapahdu. Opastustilasta poistutaan painamalla Talks ja "0" uudelleen. Puheen saa lopetettua painamalla Talksia hiukan pidempään.

Jos Active Braille on kytketty matkapuhelimeen langattomasti Bluetoothin avulla, kaikkia matkapuhelimen toimintoja voidaan käyttää pistenäytön näppäimistöltä. Voidaan esimerkiksi siirtyä eteenpäin tai tekstissä oikealle painamalla [TD] ja takaisin päin tai vasemmalle painamalla [TU]. Pistenäytön näyttämää tekstiä voidaan vaihdella painamalla Talksia ja sen jälkeen pitkään Endiä. Jos oikeaa kolmitoimista näppäintä painetaan keskeltä, se tarkoittaa normaalisti Enteriä. Vasemman kolmitoimisen näppäimen keskinäppäin on backspace. Jos ollaan syöttökentässä tai Editorissa, pistekirjoituksen kirjoittaminen voidaan aloittaa välittömästi. Erona Active Brailleen sisäisten muistiinpanojen kirjoittamiselle TALKS&ZOOMS erottelee vasemman ja oikean välilyöntinäppäimen painamisen. Vasen välilyönti aktivoi Sointu-komennot, esim. [SPCL + 1 4] Sointu c suorittaa kopioinnin jne. Oikea välilyönti aktivoi Talks-komennot.

7.4.2 Tunnistuskirjainten luettelo

Useimmissa tapauksissa pistenäytön rivi TALKS&ZOOMSissa alkaa tunnistuskirjaimella, joka kertoo seuraavan tekstin tyyppin. Se auttaa orientoitumisessa. Seuraavat tekstityypit on määritelty:

Tunnistuskirjain: Kuvaus

F: Edeltää luettelon valittua kohdetta esim. osoitekirjassa, kansioluettelossa (esim. "Viestit") tai sovelluksissa

M: Ilmoittaa valikon valitun kohdan.

T: Edeltää riviä, jossa kohdistin on.

S: Sama toiminto kuin "T", kun lohkojen merkitseminen on aktiivinen.

===: Merkit edeltävät ja seuraavat aktiivisen ikkunan otsikkoa.

7.4.3 Luettelo pistenäytön komennoista

Seuraavassa taulukossa on katsaus matkapuhelimen toimintoihin, jotka voidaan toteuttaa Active Brailin pistenäppäimistöä.

Huomaa: jotkut toiminnot ovat käytettävissä vain Series 80 -puhelimissa, jotka on myös luetteloitu alla:

Matkapuhelimen näppäin (kuvaus) : Active Braille näppäinkomento

Välilyönti: SPCL tai SPCR (SPC)

Backspace : SPCL + 1 2 (Sointu b) tai 7

Enter : 8 tai TRC

Menu : SPCL+1 2 3 4 5 6

Vasen: SPCL+7

Oikea: SPCL+8

Ylös: SPCL+1

Alas: SPCL+4

Ctrl+Vasen : SPCL+3

Ctrl+Oikea: SPCL+6

Ctrl+Ylös : SPCL+2

Ctrl+Alas : SPCL+5

Alt+Vasen (Pos1) : SPCL+1 3 (Sointu k) Series 80

Alt+Oikea (End) : SPCL+4 6 Series 80

Ctrl+Alt+Ylös (tiedoston alku) : SPCL+1 2 3 (Sointu l)

Ctrl+Alt+Alas (tiedoston loppu) : SPCL+4 5 6

Backspace : SPCL+1 2 (Sointu b)

Shift+Backspace (Delete) : SPCL+4 5

Tab : SPCL+5 6 tai SPCL+2 3 4 5 (Sointu t) Series 80

Shift+Tab : SPCL+2 3 tai SPCL+2 3 4 5 7 (Sointu T) Series 80

Ctrl+c (Kopioi) : SPCL+1 4 (Sointu c)

Ctrl+x (Leikkaa) : SPCL+1 3 4 6 (Sointu x)

Ctrl+v (Liitä) : SPCL+1 2 3 6 (Sointu v)

Ctrl+f (Etsi) : SPCL+1 2 4 (Sointu f)

Ohje : SPCL+1 2 5 (Sointu h)

Esc : SPCL+1 5 (Sointu e)

Näytä komentonäppäimet; voidaan toteuttaa kosketusnastoilla: SPCR+2

Näytä aktiivisen ikkunan otsikko: SPCR+1

Lyhennekirjoitus (Grade 2) päälle/pois : SPCR+4

Näytä kentän voimakkuus, operaattori ja akun varaus: SPCR+5

Vaihda kohdistinasetusten välillä "ei kohdistinta ", "78", ja "kaikki 8 pistettä" : SPCR+6

Näytä toimintonäppäimet. Toiminto voidaan valita painamalla jotakin kolmesta kohdistinnastasta sen lyhenteen yläpuolella: SPCR+8 Series 80

TALKS : SPCR+2 3 4 5

Avaa ikkuna "TALKS&ZOOMS Settings" : SPCR+2 3 4 5 7

Asetus "Speak With Closed Cover" päälle/pois (käytettäessä headsetiä) : SPCR+2 3 4 Series 80

Paina komentonäppäintä [Key1] - [Key4] : SPCR+CR1 - 4

Siirrä pistenäyttö ylös/vasemmalle: siirtää myös kohdistimen tai aktiivisen kohdan: TLU tai TRU

Siirrä pistenäyttö alas/oikealle: siirtää myös kohdistimen tai aktiivisen kohdan: TLD tai TRD

Sijoita kohdistin vastaavaan tekstikohtaan.

Tekstin merkitseminen (lohkon alkumerkki) aloitetaan painamalla kosketusnastaa halutun kohdan yläpuolelta (lohkon loppu merkitään painamalla mitä tahansa kosketusnastaa).

Valikkokohdan aktivointi: kosketusnasta

7.4.4 Vinkkejä TALKS&ZOOMS:n käyttöön

* Jos halutaan merkitä tekstilohko kopiointia, leikkaamista tai poistamista varten, painetaan kosketusnastaa kohdasta, josta merkittävä lohko alkaa. Painamalla samaa kosketusnastaa uudelleen merkitseminen alkaa, ja pistenäytön tunnustuskirjain muuttuu "T":stä kirjaimeksi "S". Seuraavaksi painetaan kosketusnastaa kohdassa, johon lohkon toivotaan loppuvan. Merkitty lohko on nyt alleviivattu pisteillä 7 ja 8. Nyt suoritetaan lohkon kohdistuva toiminto, koska jos lukemista jatketaan, merkintä menetetään, kun pistenäytön kohdistin siirtyy lukemisen myötä muualle.

* Jos aktiivista sovellusta vaihdetaan tai merkitty kohta vaihtuu, TALKS&ZOOMS näyttää sen automaattisesti pistenäytöllä. Jos merkittyä lohkoa ei ole tarjolla, näytetään aktiivisen ikkunan otsikko.

* Pelkän pistenäytön käyttäminen ilman puhetukea nopeuttaa merkittävästi matkapuhelimen toimintaa. Siksi suositellaan puheen poistamista käytöstä käytettäessä pistenäyttöä.

#

8 Handy Tech -pistenäyttöjen toimintojen asetukset

Handy Technin pistenäyttöajuri antaa käyttöön muutaman lisäasetuksen käytettäessä Active Braillea tietokoneella ja ruudunlukuohjelmalla.

Asetusikkuna avataan painamalla näppäimiä [1 8] samanaikaisesti.

Asetusikkuna voidaan avata myös Käynnistä-valikosta kohdasta "Ohjelmat - Handy Tech - Configure Braille display driver."

Pistenäyttöajurin ei tarvitse olla käytössä.

Ikkunassa on seuraavat kuusi välilehteä:

* Connection (Kytkenät)

* ATC

* Status Cells (Tilasolut)

* Key Actions

* Miscellaneous

* Info

Tehdyt muutokset tallennetaan painamalla OK tai Apply -painikkeita.

Valitsemalla OK ikkuna suljetaan.

Seuraavissa luvuissa on lisätietoja välilehtien sisältämistä asetuksista.

8.1 Kytkenät

Valintaruutu "Activate Driver" on valittuna, jotta pistenäyttöä voi käyttää ruudunlukuohjelman kanssa. Jos valinta poistetaan, minkään Handy Technin pistenäytön käyttäminen ei ole mahdollista.

Kentässä "Device Detection" on kaksi vaihtoehtoa: "Automatic" tarkoittaa, että ruudunlukuohjelma tunnistaa pistenäytön sen liitännätavasta riippumatta. Toinen vaihtoehto on määrittää asetukset käsin. Yhdistelmäruudussa voidaan valita oikea käytettävissä olevista COM-porteista. Kytkenän tyyppi (USB tai Bluetooth) näytetään myös.

Kentässä "Show Pop-Up Braille Display Information" voidaan määrittää, halutaanko ruudunlukuohjelman käynnistymisen yhteydessä tieto siitä, mikä pistenäyttö on kytkettynä tietokoneeseen ja mitä liityntätapaa se käyttää. Jos asetukset on käytössä, käynnistymisen yhteydessä näytetään pieni pop-up-ikkuna, jossa on tiedot pistenäyttöajurin versionumerosta, havaituista pistenäytöistä ja kytkentätavasta.

Käytettävissä on seuraavat kolme vaihtoehtoa:

- * Kun laite tai kytkentätapa muuttuu: pop-up-ikkuna ilmestyy vain, jos eri Handy Technin pistenäyttö kytketään tietokoneeseen tai jos pistenäytön kytkentätapa muuttuu.

- * Ei koskaan: pop-up-ikkunaa ei näytetä käynnistymisen yhteydessä.

- * Käynnistymisen yhteydessä: pop-up-ikkuna näytetään aina käynnistymisen yhteydessä.

Jos valintaruutu "Connect Braille display even when switched on after start up" on valittuna, pistenäyttö voidaan kytkeä tietokoneeseen ruudunlukuohjelman ollessa käynnissä ja se tunnistuu. Oletuksena valintaruutu ei ole valittuna.

Valintaruutu "Reconnect Braille display automatically when disconnect" ohjeistaa ruudunlukuohjelman etsimään mahdollista kytkettyä pistenäyttöä tietyin väliajoin, jos näyttö on välillä ollut kytkettynä irti. Tätä ominaisuutta voidaan tarvita, jos pistenäyttö esimerkiksi sammutetaan ulkopuolisen näppäimistön tai virtakaapelin kytkemistä varten. Etsintä jatkuu kunnes pistenäyttöön kytketään taas virta. Rastittamalla valintaruutu "Notify when searching for connection" saadaan ruudunlukuohjelma ilmoittamaan, kun tämä prosessi on käynnissä. Ilmoitus voi olla tällöin esim. "Searching Active Braille", joka toistuu lyhyen väliajan kuluttua.

8.2 ATC

Active Brailleen ATC-teknologia havaitsee kohdan, jota pistenäytöltä luetaan. Tämä ominaisuus avaa kokonaan uudenlaisia mahdollisuuksia tietokoneen käyttämiseen. Välilehti on näkyvässä vain, jos ruudunlukuohjelma tukee Handy Technin pistenäyttöajurin ATC-ominaisuutta.

ATC-toiminto on niin monipuolinen, että sitä kuvataan tarkemmin seuraavassa luvussa 9, Active Tactile Control (ATC).

8.3 Tilasolut

Pistenäytön tilasolut ilmaisevat nykyisen sijainnin näytöllä, esimerkiksi valikoissa tai tekstikentissä. Se, mitä näytetään, riippuu ruudunlukuohjelmasta. "Status Cells" -välilehdellä voidaan kuitenkin määritellä joitakin tilasolujen ominaisuuksista. Kentässä "Device" voidaan määritellä, mitä Handy Techin pistenäyttöä käytetään. Oletuksena on tietokoneeseen kytketty pistenäyttö. Tämä ominaisuus mahdollistaa myös muiden Handy

Techin pistenäyttöjen ominaisuuksien mukauttamisen, vaikka ne eivät olisikaan kytkettyinä tietokoneeseen.

Seuraavassa kentässä voidaan määritellä tilasolujen lukumäärä. Oletuksena se on neljä. Tilasolujen jälkeen on automaattisesti yksi tyhjä solu ennen varsinaisen pisterivin alkua. Tyhjällä solulla ei ole toimintoja.

Kentässä "Position of status cells" voidaan määritellä tilasolujen sijainti joko pistenäytön alkuun tai loppuun. Oletuksena ne näytetään vasemmalla.

Valintaruudussa "Display status cells" voidaan valita, näytetäänkö tilasolut vai ei. Oletuksena niiden näyttäminen on pois päältä. Tilatietojen katsomiseen on nopeampi tapa: näppäinten [SPCL + SPCR] painaminen samanaikaisesti. Tätä tapaa käytettäessä Asetusvalikkoa ei tarvitse avata.

8.4 Näppäinten toiminta

Välilehdellä on mahdollisuus määritellä Active Brailleen yksittäisten näppäinpainallusten toiminta seuraavilla kolmella tavalla:

* Key Lock: Näppäimet on lukittu, painallukset eivät vaikuta mihinkään.

* Fast Keys: Näppäimet toimivat jo niitä painettaessa, ei vapautettaessa, kuten yleensä.

* Repeat Keys: Näppäimet toistavat toimintoaan niin kauan kun niitä painetaan.

8.4.1 Näppäinlukko

Active Brailleen yksittäiset näppäimet voidaan lukita vahingossa tapahtuvien painallusten estämiseksi. Tämä auttaa Active Brailleen toimintoja harjoiteltaessa.

"Use Key Lock" -valintaruudussa tämä ominaisuus voidaan ottaa käyttöön.

Painike "Locked Keys..." avaa ikkunan "Define locked keys for device".

Kohdassa "Device" on valmiiksi valittuna se pistenäyttö, joka tietokoneeseen on kytketty. Luetteloruudussa "Available keys" voidaan valita lukittavat näppäimet. Painikkeella "Add" valittu näppäin siirretään "Locked keys" -luetteloon. "Remove" -painike siirtää näppäimen takaisin valittavien listalle. Oletuksena mitään näppäimiä ei ole lukittu.

8.4.2 Nopeutettu näppäinpainallus

Nopeutettu näppäinpainallus viittaa pikanäppäimiin, jotka toteuttavat toiminnon jo niitä painettaessa. Jos joku näppäinkomentoyhdistelmässä käytettävä näppäin on määritelty nopeutettua painallusta käyttäväksi, se

täytyy näppäinyhdistelmissä painaa viimeiseksi. Ominaisuus otetaan käyttöön "Use Fast Keys" -valintaruudusta. Painike "Fast Keys..." avaa keskusteluikkunan "Define Fast Keys for device". "Device"-luettelossa kytketty pistenäyttö on valmiiksi valittuna. Ikkunassa voidaan tämän jälkeen valita näppäimet, jotka halutaan määrittää nopeutettua näppäinpainallusta käyttäviksi, "Available keys" luettelosta, ja siirtää ne painamalla "Add"-painiketta "Fast Keys"-luetteloruutuun. Oletuksena mitään näppäintä ei ole määritelty nopeutetuksi. Pistekirjoitusta kirjoitettaessa ei ole käytettävissä nopeutettuja näppäinpainalluksia.

8.4.3 Toistuvat näppäinpainallukset

"Repeat Keys"-asetuksella voidaan määritellä, kuinka nopeasti näppäimen toimintoa toistetaan, kun se on painettuna pohjaan. Ominaisuus tekee helpommaksi esimerkiksi siirtymisen luettelossa eteen- tai taaksepäin, kun tarvittavaa näppäintä ei tarvitse painaa toistuvasti vaan ainoastaan pitää pohjassa, kunnes kohdistin on halutussa kohdassa. "Use Repeat Keys" -valintaruutu mahdollistaa tämän. Oletuksena toistuvia näppäinpainalluksia ei ole aktivoitu. "Repeat Keys..." -painike avaa ikkunan "Settings for repeat keys". "Device" -luettelossa on valmiiksi valittuna kytketty pistenäyttö. Ikkunassa voidaan tämän jälkeen valita näppäimet, jotka halutaan määrittää toistuvaa näppäinpainallusta käyttäviksi, "Available keys" luettelosta, ja siirtää ne painamalla "Add"-painiketta "Repeat Keys"-luetteloruutuun. Active Braillessa näppäimiin [1], [4], [TLU], [TLD], [TRU] ja [TRD] on määritelty oletusajaksi 500 millisekuntia, jos toistuva näppäinpainallus otetaan käyttöön. Pistekirjoitusta kirjoitettaessa ei ole käytettävissä toistuvia näppäinpainalluksia.

8.5 Sekalaista

"Miscellaneous"-välilehdellä voidaan säätää pisteiden tuntumaa ja käytönaikaisten toimien tallentumista lokitiedostoksi. Lokitiedostoa voidaan tarvita teknisen tuen yhteydessä. Ominaisuus tulee ottaa käyttöön vain teknisen tuen sitä pyytäessä. Sen jälkeen voidaan myös kentässä "Protocol file" määrittää, minne tiedosto tallennetaan. Valintaruudun "Quick Entry in PC mode by Dot 7 as Back Space ja Dot 8 as Enter" valinta aiheuttaa näppäimen [7] toimimisen Backspace-näppäimen ja näppäimen [8] toimimisen Enterin tavoin kirjoitettaessa pistekirjoitusta. Ominaisuus on oletuksena käytössä.

8.6 Info

"Info"-välilehdeltä löytyy tärkeää tietoa Active Brillesta ja käytettävistä ajureista.

Kentästä "Active Braille display" löytyy käytössä olevan pistenäytön ja kytkennän tyyppi sekä pistenäytön sarjanumero. Lisäksi löytyy suositus ajankohdasta, jolloin pistenäytön seuraava huolto olisi hyvä toteuttaa.

"Driver properties" -kentässä on kerrottu käytettävän ruudunlukuohjelman tyyppi ja versionumero.

Kohdasta "Your dealer" näkyvät Handy Tech -jälleenmyyjän yhteystiedot.

#

9 Active Tactile Control (ATC)

Active Brailien ATC-teknologia mahdollistaa nyt ensimmäistä kertaa niiden pistesolujen tunnistamisen, joita kosketetaan. Muodostamalla kokonaiskuva kosketettavista kohdista voidaan määrittää lukukohta. Useiden muokattavissa olevien aputoimintojen kautta tietoa lukukohdastasi voidaan käyttää ruudunlukuohjelman kontrolloimiseen. Lukutilasta riippuen voidaan suorittaa tiettyjä toimintoja. ATC voi tunnistaa erilaiset lukutottumukset:

* Normal reading (Normaali lukeminen): Lukukohta siirtyy vasemmalta oikealle.

* Fast reading (Nopea lukeminen): Lukeminen on nopeampaa kuin ennalta asetettu merkkiä sekunnissa -arvo.

* Resting (Lepo): Havaitaan, kun jotakin merkkiä kosketetaan kauemmin kuin määritellyn ajan.

* Reading backwards (Takaperin lukeminen): Lukukohta siirtyy oikealta vasemmalle.

Tietty toimenpide voidaan liittää kuhunkin lukutapaan. Aputoiminnoille on olemassa kaksi muokattavaa tilaa. Ne ovat "Reading" ja "Learning". Handy Techin Asetusvalikon "ATC"-välilehdellä voidaan määrittellä, mitä Active Braille ja ruudunlukuohjelma tekevät havaitessaan jonkin lukutavoista, riippuen siitä, onko tilaksi valittu lukeminen vai oppiminen.

ATC -välilehdellä valintaruutu "Use ATC" mahdollistaa ATC-toimintojen ottamisen käyttöön tai poistamisen käytöstä. Tämän voi tehdä myös painamalla [SPCL + 1 7] (Sointu A). Oletuksena ominaisuus on pois käytöstä.

"Sensitivity"-liikusäätimellä asetetaan ATC-sensoreiden herkkyys vastaamaan lukijan tyyliä. Herkkyyttä voidaan kasvattaa tai vähentää nuolinäppäimillä vasemmalle ja oikealle. Kokeneet pistelukijat, joilla on kevyt kosketus, voivat kokea, ettei lukukohtaa tunnisteta oikein, vaikka herkkyys olisi säädetty suureksi. Tällöin kannattaa kokeilla pisteiden tuntuman säätämistä heikoksi, "weak" (katso luku 8.5), havaitsemisen parantamiseksi. Kenttää "Assistant Mode" käytetään määrittämään halutaanko aputoimintoja hyödyntää pistekirjoituksen lukemisessa ja oppimisessa. Jos jompikumpi kahdesta toiminnosta on valittuna pudotusluetteluroidussa, voidaan "Settings" -painikkeella määrittellä, kuinka ruudunlukuohjelma reagoi lukemistapaan. Lisätietoja näistä asetuksista on luvussa 9.1, ATC lukemisen ja oppimisen apuna.

ATC-monitori näyttää pistenäytöllä näkyvän tekstin ruudulla ikkunassa, joka vastaa pistenäyttöriviä. Tällöin näkevä henkilö voi seurata, mitä pistenäytöllä on. Tässä kentässä oleva Settings-painike auttaa määrittelemään värin, jolla näytetään lukukohta. Jokaiselle lukutavalle voidaan asettaa oma väri. Lisätietoja näistä asetuksista on luvussa 9.4, ATC-Monitorin asetukset.

Jos valintaruutu "Show monitor after start-up" on valittu, ATC-monitori käynnistyy automaattisesti ruudunlukuohjelman käynnistyessä. Jos monitori halutaan käynnistää myöhemmin, voidaan siirtyä tähän valikkoon ja painaa "Start monitor now" painiketta.

Jos valitaan "Generate protocol" -valintaruutu kohdasta "Reading protocol", kaikki pistenäytöltä kirjoitettu teksti ja näppäinpainallukset tai luettu teksti tallennetaan lokitiedostoon siitä hetkestä lähtien, kun "OK" tai "Apply"-painikkeita painetaan. Lokitiedoston kirjoittaminen voidaan aktivoida myös painamalla [SPCL + 1 2 3] (Sointu I). Jos ATC oli poissa käytöstä, se otetaan käyttöön. Lokitiedostolle voi valita minkä tahansa nimen. Oletusnimi on HtAtc.log.

Lokitiedoston kirjoittaminen lakkaa vasta, kun rasti poistetaan "Generate protocol" -valintaruudusta tai kun ruudunlukuohjelma lopetetaan. Lokitiedosto voidaan tutkia ja analysoida myöhemmin siihen tarkoitettulla ohjelmalla.

9.1 ATC lukemisen ja oppimisen apuna

Lukemiskohdan ilmaisemiselle voidaan ruudunlukuohjelmassa määrittää toiminto.

Käytettävissä ovat:

- * ei toimintaa (no action)
- * puhu kirjain (speak letter): lukukohdassa oleva kirjain puhutaan.
- * puhu sana (speak word): kosketettaessa sanan ensimmäistä kirjainta sana puhutaan. Vaihtoehtoisesti asetusta voidaan muuttaa niin, että sana sanotaan, kun se on luettu kokonaan. Tähän voidaan asettaa myös viive.
- * puhu pistenäytöllä oleva (speak Braille display): pistenäytöllä oleva teksti puhutaan.
- * matala signaali (low signal)
- * korkea signaali (high signal)
- * puhu pistenäytöllä oleva ja siirry seuraavalle riville (speak Braille display and move to the next line): Kun asetusta käytetään nopean lukemisen ("reading fast") yhteydessä, tekstissä voidaan liikkua nopeasti eteenpäin pistenäytöllinen kerrallaan, kunnes etsitty kohta löydetään ja halutaan jatkaa ilman puhetta. Kun pistenäytön sisältö päivittyy, edellisen rivin lukeminen keskeytyy ja lukeminen alkaa uudesta kohdasta.
- * puhu kaikki ja siirrä pistenäyttöä (say all and route Braille line): aloittaa koko tekstin lukemisen ja siirtää pistenäytön näyttämää vastaavasti. Kun sormien kosketus näytöllä havaitaan, puhe loppuu ja pistenäyttö näyttää viimeksi puhuttua tekstikohtaa.
- * sano merkin attribuutit (say current character's attributes): sanoo merkin attribuutit lukukohdasta, esim. "bold Arial 12".
- * sano merkin attribuutin muutokset: jos lukukohdan attribuuttien asetukset muuttuvat, ne sanotaan, esim. jos teksti muuttuu normaalista lihavoiduksi, kuuluu "bold". Myös fontin ja fonttikoon muutokset ilmoitetaan.
- * siirrä hiirikohdistin lukukohtaan (route mouse cursor to reading)

position): hiirikohdistin siirretään lukutavasta riippuen lukukohtaan. Tämä auttaa synkronoimaan ruudun suurennettun alueen ja pistenäytön lukukohdan keskenään.

Lukutavaksi voidaan havaita joku seuraavista neljästä:

- * nopea lukeminen
- * normaali lukeminen
- * lepo
- * lukeminen takaperin

On myös mahdollista viivastää puhepalautetta, jos tekstiä ei haluta kuulla välittömästi. Viive annetaan millisekunteina. Mahdolliset arvot ovat väliltä 0 (ei viivettä) 5000:een millisekuntiin. Lukunopeus voidaan myös määrittää. Tämän jälkeen ATC-toiminto määrittelee lukutavaksesi "fast". Määrittelyyn voi antaa arvoksi minkä tahansa nollasta 200:n merkkiin sekunnissa.

Aikaraja, jonka jälkeen ATC-toiminto katsoo lukutilan vaihtuneen lepoon, on myös muokattavissa. Arvo määritellään millisekunnissa.

Puhepalautetta voidaan lisäksi muokata "Speak word only at end of word" ja "Also spell word"-valintaruutujen valinnoilla. Jos "Also spell word" on valittu, voidaan syöttää myös viive, jonka jälkeen puhe alkaa, valitsemalla "Use delay while spelling word"-valintaruutu. Asetukset ovat käytettävissä vain, jos määrite "Speak word" on valittuna jossakin neljästä lukutavasta.

"Action when line has been read"-kentän avulla voidaan määritellä, mitä tapahtuu, kun pisterivi on luettu loppuun. Valintaruutuja on kolme. Jos valittuna on "Signal tone", kuuluu äänimerkki, kun rivin viimeinen merkki on luettu. Jos valintaruutu "Automatic scrolling after x milliseconds" on valittu, ei tarvitse painaa [TRD]-painiketta, kun rivin loppu saavutetaan, vaan seuraava rivi näytetään automaattisesti, kun määritetty aika on kulunut. Jos "Indicate empty lines" on valittu, tyhjät rivit näytetään pistenäytöllä kolmena täytenä pistesoluna näyttörivin alussa. Tämä on hyödyllinen ominaisuus, jos automaattinen vieritys on käytössä, koska näin ei tarvitse painaa [TRD], että päästään tyhjien rivien yli.

9.2 Vinkkejä ATC:n käytöstä opeteltaessa pistekirjoitusta

Tässä osassa on hyödyllisiä vinkkejä, kuinka parantaa pistelukutaitoa käyttämällä ATC-toimintoa.

ATC otetaan käyttöön painamalla [SPCL + 1 7] (Sointu A). Tämä käynnistää pistenäytön lukukohdan havaitsemisen ATC:n avulla. Sama näppäinkomento myös pysäyttää toiminnon.

Oletuksena apuohjelman tila on "Reading". Tila vaihdetaan Handy Techin pistenäyttöjen asetusikkunassa ATC-välilehdellä kohtaan "Learning". Nyt sana puhutaan vasta, kun se on luettu kokonaan. Näin ATC voi auttaa tulemaan varmemmaksi pistetekstin lukemisessa. Jos luettaessa törmätään merkkiin, jota ei tunnisteta, lukukohta pidetään merkissä ja puhepalautte tavaa merkin. Yksittäiset kirjaimet ja merkit puhutaan myös liikuttaessa tekstissä takaperin.

ATC voi olla erityisen hyödyllinen opeteltaessa vieraita kieliä. Jos halutaan kuulla, kuinka 'äännetään esimerkiksi saksankielen sanoja oikein, puhepalaute voidaan ensin asettaa saksaksi. Sitten säädetään Handy Techin pistenäyttöjen ATC:n asetusikkunassa aputila asetukselle "Learning". Puhepalauteen viive kannattaa asettaa 2000 millisekuntiin, joka on 2 sekuntia. Kun ATC otetaan käyttöön, sanan lukemisen jälkeen on kaksi sekuntia aikaa ääntää se itse ennen kuin puhepalaute lukee sen.

9.3 Vinkkejä ATC:n käyttöön kokeneille pistelukijoille

Tässä osassa kuvataan, kuinka kokenut pistelukija voi tehostaa ATC-tekniikan avulla tietokoneen ja ruudunlukuohjelman käyttöä.

Tärkein ominaisuus on varmasti ATC:n antama mahdollisuus vierittää pistenäyttöä automaattisesti, kun rivin loppu saavutetaan.

ATC otetaan käyttöön painamalla [SPCL + 1 7] (Sointu A). Tämä aktivoi ATC:n kautta tapahtuvan lukukohtan havaitsemisen. Aputilan asetuksena on oletuksena "Reading". ATC voidaan kytkeä pois käytöstä antamalla sama näppäinkomento uudelleen.

Oletuksena näytön automaattinen vieritys on käytössä. Aktiivisen kohdistimen pitää olla kytkettynä pistenäyttöön, jotta tekstin automaattivieritys olisi mahdollinen. Jos ATC on käytössä, pistenäyttö siirtyy automaattisesti seuraavalle näytölle, kun viimeinen merkki edelliseltä näytöltä on luettu, samalla tavalla kuin jos olisi painettu näppäintä [SPCR] tai [TRD].

Jos aputilan oletusasetus jätetään lukutilaan, ATC-toiminto lukee tekstirivin sisällön, kun se havaitsee, että lukutavaksi tulee nopea lukeminen. Lukemalla näytön kolme viimeistä merkkiä nopeasti saadaan ATC havaitsemaan lukutavan muutos nopeaan lukemiseen, jolloin puhepalaute lukee koko tekstirivin sisällön. Nopea lukeminen tunnustetaan aina 15 merkkiin sekunnissa. Arvoa voidaan säätää lukunopeusasetuksissa.

On syytä kiinnittää huomiota myös erikoisominaisuuteen: jos kohdalle tulee tyhjä rivi, näytön kolme ensimmäistä solua ilmaisevat sen kahdeksanpisteisillä. Tämä mahdollistaa automaattivierityksen, vaikka tekstissä olisikin tyhjiä rivejä.

Jos pysytään yhden merkin kohdalla sekuntia tai lukunopeus-kohdassa asetettua aikaviivettä kauemmin, kohdalla oleva merkki puhutaan.

Seuraava ATC-asetus on suositeltava kokeneille pistelukijoille:

kohdassa "reading normal" asetukseksi "say character attribute changes".

Nyt mahdollisia attribuutin muutoksia voidaan seurata luettaessa ilman siirtymistä erikseen tarkastelemaan attribuuttitietoja. Tämä on hyödyllinen ominaisuus tarkasteltaessa esimerkiksi asettelua Word-asiakirjassa.

Asetuksen "reading fast" kanssa on järkevää käyttää toimintoa "say all and route Braille line". Tämä mahdollistaa nopean siirtymisen tekstissä eteenpäin, kunnes haluttu kohta on löydetty.

Asetuksen "resting" käyttäytymistä voidaan säädellä kohdassa "say current character's attributes". Tämä mahdollistaa kohdalla olevan merkin attribuuttien tarkistamisen koska tahansa.

Asetuksessa "reading backward" kannatta ottaa käyttöön toiminto "route mouse cursor to reading position". Näin pystytään pienellä eleellä siirtämään hiirikohdistin lukukohtaan. Tämä auttaa tilanteissa, joissa on tarpeen kiinnittää näkevän henkilön huomio tiettyyn tekstikohtaan.

9.4 ATC-Monitorin asetukset

Näkevien näytöllä näkyvään graafiseen pistenäyttöön voidaan asettaa tietyt värit kuvaamaan eri lukutiloja. Seuraavat värit ovat oletusasetuksina:

- * Sormi rivillä: keltainen
- * Nopea lukutapa: vaaleansininen
- * Normaali lukutapa: vihreä
- * Lepotila: oranssi
- * Luetaan takaperin: punainen

Värejä voidaan mukauttaa avaamalla Windowsin värienhallintaikkuna.

#

10 Paristot

Active Braille toimii neljällä ladattavalla NiMH-paristolla. Active Braillea voidaan käyttää 20 tuntia uusilla, täyteen ladatuilla paristoilla. Käyttöaika laskee, kun paristot vanhenevat. Niiden elinikä on keskimäärin 2 vuotta jatkuvassa käytössä. Ne voivat vanheta myös nopeammin epäsuotuisissa olosuhteissa. Paristojen vaihto on ajankohtainen, kun täydellä latauksella voi työskennellä vain lyhyen ajan ennen uudelleenlatausta. Paristojen kestoa voi yrittää pidentää seuraavasti:

- * Käyttää paristot täysin loppuun ennen niiden lataamista uudelleen.
- * Käyttää aina Active Brailleen omaa laturia.

10.1 Paristojen tyyppi

Active Braille toimii neljällä paristolla, joiden tekniset tiedot ovat:

Tyyppi: NiMH (nikkeli-metalli-hybridi)

Koko: pyöreä (AA)

Jännite: 1.2 V

Kapasiteetti: 2700 mAh

Paristot ovat tavallisia, kaupallisesti myytäviä ladattavia paristoja, joita voi ostaa kaupasta tai HandyTechiltä. Ostettaessa on tarkistettava, että paristojen merkinnät täsmäävät. Vain kapasiteetin määrä saa vaihdella, mutta sen pitää olla sama kaikissa neljässä paristossa. Ne kannattaa vaihtaa aina kerralla.

Samat tekniset ominaisuudet täyttäviä tavallisia paristoja voidaan myös käyttää Active Braillessa ladattavien tilalla. Tällöin on erittäin tärkeää, että paristoja ei yritetä ladata. Laitetta ei saa kytkeä tietokoneeseen USB-kaapelilla eikä siihen saa liittää virtajohtoa. Nämä toimenpiteet voivat aiheuttaa paristojen räjähtämisen ja tuhota latauspiirin.

10.2 Paristojen lataaminen

Active Braillessa on sisäänrakennettu latauspiiri paristojen lataamiseen. Lataaminen alkaa automaattisesti, kun laitteen mukana tullut virtajohto kytketään seinäkoskettimeen. Pattereiden latautuminen kestää noin kolme tuntia. Active Braille tunnistaa elektronisesti, kun paristot on ladattu täyteen tai ne ovat tyhjenemässä. Siksi paristot eivät koskaan pääse latautumaan yli tai tyhjenemään täysin, eikä virtajohtoa tarvitse irrottaa heti latauksen loputtua.

10.3 Paristojen varaustilanteen näyttäminen

Laite tutkii paristojen varauksen tasoa aina ollessaan päällä. Siksi paristojen varaustaso voidaan näyttää koska tahansa. Näyttämiseksi on kaksi tapaa: voidaan näyttää paristojen jännite tai jäljellä oleva kapasiteetti. Pariston jännite on epäsuora mittaus tapa pariston tilalle. Latauksen purkaantumisen rajaksi on asetettu 4.3 V. Laite kytkeytyy pois päältä jännitteen laskiessa 4.3 volttiin ja se voidaan kytkeä takaisin päälle vain, kun se on kytketty virtalähteeseen tai USB-liittimeen latausta varten. Täyteen ladatuissa paristoissa jännite voi kasvaa 5.6 volttiin tai saavuttaa jopa 6 volttia latauksen aikana.

Jos paristoista tarvitaan lisätietoja, ne voidaan saada esille Info-valikon kohdasta Battery Statistics (Katso luku 5.1.6.2).

10.4 Alhaisen jännitteen automaattinen tunnistaminen

Active Braillessa on kaksivaiheinen alhaisen jännitteen tunnistus. Kun jännite laskee alle 4,6 voltin, kuuluu minuutin välein toistuva varoitusmerkkiäni. Se ilmaisee, että paristojen varaus on kohta loppumassa ja ne pitäisi ladata uudelleen. Varoitusmerkkiänen voi ottaa käyttöön tai poistaa käytöstä asetussivustossa (Katso luku 5.1.7.11 Tone signals (T)).

Kun alhaisin mahdollinen käyttöjännite 4,3 volttia on saavutettu, Active Braille sammuu automaattisesti. Se käyttää kuitenkin myös tässä tilassa pienen määrän sähköä, joten sen voi jättää tyhjänä lataamatta korkeintaan yhdeksi päiväksi. Välitön lataaminen on suositeltavaa, samoin Active Brailleen sammuttaminen virtakytkimestä. Jos Active Braillea ei ole tarkoitus käyttää viikkoihin, se pitää ladata täyteen tai poistaa paristot laitteesta.

10.5 Paristojen vaihto

Active Braillessa on neljä ladattavaa paristoa, joilla laite toimii 20 tuntia. Paristot on ladattu täyteen ennen toimitusta, joten työskentelyn aloittamisen pitäisi olla mahdollista virran saatavuudesta riippumatta. Lataaminen tapahtuu käyttäen pakkauksessa mukana tullutta virtajohtoa. Paristojen ikääntymisestä johtuen, tai jos laitteessa on käytetty tavallisia paristoja, ne pitää toisinaan vaihtaa. Vaihtomenettely on seuraava:

1. Active Braille sammutetaan, irrotetaan virtajohto ja USB-johto.
2. Jos Active Braille on kantolaukussa, irrotetaan kaikki siihen kytketyt johdot ja otetaan se ulos laukusta.

3. Laite käännetään ylösalaisin niin, että näppäimet ovat kohti pöydän pintaa.
4. Pohjan paristokotelo on kiinni pikalukituksella, jossa on haat. Kantta painetaan paristoja kohti sen avaamiseksi. Active Braillessa on kaksi kahden pariston osastoa.
5. Paristot voidaan poistaa nostamalla ne ulos plus-puolelta, jossa on kuoressa tuntuva syvennys.
6. Uusia paristoja asettaessa on varmistettava, että niiden plus-napa, jonka päässä on kuoressa tuntuva syvennys, osoittaa pois päin kotelossa olevista jousista.
7. Paristokotelo lukitaan asettamalla hakaset syvennyksiinsä ja painamalla varovasti kantta alas. Lukitus napsahtaa kiinni.
8. Active Braille voidaan palauttaa tämän jälkeen kantolaukkuun ja sulkea tarranauhat.

Tärkeää:

1. On käytettävä vain NiMH-paristoja, koska Active Brailleen latauspiiri on suunniteltu vain sen tyyppisille paristoille.
2. Jos ladattavat paristot korvataan tavallisilla, on varmistettava, että ne poistetaan ennen kuin Active Braille kytketään virtajohtoon tai USB-kaapelin kautta tietokoneeseen, koska latauspiiri ei havaitse eroa. Paristot voivat ylilatautua (räjähdysvaara), joka voi aiheuttaa vahinkoa sekä Active Braillelle että käyttäjälle.
3. Yksittäisten paristojen vaihtoa ei suositella. Jos vain osa paristoista vaihdetaan, uudet kuluvat loppuun nopeammin ja paristot, joiden varauskapasiteetti ei enää ole niin hyvä, voivat vahingoittua. Tämä pätee myös käytettäessä tavallisia paristoja.
4. Paristojen hävittämisessä noudatetaan paikallisia suosituksia.

#

11 Tärkeitä tietoja turvallisuudesta ja takuusta

Tässä osassa on tärkeää tietoa turvallisuudesta ja takuusta. Osan lukemista suositellaan ennen Active Brailleen käynnistämistä.

Pistenäytön valintapiiri käyttää pistesolujen toimintaan korkeaa 200 voltin jännitettä. Sähköiskun vaara on olemassa, jos laitteen kuoret on avattu tai laitetta käsitellään muuten sopimattomalla tavalla.

11.1 Käynnistysprosessit

Active Braille testaa aina käynnistykseen yhteydessä omaa toimintaansa.

Tässä luvussa on kuvaus kaikista näistä testeistä. Jos laitteen käynnistykseen yhteydessä saadaan mikä tahansa virheilmoitus, alla olevien selitysten perusteella voidaan ymmärtää, mistä on kysymys.

Lisätietoja löytyy luvusta 11.1.2.

11.1.1 Tiedostojärjestelmän testi

Tiedostojärjestelmän testi käy läpi koko flash-muistin. Testin aikana kaikkien tiedostojen eheys ja sijoittuminen tarkastetaan. Myös kahden järjestelmätiedoston sisältö käydään läpi.

Testi voi päättyä kolmeen tulokseen:

1. Testissä ei löydetty virheitä: ei ilmoitusta.
2. Havaittiin virhe, joka ei koske koko tiedostojärjestelmää: tulee tiedostojärjestelmän virheilmoitus.
3. Havaittiin vakava virhe: muistin alustaminen on pakollista.

Active Brailleen virheilmoitus on seuraava: 'Warning when initializing file system, Backup recommended!'. Kun ilmoitus on kuitattu painamalla [TLC], ilmestyy näytölle viesti tiedostojärjestelmän versionumerosta, havaitun virheen yksilöintitieto ja kuvaus virheestä. Teksti näyttää seuraavanlaiselta: 'FsVersion x.y, Error: n: t', jossa x.y on tiedostojärjestelmän versionumero, n havaitun virheen yksilöintinumero ja t kuvaus virheestä.

Jos virhe on vakava, Active Braille näyttää seuraavan tekstin: 'Fatal: Error in file system. Flash disk must be formatted.' Myös tätä ilmoitusta seuraa viesti tiedostojärjestelmän versionumerosta, havaitun virheen yksilöintitieto ja kuvaus virheestä. Kun ilmoitus on kuitattu, Active Braille aloittaa kiintolevyn alustamisen. Alustuksen jälkeen laite käynnistyy automaattisesti ja ilmoitukset sisältävä tiedosto pitää ladata siihen uudelleen.

Huomaa:

Jos vakavan virheen ilmoitus tulee uuden sisäisen ohjelmiston lataamisen jälkeen, virheilmoituksen syynä voi olla se, että tiedostojärjestelmän versionumero on muuttunut.

11.1.2 Tiedostojen tallentaminen vakavan virheen sattuessa

Jos uutta sisäistä ohjelmistoa ei ole ladattu ja pistenäyttö ilmoittaa vakavasta virheestä, tiedostojen pelastaminen ei valitettavasti ole mahdollista.

Vaikka tämä on epätodennäköistä, suosittelimme tiedostojen säännöllistä tallentamista toiseen paikkaan, kuten tietokoneelle.

Lisäksi on mahdollista, että vakava virhe tiedostojärjestelmässä tulee ohjelmistopäivityksen jälkeen, vaikka tiedostot ovat tallessa Active Braillessa.
!!! TÄRKEÄÄ !!!

Jos näin käy, älä vahvista virheilmoitusta painamalla [TLC]-näppäintä! Kun automaattinen alustaminen on käynnistynyt, tiedostoja ei enää voi pelastaa! Sen sijaan, sammuta Active Braille ja käynnistä se SAVE-tilaan pitämällä virtapainiketta painettuna yli viisi sekuntia.

Lataa aikaisempi ohjelmistoversio Active Brailleen, ja tallenna sen jälkeen kaikki tiedostosi tietokoneelle.

11.2 Merkinnät

Laitteen takaseinässä olevat merkinnät tarkoittavat seuraavaa:

Saat lisätietoja käyttöohjeesta!

Tyypin B sovellettu osa

11.3 Lääkintätieteellisten laitteiden turvallisuustiedot

Lääkintätieteellisiin laitteisiin sovelletaan sähkömagneettiseen yhteensopivuuteen liittyviä varotoimia, ja se tulee asentaa ja ottaa käyttöön noudattaen tässä käyttöohjeessa olevia ohjeita. Lue myös yleisistä turvallisuusohjeista osiossa 11.4. Kannettavat HF-viestintälaitteet voivat vaikuttaa elektronisiin laitteisiin.

11.4 Yleiset turvallisuusohjeet

Vältä nesteiden, kuten kahvin tai sateen, kaatumista Active Brailleen päälle. Jos laitteen koteloon tulee nesteitä, sähköiskun riski on olemassa. Lisäksi pistekennoihin voi tulla vaurioita, jotka vaativat kalliin korjauksen.

Ainoastaan Handy Tech Elektronik GmbH:n tai sen valtuuttaman jälleenmyyjän edustaja saa avata Active

Brailleen. Laitteessa ei ole osia, jotka käyttäjä itse voi huoltaa. Vian sattuessa ota yhteys jälleenmyyjään tai suoraan Handy Techiin. Vain valtuutetulla Handy Technin jälleenmyyjällä on oikeus huoltaa laite.

Älä kytke Active Brailleen virtaa välittömästi, kun olet siirtänyt sen kylmästä tilasta lämpimään. Pahimmassa tapauksessa kondensaatio saattaa tuhota laitteen. Odota, että laite on lämmennyt huonelämpötilaan, ennen kuin laitat sen päälle.

Älä altista active Brillea suuriin lämpötilavaihteluihin tai korkeaan ilmankosteuteen käytön aikana. Lämpötilan pitäisi olla välillä +10°C ja +40°C, ja suhteellinen ilmankosteus ei saa ylittää 80 %.

Active Brillea ei saa käyttää kosteissa tiloissa, kuten kylpyhuoneessa, koska laite tuottaa jopa 200 V:n jännitteen.

Kaikki kaapelit (USB- ja virtakaapeli) pitää asettaa niin, että ne eivät aiheuta vaaroja, kuten kompastumisvaaraa.

Kun yhdistät tai poistat USB-kaapelin, älä koske liittimessä oleviin kontakteihin.

Niihin koskeminen saattaa vaurioittaa tietokoneesi staattisen sähkön ylikuormituksen takia.

Suosittelemme, että poistat USB-kaapelin ensin Active Brillesta ja sen jälkeen tietokoneesta.

Käytä ainoastaan virtalähdettä (tyyppiä FW7555M/09) ja johtoa, jonka olet saanut Active Brailleen mukana, kun haluat yhdistää laitteen pistorasiaan tai ladata sen akkuja. Älä koskaan käytä virtajohtoa, jos Active Brillessa on ei-ladattavia paristoja tai nikkeli-cadmium-akkuja.

Poista aina USB-kaapeli ja virtakaapeli, ennen kuin puhdistat laitteen.

Jos Active Brille on pudonnut, kotelo on vaurioitunut tai jos laitteessa on toimintahäiriö, sammuta se välittömästi. Laite tarvitsee huoltoa.

Irrota virtajohto, jos et aio käyttää laitetta pitkään aikaan.

Suorita aina senhetkinen toimenpide loppuun, ennen kuin irrotat virtakaapelin Active Brillesta. Siirtyminen paristokäyttöön kestää hetken, jonka aikana saattaa esiintyä vaihtelua jännitteessä.

Kun tämän laitteen käyttöikä on päättynyt, se on hävitettävä noudattaen elektronisia laitteita koskevia ohjeita.

11.5 Aktive Braillen käsittely

Active Braillen pistekennot käyttävät luotettavaa ja huoltovapaata piezoteknologiaa. Oikein käsiteltyinä pistekennot saattavat kestää useamman vuoden ilman ongelmia.

Käytä aina Active Braillea huonelämpötilassa ja suojaa se kosteudelta. Älä altista laitetta suurille lämpötilavaihteluille.

Kuljeta aina Active Braillea laitteen mukana tullessa kantolaukussa, joka suojaa sitä iskuilta.

Älä pudota Active Braillea äläkä altista sitä voimakkaalle tärinälle.

Active Braille toimii paremmin pidempään, jos käytät sitä puhtain käsin, koska muuten pisteet saattavat ajan myötä jäädä ala- tai yläasentoon.

Varmista, että nesteitä ei kaadu pistenäytön päälle. Pistekennot ovat erityisen herkkiä kosteudelle, koska kosteus voi vaurioittaa korkeajännitteisiä piezokennoja.

Kannattaa peittää active Braille aina sen ollessa poissa päältä, jotta laitteeseen päälle tulisi mahdollisimman vähän pölyä.

Puhdista Active Braillea kostealla liinalla. Älä käytä puhdistusaineita.

Pistekennoja täytyy puhdistaa kuivalla, nukkaamattomalla liinalla.

Pistekennot on hyvä puhdistaa ja huoltaa perusteellisesti kerran kahdessa vuodessa. Yleensä pistekennojen huollossa kaikki nastat ja niiden kannet vaihdetaan, ja kaikki kennot tarkistetaan. Tämän jälkeen suoritetaan myös kestävyystesti. Voimme tarjota korvaavan laitteen huollon ajaksi.

11.6 Takuu

Jos takuun aikana avaat Active Braillen suljetun kotelon, takuu menetetään. Sama pätee vääränlaiseen käyttöön tai käsittelyyn.

Jos Active Brailleen tulee jokin vika, huoltopalvelumme ovat käytettävissä.

11.7 Tekninen tuki

Active Braille on varsin moniosainen tuote. Vaikka se on suunniteltu mahdollisimman helppokäyttöiseksi ja selkeäksi, laitteen käyttöä haittaavia virheitä tai väärinkäsityksiä saattaa kuitenkin esiintyä.

Jos laitteen käytössä on vaikeuksia, suosittelimme, että etsit apua tästä käyttöoppaasta. Tässä on kuvailtu kaikki toiminnot ja myös virhesanomat. Jos ongelma ei ratkea, voit tarkastella mahdollisia ratkaisuja Handy Techin verkkosivuilla osoitteessa www.handytech.de.

Vaihtoehtoisesti voit ottaa yhteyttä jälleenmyyjään tai paikalliseen asiakaspalveluun. Siellä olevat henkilöt saavat jatkuvasti harjoitusta ja tietoja tuotteesta, enemmän kuin käyttöoppaaseen voi sisällyttää.

Jos tämä ei johda haluttuun ratkaisuun, älä epäröi ottaa yhteyttä suoraan Saksan Horbissa sijaitsevaan Handy Tech Elektronik GmbH:hon. Seuraavat vaihtoehdot ovat käytettävissä:

Posti: Handy Tech Elektronik GmbH,
Brunnenstr. 10, D-72160 Horb a. N.,
Saksa
Puhelin: +49 7451 5546 0
Faksi: +49 7451 5546 67
Sähköposti: help@handytech.de

#

12 Näppäinkomentoluettelo

Seuraavassa on luettelo kaikista käytettävissä olevista toiminnoista ja niiden näppäinkomennoista.

Oikean sarakkeen numerot viittaavat pistenäppäimiin.

12.1 Liikkuminen valikoissa

Toiminto : Näppäimet

Yksi valikkokohde vasemmalle: TU tai SPC+7 tai SPC+1

Yksi valikkokohde oikealle: TD tai SPC+8 tai SPC+4

Saman tason ensimmäinen kohde: SPC+1 2 3

Saman tason viimeisin kohde: SPC+4 5 6

Yksi valikkotaso ylös: TLC

Valitse tai yksi valikkotaso alas: TRC

Vaihda valintaruudun tila : SPC tai TRC tai CR-näppäimet

Valitse valikkokohde suoraan : Pikanäppäimet

Palaa auki olevaan editoriin : SPC+1 2 3 4 5 6

12.2 Editorin toiminnot

Toiminto : Näppäimet

Keskeytä toiminto, poista valinta : TLC

Lue tekstiä : TU tai TD

Aloita automaattilukeminen : SPC+TD

Muuta automaattilukemisen nopeutta : TU tai TD,
jos automaattinen lukeminen on aktivoitu

Manuaalinen vieritys : SPC

Pysäytä automaattinen lukeminen : CR keys

Automaattinen vieritys ATC:n avulla päälle/pois : Sointu A (SPC + 1 7)

Poista merkki kohdistimen kohdalta : SPC+4 5

Backspace : Sointu b (SPC+1 2)

Kohdistin tiedoston alkuun (Home) : SPC+1 2 3

Kohdistin tiedoston loppuun (End) : SPC+4 5 6

Kohdistin rivin alkuun : SPC+1 3

Kohdistin rivin loppuun : SPC+4 6

Kohdistin seuraavan lauseen alkuun : SPC+5

Kohdistin edellisen lauseen alkuun : SPC+2
Kohdistin seuraavaan sanaan : SPC+6
Kohdistin edelliseen sanaan : SPC+3
Siirrä kohdistinta vasemmalle : SPC+7
Siirrä kohdistinta oikealle : SPC+8
Siirrä kohdistin rivi ylös : SPC+1
Siirrä kohdistin rivi alas : SPC+4
Siirrä kohdistin kohtaan : Cursor Routing -näppäimet
Merkitse lohkon alku : SPC+TRC
tai paina CR kahdesti lohkon alussa
Leikkaa lohko : Sointu x (SPC+1 3 4 6)
Kopioi lohko : Sointu c (SPC+1 4)
Poista lohko (kopioimatta) : Sointu X (SPC+1 3 4 6 7),
tai SPC+1 2
Liitä lohko : Sointu v (SPC+1 2 3 6)
Vaihda valinnan ja kohdistimen välillä : SPC+7 8
Vaihda lisäys- ja päällekirjoitustilan välillä : Sointu i (SPC+2 4),
lisäystila on oletuksena käytössä
Aseta merkki : TU+TD
Siirry merkkiin : Sointu m (SPC+1 3 4)
Etsintä eteenpäin : Sointu f (SPC+1 2 4)
Etsintä taaksepäin : Sointu F (SPC+1 2 4 7)
Etsi ja korvaa eteenpäin : Sointu r (SPC+1 2 3 5)
Näytä merkki ASCII-muodossa : Sointu D (SPC+1 4 5 7)
Lisää päiväys : Sointu d (SPC+1 4 5)
Lisää kellonaika : Sointu t (SPC+2 3 4 5)
Tallenna tiedosto (sulkematta sitä) : Sointu s (SPC+2 3 4)
Avaa tiedosto Editorista : Sointu o (SPC+1 3 5)
Avaa tiedosto vain luku -muodossa : Sointu O (SPC+1 3 5 7)
Vaihda seuraavaan tiedostoon : SPC+5 6 8
Vaihda edelliseen tiedostoon : SPC+2 3 7
Tallenna ja sulje tiedosto : Sointu e (SPC+1 5)
Poistu Editorista jättäen sen auki taustalla : SPC+1 2 3 4 5 6
Editorin asetusvalikko : Sointu u (SPC+1 3 6)
Näytä tila : Sointu S (SPC+2 3 4 7)
Siirry PC-tilaan : Sointu p (SPC+1 2 3 4)
Ohje : Sointu h (SPC+1 2 5)

12.3 Näppäimet PC tilassa

Toiminto : Näppäimet

Palaa valikkoon : Pidä pohjassa SPC+1 3 4
noin puoli sekuntia

Vaihda pistenäytön ja tilanäytön välillä : SPCL+SPCR

12.4 Ulkoisen näppäimistön komennot

Toiminto : Näppäimet

Ulkoisen näppäimistö PC-tilaan : Sointu : (SPC+2 5)

Koko pisterivi vasemmalle : Page up

Koko pisterivi oikealle : Page down

Kohdistin tiedoston alkuun : Ctrl+Pos1

Kohdistin tiedoston loppuun : Ctrl+End

Vaihda lisäys- ja ylikirjoitustilan välillä : Insert

Poista kohdalla oleva merkki : Delete

Poista kohdistimen vasemmalla puolella oleva merkki : Backspace

Merkitse lohkon alku : Ctrl+Enter

Kopioi lohko : Ctrl+c

Leikkaa lohko : Ctrl+x

Poista lohko (kopioimatta) : Ctrl+X tai backspace

Liitä lohko : Ctrl+v

Vaihda valinnan ja kohdistimen välillä : Ctrl+Tab

Näytä tila : Ctrl+S

Etsintä eteenpäin : Ctrl+f

Etsintä taaksepäin : Ctrl+F

Etsi ja korvaa eteenpäin : Ctrl+r

Esc-toiminto : ESC

Siirtyminen : Nuolinäppäimet

Kohdistin edelliseen sanaan : Ctrl+cursor left

Kohdistin seuraavaan sanaan : Ctrl+cursor right

Kohdistin edelliseen virkkeeseen : Ctrl+cursor up

Kohdistin seuraavaan virkkeeseen : Ctrl+cursor down

Kohdistin rivin alkuun : Pos1

Kohdistin rivin loppuun : End

Aseta merkki : Ctrl+M

Siirry merkkiin : Ctrl+m

Siirry seuraavaan tiedostoon : ALT+Tab

Siirry edelliseen tiedostoon : ALT+Shift+Tab

Sulje Editori jättäen sen auki taustalle : Ctrl+Space

Tallenna tiedosto (sulkematta sitä) : Ctrl+s

Tallenna ja sulje tiedosto : Ctrl+e

Ohje : Ctrl+h

Editorin asetusvalikko : Ctrl+u

Siirry PC-tilaan : Ctrl+p

Näytä ASCII-merkki : Ctrl+D

Avaa tiedosto Editorista : Ctrl+o

Avaa tiedosto vain luku -tilaan : Ctrl+O

Lisää päivämäärä : Ctrl+d

Lisää kellonaika : Ctrl+t

#

13 Virhesanomat

Tämä osio sisältää virhesanomat, jotka Active Braille voi näyttää. Jotkin viestit ovat aina englanniksi, koska ne eivät ole ilmoitustiedoston osana. Ne tulevat suoraan ohjelmistosta, koska niiden pitää olla aina käytettävissä.

13.1 Englanninkieliset virhesanomat

Virhesanomoihin kuuluu lyhenne, joka kertoo, minkälaisesta virheestä on kyse.

Niiden merkitykset ovat:

- * FER (Fatal Error): Vakava virhe on tapahtunut.
- * ERR (Error): Virhe on tapahtunut.
- * WRN (Warning): Järjestelmä ilmoittaa jostakin, joka saattaa vaatia huomiota.

13.1.1 Vakavat virheet

Vakavat virheet saattavat aiheuttaa tietojen menettämisen, jos et etene varovaisesti. Ennen kuin jatkat, lue kappale 11.1.2. Siinä on vihjeitä, miten voit tallentaa mahdollisimman paljon tiedostoja.

Älä hätäile - Active Braille ei voi suorittaa toimintoja ilman hyväksyntääsi!

"FER: No message file found."

Syy: Ilmoitustiedostoa ei voitu avata.

Toimenpide: Ilmoitustiedosto on ladattava laitteeseen uudelleen.

"FER: Could not read MSG security header."

Syy: Jotta ilmoitustiedosto voitaisiin tunnistaa yksiselitteisesti, tiedoston alussa on turvallisuusotsake, joka sisältää erilaisia tietoja. Tätä otsaketta ei voitu lukea kunnolla.

Toimenpide: Ilmoitustiedosto on ladattava laitteeseen uudelleen.

"FER: Invalid Msgld."

Syy: Pyydettiin näyttämään ilmoitusta, joka ei ole tämänhetkisessä ilmoitustiedostossa.

Toimenpide: Lataa laitteeseen ilmoitustiedosto, joka vastaa käytössä olevaa ohjelmistoversiota.

"FER: Invalid header ID in MSG file."

Syy: Ilmoitustiedoston turvallisuusotsake sisältää virheellistä tietoa.

Toimenpide: Ilmoitustiedosto on ladattava laitteeseen uudelleen.

"FER: Invalid size of message file header."

Syy: Turvallisuusotsakkeen koko ei vastaa odotettua kokoa.

Toimenpide: Ilmoitustiedosto on ladattava laitteeseen uudelleen.

"FER: Invalid maximum length of messages."

Syy: Ilmoitusten enimmäispituus ei vastaa odotettua enimmäispituutta.

Toimenpide: Ilmoitustiedosto on ladattava laitteeseen uudelleen.

"FER: Expected MSG version xx, found yy."

Syy: Ilmoitustiedoston ja ohjelmiston versiot eivät täsmää. Tämä virhesanoma saattaa tulla, kun olet päivittänyt ohjelmiston, mutta et vielä ole ladannut uutta ilmoitustiedostoa.

Toimenpide: Lataa ilmoitustiedosto, joka vastaa nykyistä ohjelmistoa.
"FER in file system: Flash disk must be formatted."

Syy: Tiedostojärjestelmän tarkistuksen yhteydessä tapahtui vakava virhe.

1. Olet päivittänyt ohjelmiston ja tiedostojärjestelmän versionumero on muuttunut.

2. On mahdollista, että järjestelmäsektoreita ei löytynyt, mikä ilmaisee, että tiedostojärjestelmä on vioittunut.

Toimenpide: Tiedostojärjestelmä voidaan palauttaa vain alustamalla muistin.

Huomaa: Tapauksessa 1 voit sammuttaa Active Brailin, ladata vanhan ohjelmistoversion laitteeseen ja siirtää kaikki tiedostot tietokoneelle.

Tapauksessa 2 ei ole muita vaihtoehtoja kuin muistin alustaminen.

13.1.2 Yleiset virheet

"ERR reading KBD security structure."

Syy: Käynnistyksen yhteydessä havaitun näppäimistöasettelutaulukon rakenteessa on virheitä. Taulukon rakenne on vahingoittunut.

Seuraus: saksan kielen taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

"ERR: Invalid ID in KBD header."

Syy: Käynnistyksen yhteydessä havaitun näppäimistöasettelutaulukon rakenteessa on virheitä. Taulukon tunnus on virheellinen.

Seuraus: saksan kielen taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

"ERR: Invalid size of KBD header."

Syy: Käynnistyksen yhteydessä havaitun näppäimistöasettelutaulukon rakenteessa on virheitä. Turvallisuusotsakkeen koko on väärä.

Seuraus: saksan taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

"ERR: Expected KBD version xx, found yy."

Syy: Löydettiin näppäimistöasettelutaulukko, joka ei vastaa tämänhetkistä ohjelmistoversiota. Tämä voi tapahtua ohjelmistopäivityksen jälkeen, jos ohjelmisto edellyttää toisenlaista taulukkorakennetta.

Toimenpide: Käännä asettelutaulukko BKC:llä, jotta se vastaa uutta ohjelmistoversiota.

"ERR: Invalid KBD table format."

Syy: Käynnistyksen yhteydessä havaitun näppäimistöasettelutaulukon rakenteessa on virheitä. Taulukon muoto on virheellinen.

Seuraus: saksan kielen taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

"ERR reading KBD table."

Syy: Virhe luettaessa näppäimistöasettelutaulukkoa käynnistyksen yhteydessä.

Seuraus: saksan kielen taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

13.1.3 Varoitukset ja ilmoitukset

"WRN when initializing file system,
Backup recommended!"

Syy: Tiedostojärjestelmän testin yhteydessä tapahtui virheitä, mutta muisti ei ole vioittunut.

Toimenpide: Ei mitään

Huomaa: Jos tämä varoitus tulee näkyviin, on suositeltavaa ottaa varmuuskopio Active Braillessa olevista tiedostoista.

"FsVersion x.y, ERR: n: t."

Syy: Tämä näkyy jokaisen tiedostojärjestelmään liittyvän virhesanoman perässä. Se sisältää tietoja nykyisen tiedostojärjestelmän versiosta (x.y), virheen numeron (n) ja kuvauksen virheestä (t). Huomaa, että kuvaustekstejä ei näytetä ohjelmistoversiossa 2.00.

"Formatting, please wait!!!"

Syy: Tämä ilmoitus tulee näkyviin, kun muistia alustetaan tiedostojärjestelmän testissä havaitun vakavan virheen jälkeen.

Huomaa: Kun alustus on valmis, sinun on ladattava ilmoitustiedosto laitteeseen uudelleen. Kaikki tallennetut tiedostot on poistettu.

"Change Lithiumbattery"

Syy: Sisäisen litiumpariston

(ei neljän ladattavan pariston) jännite on hävinnyt vanhenemisen takia.

Toimenpide: Vain valmistajan valtuuttama henkilö voi vaihtaa sisäisen pariston, koska kotelo on avattava vaihtoa varten. Lähetä Active Braille valtuutetulle jälleenmyyjälle tai suoraan Handy Techille.

"WRN: No kbd layout found. Using
standard layout."

Syy: Kelpaavaa näppäimistöasettelutaulukkoa ei löydetty Active Brailien käynnistyksen yhteydessä.

Seuraus: saksan kielen taulukko tulee käyttöön.

Toimenpide: Lataa toimiva näppäimistöasettelutaulukko.

13.2 Ilmoitustiedoston virhesanomamat

Alla luetellut ilmoitukset tulevat ladattavasta ilmoitustiedostosta. Niihin sisältyy yleisiä ilmoituksia, järjestelmäilmoituksia ja Editorin ilmoituksia.

13.2.1 Yleiset ilmoitukset

"Please wait!!!"

Syy: Tämä viesti tulee, kun järjestelmä suorittaa jonkin aikaa kestäväää toimintoa, esim. kokoaa tiedostoluettelo.

"Cannot execute this function"

Syy: Toimintoa ei voi suorittaa.

"Deactivating function keys!"

Syy: Muistutus siitä, että toimintonäppäimet on poistettu käytöstä. Jos käynnistät laitteen uudelleen, toimintonäppäimet ovat taas käytössä.

13.2.2 Tiedostojärjestelmän ilmoitukset

"No files stored on disk!"

Syy: Muistissa ei ole tiedostoja.

"Error creating braille merkki set file"

Syy: Tiedostojärjestelmässä ei ole riittävästi tilaa pistemerkistöjen luomiseksi.

"New braille set file created! Please reload needed sets!"

Syy: Pistemerkistötiedosto luotiin uudelleen, koska se puuttui tai sen koko oli virheellinen. Joudut lataamaan vaadittavan merkistön Active Brailleen uudelleen.

"Braille set x is empty"

Syy: Yrität ottaa käyttöön pistemerkistöä numero x, mutta kyseinen merkistöpaikka on tyhjä.

"Error writing configuration file"

Syy: Virhe tapahtui tallennettaessa asetusta.

"Saving configuration, please wait!"

Syy: Tämä viesti näytetään, kun asetustiedostoa kirjoitetaan.

"New configuration file created. Please check your settings!"

Syy: Asetustiedosto luotiin uudelleen. Joko se puuttui tai sitten sen tiedot olivat virheelliset. Asetukset on palautettu tehdasoletuksiin. Tästä syystä kannattaa tarkistaa asetukset ja määrittää ne halutuiksi.

"Fatal: Invalid MSGID! Please upload appropriate msg file!"

Syy: Sellainen ilmoitus pyydettiin, joka ei ole nykyisessä ilmoitustiedostossa. Voit ratkaista ongelman lataamalla ilmoitustiedoston, joka vastaa ohjelmistoversiota.

"File in use by editor. Please close it first"

Syy: Yrität poistaa tai siirtää tiedostoa, joka on auki Editorissa.

Seuraus: Tiedostoa ei voi poistaa.

Ratkaisu: Palaa Editoriin, sulje tiedosto ja yritä uudelleen.

"Warning: Deleting this file can cause system instability"

Syy: Yrität poistaa järjestelmätiedostoa.

Seuraus: Vaihtelee sen mukaan, mitä tiedostoa olet poistamassa.

Esimerkiksi jos poistat pistemerkistöt sisältävän tiedoston, tiedosto luodaan uudelleen Active Brailleen uudelleenkäynnistyksen yhteydessä, minkä jälkeen joudut lataamaan tarvittavan pistemerkistön.

Jos poistat ilmoitustiedoston, Active Braille ei voi toimia, ennen kuin olet ladannut sen laitteeseen uudelleen.

Tästä syystä suosittelemme, että poistat järjestelmätiedostoja vain silloin, kun olet täysin Varma seurauksista.

Olet itse vastuussa järjestelmätiedostojen tarkoituksellisesta poistamisesta syntyneistä seurauksista.

Handy Tech Elektronik

GmbH ei tästä syystä hyväksy takuuhuoltopyyntöjä vahingoista, jotka aiheutuvat jonkin järjestelmätiedoston poistamisesta.

"System files cannot be deleted while the editor is active"

Syy: Yrität poistaa järjestelmätiedostoa Editorin ollessa auki taustalla. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, koska järjestelmätiedostot ovat Editorin käytössä.

Seuraus: Katso ylempänä.

Ratkaisu: Sulje editori ja poista sen jälkeen järjestelmätiedosto.

Huomaa, että järjestelmätiedoston poistaminen saattaa aiheuttaa vakavia seurauksia.

Active Braille saattaa olla käyttökelvoton, kunnes tiedosto ladataan uudelleen laitteeseen.

13.2.3 Editorin ilmoitukset

"Error writing file"

Syy: Virhe tiedostoa tallennettaessa.

"Help not available":

Syy: Olet aktivoinut Ohje-toiminnon. Editori etsii tiedostoa "HELP.HSF", mutta sitä ei voida avata.

Ratkaisu: Lataa HELP.HSF -tiedosto Active Brilleen.

"Bookmark M does not exist"

Syy: Kirjanmerkkiin siirryttäessä annoit nimen, jota ei löydy. M on antamasi nimi.

Ratkaisu: Syötä kirjanmerkin nimi uudelleen, tai selaa olemassa olevien merkkien luetteloa käyttämällä Kohdistin ylös- ja Kohdistin alas -komentoja.

"No bookmarks set"

Syy: Yrität siirtyä merkkiin, mutta tähän tiedostoon ei ole määritetty merkkejä.

"Search failed, wrap around (Y/N)?"

Syy: Merkkijonoa etsittäessä Editori on tullut joko tiedoston alkuun tai loppuun (riippuen etsintäsuunnasta), mutta hakusanaa ei löytynyt. Jos vastaat [y], etsitään samaa hakusanaa koko tiedostosta. Jos vastaat [n], haku keskeytetään, ja voit jatkaa tekstin muokkaamista.

"No space to open another file"

Syy: Avoimena on viisi tiedostoa ja yrität avata uutta tiedostoa. Editorissa voi kuitenkin olla auki enintään viisi tiedostoa kerralla.

Ratkaisu: Sulje jokin tiedosto, jota ei juuri nyt tarvita ja avaa sen jälkeen haluttu tiedosto.

" Variable x unknown"

Syy: Olet syöttänyt virheellisen arvon johonkin Editorin asetusvalikon muuttujaan. X on muuttuja.

Ratkaisu: Syötä arvo uudelleen tai valitse se luettelosta käyttämällä Kohdistin ylös- ja Kohdistin alas -toimintoja.

"X: valid range [m, n]."

Syy: Syöttämäsi numeerinen arvo on alueen ulkopuolella.

Tässä X on muuttujan nimi, m on vähimmäisarvo ja n on enimmäisarvo.

Ratkaisu: Syötä numero, joka on alueen sisäpuolella.

"Out of disk space"

Syy: Kun työskentelet Editorissa, Active Braille määrittää, riittääkö muisti kaikkien avoinna olevien tiedostojen tallentamiseen. Jos näin ei ole, tämä viesti tulee näkyviin.

Ratkaisu: Yritä tallentaa ja sulkea pienemmät tiedostot ensin, ja sulje sen jälkeen isommat tiedostot.

"Out of page memory"

Syy: Yrität avata tiedostoa, mutta muistia ei ole riittävästi, jotta tiedosto voitaisiin jakaa sivuihin tai hallinnoida niitä.

Ratkaisu: Sulje kaikki tiedostot, joita juuri nyt ei tarvita.

"Disk almost full"

Syy: Kun työskentelet Editorissa, Active Braille määrittää, riittääkö muisti kaikkien avoinna olevien tiedostojen tallentamiseen. Tämä viesti tulee varoituksena, ennen kuin on liian myöhäistä.

Ratkaisu: Jotta varmasti pystyt tallentamaan kaikki muokatut tiedostot, tallenna ja sulje ne tiedostot, joita et juuri nyt tarvitse. Tallenna pienemmät tiedostot ensin, mikä vapauttaa vähän tilaa, ja sen jälkeen isommat tiedostot.

"Page memory almost full"

Syy: Kun työskentelet Editorissa, Active Braille tarkistaa jatkuvasti, kuinka monta sivua se pystyy hallinnoimaan.

Yhteensä se pystyy hallinnoimaan 3072 sivua. Tämä viesti tulee näkyviin, kun vain 10 sivua pystytään enää luomaan.

Ratkaisu: Sulje kaikki tiedostot, joita et juuri nyt tarvitse saadaksesi lisää tilaa sivuille.

"Switching to read-only mode"

Syy: Yrität avata tiedostoa. Editori määrittelee, että tämänhetkinen muistin määrä riittää tiedoston avaamiseen, mutta ei sen muokkaamiseen.

Ratkaisu: Sulje ja tallenna kaikki tiedostot, joita et juuri nyt tarvitse.

"File X not found"

Syy: Yrität avata tiedostoa Editoriin vain luku -tilassa, mutta tiedostoa ei löytynyt. X on syöttämäsi tiedostonimi.

Ratkaisu: Kirjoita tiedostonimi uudelleen. On tärkeää huomata, että tiedostonimi on syötettävä täsmälleen samalla kirjoitusasulla kuin se on tallennettu Active Brilleen. Jos tiedostoa ei vielä löydy, voit jättää Editorin auki taustalle ja avata tiedoston tiedostoluettelosta.

"Writing X aborted"

Syy: Tiedoston tallennuksen aikana olet painanut [TLC]-näppäintä. Tästä syystä tallennus on keskeytetty.

"Not enough space on disk"

Syy: Yrität leikata, kopioida tai tallentaa tekstilohkoa uuteen tiedostoon. Editori on kuitenkin määrittänyt, että muistia ei ole riittävästi tämän toiminnon suorittamiseksi.

"X in use, please close it first"

Syy: Olet avannut tiedoston X Editoriin, ja työskentelet tällä hetkellä toisessa tiedostossa. Yrität kirjoittaa tietoja tiedostoon X tai lukea tietoja siitä. Olet esimerkiksi saattanut avata leikepöydän sisällön tehdäksesi siihen muutoksia ennen liittämistä johonkin tiedostoon. Jos tässä vaiheessa yrität leikata tai kopioida uutta tekstiä sulkematta leikepöytää, Editori ei voi suorittaa toimintoa ja ilmoittaa siitä tällä ilmoituksella.

"Cannot open file X"

Syy: Yrität avata Editorin sivutustiedostoa. Tämä ei ole mahdollista, koska tiedosto sisältää ne tekstiosat, joita on muokattu, ja se on vain Editorin itsensä käytettävissä. X on sivutustiedoston nimi.

"Copy to X failed"

"Cut to X failed"

"Paste from X failed"

Syy: Yrität suorittaa jotakin lohko toimintoa, mutta muistia ei ole riittävästi. X on leikepöydän sisällön tiedoston nimi.

"No space to open another file"

Syy: Yrität avata uutta tiedostoa. Tämä ei onnistunut, koska Editorissa voi olla avoinna kerralla vain viisi tiedostoa.

Ratkaisu: Sulje tiedostot, joita et juuri tällä hetkellä tarvitse.

"End of text"

Syy: Olet tiedoston lopussa ja yrität saada näkyviin jonkin merkin ASCII-tunnusta.

"Recreating editor configuration file"

Syy: Editori on määrittänyt, että nykyinen asetustiedosto on yhteensopimaton. Editorin versionumero on tallennettu asetustiedostoihin. Uusi versio Editorista saattaa edellyttää erilaista asetustiedostoa. Jos käytetään olemassa olevaa asetustiedostoa tiedostojen asetusten lukemiseen, saattaa esiintyä ongelmia. Tästä syystä asetustiedostossa on versionumero. Jos tämä ei vastaa editorin versionumeroa, asetustiedosto poistetaan ja luodaan uudelleen. Tämä aiheuttaa tiedostoasetusten, kuten merkkien, katoamisen, mutta on tarpeellinen toimenpide turvallisuussyistä.

#

14 Tekijänoikeudet

Kaikki oikeudet pidätetään, copyright Handy Tech Elektronik GmbH. Mitään osaa tästä käyttöohjeesta ei saa jäljentää missään muodossa ilman

Handy Tech Elektronik GmbH:n kirjallista suostumusta.
Windows on Microsoft, Inc.:n rekisteröity tavaramerkki.